

planinski vestnik 1 ¹⁹⁷¹

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXI

PLANINSKI VESTNIK, GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

Tine Mihelič	Police nad Trento	1
Jože Medvešček	Dva vrha	3
Peter Vovk	V dolinici Jelenovega studenca	6
Tine Mihelič	Spomini na Dolomite	12
Jože Vršnik	Stari Plesnik	19
Bine Mlač	Temna stena	22
Branko Vrečar	Olimp, gora naših želja	26
Ing. Stanko Dimnik	Svinjak nad Bovcem	29
Helena Giacomelli	Samotna pota	32
	Društvene novice	34
	Alpinistične novice	36
	Varstvo narave	38
	Iz planinske literature	40
	Razgled po svetu	43
	Naslovna stran:	
	Smučišča na Zelenici — Foto Mirko Kambič	

Poštšina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tek. račun pri NB 501-8-5/1, tel. 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 30 din, plačljiva tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 43 din (3,5 US \$). — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembo naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

planinski vestnik

GLASILO
PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
71. LETNIK

1 1971

POLICE NAD TRENTO

TINE MIHELIC

Police naših gora! Kdo vse jim že ni zapel slavo. Najlepše seveda mojster Kugy, ki so ga prvega očarale te presenetljive stezice. Kolikokrat so police pomagale plezalcu iz zagate, mu pokazale pot mimo nepristopnih sten in povezale med seboj naravne prehode, da je nastala lepa plezalna smer. Zato jih imamo radi, vedno smo jih veseli, teh prijaznih stezic sredi divjine. Vse stene so jih polne, kilometrski ostenja preprežajo. Zdaj so ozke, da na njih le s težavo loviš ravnotežje, zdaj široke, pravi cvetni vrtovi sredi navpičnih sten. Prelepe plezalske poti drže po njih, večino ostenij je mogoče prav lahko prečiti po teh skritih potkah.

Nekaj teh poti sem že spoznal in vse so me očarale. Želel sem si še več takih uživaških sprehodov. Tako mi je pogled nekoč obvisel na severni steni Velikega Špičja. Ta stena je sestavljena iz stotih plasti, morda najbolj izrazitih v naših gorah. Ravno toliko je tudi polic, lepih, širokih, že od daleč so prehodi očitni. Ostenje je silno dolgo, nadaljuje se vse do Plazkega Vogla in še dalj. Police pa so neprekinjene in ves čas skoraj vodoravne. Obetale so prijetno in zanimivo plezanje visoko nad Trento, skrivale so presenečenja v številnih grapah, skratka, čakala me je tura, polna negotovosti in upanja, iskanja prehodov, pa tudi razočaranj na koncu slepih polic. Kadar sem se odpravljaj na plezanje take vrste, je moral biti zraven tudi Joža, seveda tudi tokrat ni manjkal. Pričela sva ob zori, kot se spodobi. Od Koče na Prehodavcih

VSEM NAROČNIKOM, SODELAVCEM, BRALCEM
IN PRIJATELJEM NAŠEGA GLASILA,
VSEM UPRAVNIM ODBOROM PLANINSKIH DRUŠTEV
IN NJIHOVIM PRIJATELJEM, VSEM ČLANOM
PLANINSKE ORGANIZACIJE, VSEM OBISKOVALCEM
GORA IN VSEM UOSEBJU NAŠIH PLANINSKIH
POSTOJANK ŽELIMO

Srečno novo leto 1971

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije
Uredništvo in uprava
Planinskega vestnika

do stene je le korak. Vsa krmežljava sva vstopila v najvzhodnejši del ostenja. Kar prve poličke sva se oprijela in bila je prava. Ozka in zračna, a lahka stezica naju je povedla v osrčje stene.

Kar se tiče plezalske plati, ture nisva jemala preveč resno. Temu sva tudi prilagodila način plezanja. Vrv je ostala kar v nahrbtniku. Vsak je skrbno pazil sam nase in tako plezanje je bilo prav vznemirljivo. Posedala sva po zelenih blazinicah, se šla skrivalnice s tropičem gamsov, nato pa z meglo, ki nama je dovoljevala pregled le do naslednjega stebra. Teh pa je bilo nič koliko! Na razih sva srečala samotne možice, prekrizala sva številne vertikalne smeri preko stene. Po gamsjih stezicah sva prečila dve veliki kotanji in kmalu dosegla Tumovo smer. Bližala sva se vpadnici vrha in tod se je stena postavila kar spoštljivo pokonci. Toda police naju niso izdale. Neutrudno so se ovijale okrog stebrov, ki so tod postavljeni tako blizu drug drugemu, da je stena videti kot ogromne orgle. Grape med stebri so bile prav sitne in nekajkrat sva morala zamenjati polico. Tako sva se podila po steni ure in ure, vse skupaj je bilo prav pustolovsko. Čisti trentarski alpinizem! Čudno se sliši, toda za nama so ostajali kilometri stene. Ko se nama je naposled zazdelo, da sva svojo namero že izvršila, pa so nama oblaki skuhalo tako gosto zaveso, da sva zaman ugibala, kje se nahajava. Toda policam sva zaupala do tolike mere, da sva jim brez omahovanja sledila vse dalje in dalje. Kako je bilo lepo! Če ni šlo po zgornji polici, je bila spodnja prav prijetna, če naju je čez čas tudi ta pustila na cedilu, sva se spet vzpela na zgornjo in udobno nadaljevala po gamsjih stezicah. Včasih so se nad nama razbohotili kar čedni previsi, midva pa sva hodila po pravcatih pločnikih. Sedaj naju je zanimalo le še to, v katerem delu Julijskih Alp naju bo odložila poslednja polica. Čez čas sva skozi okno v oblakih zagledala pred seboj nekakšen greben in z olajšanjem splezala nanj. Kmalu se je vлил dež, pa kaj zato! Le urno na drugo stran in navzdol proti Komni, saj smo domači.

Tedaj pa se je megla spet za hipec razkadila, a dovolj, da sva pod seboj namesto širnih planot Komne zagledala – trentski Vrsnik. O groza, tu pa nismo tako domači! Greben, tokrat pravi, se je naposled prikazal še visoko nad nama. Seveda se je tudi ta v naslednjem trenutku skrivil v megli, toda videla sva dovolj. Ko sva splezala nanj, je ostala uganka nerešena. Šele, ko sva se spustila globoko na bohinjsko stran, sva zaslutila nad seboj vrh Plazkega Vogla. In res je bil. Zdaj je bilo vse jasno, izvzemši vreme. Toda naju to ni več zadevalo. Spoznala sva novo pot s Prehodavcev na Komno. Najbrž je od vseh najdaljša, pa prav nič dolgočasna. Še bova hodila po njej.

O p o m b a : prvenstveno prečenje ostenij Velikega Špičja in Plazkega Vogla (ocena II–III, dolžina smeri ca. 4 km, čas plezanja 8 ur) opravila Jože in Tine Mihelič dne 3. avgusta 1970.

Pavel Oblák
PAN

*Na nebu, zemlji, v zraku in vodáh,
povsod, kjer dih življenja veje, kroži,
razpet sem z dušo, polno domotožij,
ki v mojem begu iščejo razmah.*

*Z gorá višin se spuščam k nežni roži,
v slapovih rjovem, gomazim skoz mah,
na žitna polja trosim sončni prah,
v živali burkam, žgem v človeški koži,*

*odgrinjam dan in zvezdam tkem zlatnino;
vsak hip drugje, drugačen in ves tak,
kot morem, moram biti jaz edino:*

*spočet v viharju, rojen kakor zrak,
vsega dejavnik vežem čas z davnino
in kakor ogenj tečem svoj korak.*

NA DVA VRHA

JOŽE MEDVEŠČEK

Špik nad Policami

Sredi poletja smo imeli nekaj prostih dni in smo se lahko odločili. Tovarišice so predlagale Kriške pode z okoliškimi vrhovi ali pa Kanin, mene pa je vleklo čez mejo nekam okrog Poliškega Špika (Montaž 2754 m) in Viša. Toliko sem uspel, da smo vzeli s seboj potne liste. Med vožnjo proti Bovcu smo šele izbrali. Najprej na Montaž, potem pa še nekam na našo stran.

Tako je fičko peljal skozi Log pod Mangrtom in čez Predel, do Rabeljskega jezera, potem pa na levo po Jezerski dolini in na Nevejo. Pri Nevejski koči smo zavili navzgor proti planinam pod Montažem. Tu je fičko pokazal svoje lastnosti. Fičko je med avtomobili nekaj takega, kar osel med konji. Oba sta skromna in ubogljiva, pridno peljeta, sta pa včasih trmasta in takrat je takoj jasno, kdo zmaga. V hudem klancu je te lastnosti pokazal in svojo voljo odločno uveljavil. Strmina se mu je zdela prehuda, pa je enostavno obstal, češ ti si planinec, ne jaz, zato se ti trudi in ne muči mene. Moje planinke so morale izstopiti in lepo peš nadaljevati pot. Malo više jih je moj planinski pripomoček blagovolil spet naložiti in potegniti dalje navzgor.

Na planini pod Montažem, če sem prav ugotovil, smo bili na planini Pecol, smo se malo okrepcali in šele takrat prav ugotovili, da smo za pot na vrh štirje. Tri planinke in kot primerek močnejšega spola z manjšo veljavo jaz. Fičko ni pokazal razumevanja za planinstvo in je ostal spodaj.

Čudovit dan se nam je obetal, ko smo se ogledovali po okolici, dan, kot si ga vsak planinec želi. Tam preko Reklanice se je svetil sneg pod vrhom Kanina in Prestreljenika. Nad nami so se nad travnatim pobočjem grmadili mogočni skladi Montaža, okrog nas pa planina. Zeleni pašniki se razprostirajo na vse strani. Sama lepota, kamor smo pogledali. Vedro razpoloženi smo hodili preko spočetka skoraj ravnih, pozneje po dokaj strmih pašnikih. Na tako bogati paši se čreda že napase. Ravno takrat so jo izpustili iz staj.

Pot nam je šla kar lepo od rok ali bolje od nog, dokler je niso začeli zavirati cvetovi encijana, pogačic, murk in vsemogočega cvetja, ki ga je bila planina polna. Ne obtožujem svojih planink, da so trgale rože. Ne, to ne, saj imajo pravo planinsko zavest. Niso pa mogle mimo, dokler se niso vsake rožice dodobra nagledale. Sonce je tudi že začelo kazati svojo moč. Takrat se je bilo treba brž zavarovati proti sončnim opeklinam, pa še namazati s tako mažo, da dobi koža lepo rjavo barvo, pa z ono, da je koža voljna, in ne vem s katero še. Da, nekaj proti obadom in brenceljem že izdeluje naša kozmetična industrija. To sodbo smo izrekli soglasno, če bi nas obad zamenjal s kravami spodaj na planini. Kozmetični posegi so postajali nekam pogosti. Pričel sem dolžiti moje vrle spremljevalke, da je to le izgovor, ker jim zmanjkuje sape. Pozneje se je pokazalo, da je bilo to celo potrebno.

Sape nam je res kmalu začelo zmanjkovati. Strmina je bila vedno večja, sonce se je tudi prav zares uprlo v nas. Preden pot zavije v skalovje, smo se morali odpočiti in si privezati dušo, drugače ni šlo. Više v skalah smo lažje hodili. Pot sicer ni tako lepo nadelana in zavarovana, kot smo navajeni na naši strani meje, je pa takšna pot le manj utrudljiva, ker pomagajo pri hoji tudi roke. Kjer se pot cepi in drži ena navzgor čez steno po lestvi, druga pa v desno naokrog, smo izbrali drugo, zložnejšo. Ta naša izbira bi nas kmalu pripeljala do tega, da tisti dan ne bi bili stali na vrhu Montaža. Dekle spredaj je pričelo naenkrat razburjeno klicati, naj pohitimo. Ko smo prišli do nje, smo presenečeni obstali. Nenadoma smo stali na robu stene, ki pada navpično do snežišča daleč spodaj. Kar srh nas je izpreletel, ko smo pogledali v to velikansko globino na severni strani gore. Nehote smo se spoštljivo držali proč od roba.

Mislim, da smo bili v škrbini Brdo. Furlani jo imenujejo Forcella de Verts. To presenečenje in nadaljna pot proti vrhu, ki od tam ni videti nič kaj vzpodbudna, sta me, moram priznati, malo prestrašila, da sem skoro izgubil voljo za nadaljno pot. Tovaršice, tokrat so se odlično izkazale, se niso strinjale z menoj in po njihovi zaslugi smo po kratkem počitku šli naprej. Na tem mestu se je bilo vredno oddahniti in se razgledati. Zdelo se nam je, kot bi stopili z enega sveta na drugega. Na desni bi se moral videti Viš ali vsaj Veliki Nabojs, a je na tej strani megla zajela vrhove. Globoko pod nami je ležala Zajzera. Onstran nje se je lepo videl Kamniti Lovec in zraven njega niže cerkev na Sv. Višarjah.

Svete Višarje! Za vselej mi bodo ostale v lepem spominu. Moja prva pot v gore, če to lahko tako imenujem. Kmalu po drugi svetovni vojni je bilo, ko naju je z bratom peljal oče tja gor. Velik tovornjak s prikolico je bil opremljen z zasilnimi sedeži in s tega razglednega odra, ki se je pomikal po Soški dolini navzgor, sem strmel, prvič od blizu, na vrhove naših gora. Prvič sem šel skozi prijazni Kobarid in Bovec, mimo trdnjave v Klužah, pa skozi Log pod Mangrtom, skozi pravkar razdejano vas Strmec in čez Predel. Prvič sem takrat videl iz Gregorčičeve pesmi znano Rabeljsko jezero in bil v Kanalski dolini, kjer še vedno živijo naši ljudje. V Žabnicah smo zapustili naše imenitno vozilo in se že v mraku podali navzgor proti našemu cilju. Trda tema je že bila, ko smo se krepčali v gostilni na Višarski planini z večerjo, ki nam jo je mama pripravila za na pot. Še isto noč smo nadaljevali pot na vrh in ostali del noči preživeli v gostilni pod cerkvijo. Zjutraj smo šli v cerkev, potem se še malo zadržali okrog prodajaln s spominki, nato pa odšli navzdol v Žabnice in preko Pontebe in Vidma domov.

Na to sem se spomnil, ko sem stal visoko pod vrhom Montaža in gledal tja proti Višarjem, proti kraju lepih spominov iz otroških let.

Iz zamišljenosti so me prebudila nestrpna dekleta, ki se jim je mudilo navzgor. Da smo lažje hodili, smo odložili nahrbtnik in šli naprej kljub svarilu starejšega planinca, Furlana, rojaka nekje od Pordenona, ki je tu čakal svojo družbo. Dejal je, da je pot »brutta e pericolosa« in da zato ni šel dalje. Odsvetoval je tudi nam. Zahvalili smo se mu za dobrohoten nasvet, ubogali ga pa nismo. Kmalu se je pokazalo, da na videz težka pot ni niti »brutta« in tudi ne »pericolosa«.

Slutnja bližnjega vrha nas je vzpodbudila k hitrejši hoji. Utrujenost je popustila in kmalu smo stali na vrhu, kjer je že bilo nekaj planincev. Temperamentni Furlani so nas povabili, naj pozvonimo na zvonček, ki je postavljen na vrhu. Jaz sem menil, da je dovolj, če zvonijo dekleta. Starejša Furlanka, ki je imela glavno besedo, s tem ni bila zadovoljna. Moral sem ustreči njeni želji, če sem hotel, da ne pride do »mednarodnega« spora. Bila je zelo energična.

Tisti »zvonček želja« je bil sploh poglavje zase. Kar naprej je pel. Za to je skrbela članica moje družbe, ki ji je bil zvonček tako všeč, da kar ni mogla od njega. Dobro, da ni počil, ko ga je tako navdušeno vlekla. Če bi bil malo večji, da bi se slišalo zvonjenje v dolino, bi mislili spodaj, da je na Montažu shod.

Medtem se je razpršila megla, ki je maloprej zajela vrh. Odprl se nam je čudovit pogled na Kaninsko pogorje in na gorato pokrajino na severu. Škoda, da so megle zakrivalo pogled na bližnjo Viševo skupino in na zahod, na Karnijske Alpe. Morebiti pa je bolje, da nismo vsega videli. Prevelika bi bila nagrada za naš trud in je ne bi bili vredni. Že tako smo bili nepopisno zadovoljni. Saj smo bili na Montažu, na našem najmogočnejšem zahodnem stražarju. In Montaž nas je lepo sprejel. Montaž, mogočni Poliški špik.

In še in še bi uživali lepote krasnega dne in čudovitih gora, da nas ni pregnala z vrha žeja. Poslovili smo se od prijaznih furlanskih planincev in odšli navzdol k nahrbtnikom, kjer nas je čakala pijača. Prej pa je morala naša zvonarka seveda še enkrat preizkusiti ljubki zvonček. Rekla je, da za slovo.

Ravno prav trudni, od sonca ožgani in pa žejni, smo se vrnili na planino do avta in do zadnjih zalog pijače. V planinsko kočo, ki so jo na novo postavili na lepem kraju nad planino, se nam ni ljubilo več hoditi. Raje smo se strpali v avto in se odpeljali navzdol k Rifugio Nevea. Tam smo žejo sicer pogasili, nismo pa našli pri-

mernih razglednic za spomin in za znance. Zaradi tega so se nam v koči malo zamerili. Odpeljali smo se proti Rabeljskemu jezeru in čez Predel proti cilju drugega dne – Jalovcu.

Jalovec

Na Montažu nas je neusmiljeno žejalo, zato so dekleta v Zlatorogu v Trenti pokupila menda vso zalogo »dvojnega c«, kar so je premogli. To se je drugi dan na poti na Jalovec tudi poznalo. Najbolj se je poznalo v mojem nahrbtniku, kjer je »dvojni c« našel svoj prostor.

Na travniku pri zadnji koči v Zadnji Trenti je za zgodnjimi kosci ležalo že precej trave, ko smo se zagnali navzgor. Voščili smo koscem dobro košnjo, oni pa nam srečno pot. Rekli so nam, da bi bilo bolje, če bi bili že pod Špičkom. Menda res. Počasi smo premagovali prvo krizo po strmi stezi navzgor po gozdu. Hodil sem prvi, ko sem opazil, da je postalo za mano čudno tiho. Pogledal sem navzdol po stezi in osupnil. Naših žensk ni bilo nikjer! Saj menda niso ušle nazaj v dolino? Zdajci je nekaj zašumelo med drevesi ob stezi: Njihova planinska navdušenost je mirno nabirala borovnice. Jalovec naj pa lepo čaka, če je še tako čudovit in vreme kot naročeno. Stavim, da jih ne bi bil spravil naprej, če ne bi bil imel v nahrbtniku tistega »dvojnega c«, ki me je že pošteno tiščal k tlom.

Malo više sta nam lahko kot srnici pridrobili naproti dve mladi planinki. Hoteli sta vedeti, če gresta prav pod Špiček. Prišli sta z Vršiča in pri lovski bajti, kjer se križata poti iz Trente čez Mali kot na Jalovec in iz Vršiča proti zavetišču pod Špičkom, zgrešili. Šli sta na levo navzdol namesto naravnost. Ni jima šlo v glavo, da se bosta z njuno hojo sicer znašli pod Špičkom, samo precej prenizko, v Zadnji Trenti nekje. Počasi sta le uvideli zmoto. Nič nista marali za izgubljeno višino. Saj sta tudi prejšnji dan, nazaj grede iz Prisojnika, pristale v Trenti namesto na Vršiču, kamor sta bili namenjeni. Vsaj povedali sta tako. Živahno, kot sta prišli, sta odhiteli spet navzgor. Komaj sem še utegnil zaklicati za njima, kod naj hodita, da spet ne zgrešita. Nam ni šlo tako lahko. Poznalo se nam je, da nismo imeli v tem letu še nobenih resnejših poti za seboj. Pa še Montaž nas je prejšnji dan kar dobro zdelal. Dokler smo bili še v prijetnem gozdnem hladu, je še nekam šlo. Gozd pa je ostal za nami in le še redki macesni so zalšali naravo. Niso nam nudili nobene sence, ki bi nam prišla zelo prav. Sonce je kljub zgodnji uri že krepko grela. Od prejšnjega dne opečeni udi in lica niso bili navdušeni še za eno sončno kopel, ki se je neusmiljeno obetala. Začelo nas je že skrbeti, da sonca ne bi bilo preveč in spet so prišli iz nahrbtnikov kozmetični proizvodi. Malo preveč smo se prejšnji dan nastavljali soncu. Dekleta so bile take barve, da so resno konkurirale sleču, ki ga je bilo vse polno ob poti. Lica so rdela od vročine in sonca, ki so ju prinesla še z Montaža, sleč pa je gorel v čudoviti lepoti.

Tam čez, na drugi strani Zadnje Trente, so počasi izgubljali višino vrhovi od Srebrnjaka proti Bavškemu Grintavcu. Spodaj pod nami je bil gozd, zgoraj pa skalnati vrhovi Mojstrovke, Travnika in našega cilja Jalovca. Čez vse je bilo razpeto plavo nebo, po katerem je tu pa tam plaval srebrn oblak. Vse pa je objemal blaženi gorski mir.

Malo pred poldnem smo prišli na vrh. Krepko smo prekoračili čas, ki je potreben za to pot. Še dobro, da so oblaki parkrat malo zakrili sonce, drugače ne vem, kako bi bilo. Jalovec nas je za trud obilo poplačal. Dolgo smo posedeli na njegovem temenu. Ni se nam mudilo nazaj.

Preden smo odšli navzdol, smo doživeli nekaj nepozabnega. Že ko smo se vzpenjali proti vrhu, smo videli prihajati preko Velikega Ozebnika dolgo vrsto planincev. Živžav je naznanil, da so prišli na vrh. Bili so veseli, razpoloženi in razposajeni ter ravno prav glasni, da niso preveč motili planinskega vzdušja, duška svojemu zadovoljstvu so pa le dali. Še zapeli so, preden so odšli navzdol. In kako so zapeli!

Užitek jih je bilo poslušati. Vsa čast vam, mladi Sevničani! Še mnogokrat tako zapojte na naših vrhovih.

Pesem je odplavala v sijajni dan. Sevničani so odšli navzdol. Za njimi smo se odpravili tudi mi. Malo pod vrhom smo srečali skupino Čehov. Na dopustu so bili pri nas. Taborili so v Trenti in so obiskali tudi naš »Jalovski štit«. Zelo so bili zadovoljni s turo.

Ustavili smo se še v »hotelu Špiček«. Upali smo, da še najdemo starega oskrbnika, originalnega Franceta. Ni ga bilo več. Škoda. To je včasih robantil, če ni dobil z Vršiča pošte ali naročenega blaga! Ko pa je kdo izmed navzočih planincev potegnil iz nahrbtnika steklenico in je zakrožil med družbo kozarec, je postal brž dobre volje. Ob takih priložnostih v zavetišču ni bilo dolgčas. Pa tudi novemu oskrbniku ni kaj reči. Preden smo odšli, nas je povabil, naj se še oglasimo. Celo na ples, ki ga kani prirediti »drugi« teden, nas je povabil. Kaže, da imajo Jeseničani srečno roko pri izbiri oskrbnikov za zavetišče pod Špičkom.

Preden smo bili spet v dolini, so se nam noge tresle od utrujenosti. Nič čudnega, celo oni srnici, ki smo ju srečali zjutraj, sta nekam bolj okorno hodili, ko smo ju spet srečali pri izviru Soče. Pa to mora biti. Kar je kaj vredno, to tudi stane. Truda in znoja nam ni bilo žal.

V DOLINICI JELENOVEGA STUDENCA

PETER VOVK

Med številnimi obiskovalci kočje PD Kočevje je nekaj takih, ki sprašujejo, kaj je v dolinici Jelenovega studenca lepega, kaj vidimo v tem zelenju? V čem je lepota dolinice Jelenovega studenca?

V prvi vrsti je tu lepota dreves in gozda kot celote. Že od nekaj nosi gozd v sebi vrsto elementov deviške lepote, še posebej če raste v določenem okolju, v višjih legah, oddaljen od naselij, iz kraških skal, iz razgibanega kraškega sveta, ki nosi v svojih nedrih vodo.

Jelenov studenec ima čisto in okusno vodo. Izvira v gozdovih, v večini primerov dajejo čistejšo vodo kot izviri v ravninah. Na vodni režim najidealneje vpliva pragozd, ki na najrazličnejše načine vpija in zadržuje vodo. Samo na eni 300 let stari jelki so našli 200 kg lišajev, ki v nalivu zadržijo najmanj 200 litrov vode. Zato je v gozdovih, kjer je staro drevje, celo v največji poletni vročini zrak prijetno hladen in vlažen, saj izviri tega hladu niti v največji suši ne usahnejo.

Kaj pomeni Jelenov studenec v poletnih sušnih mesecih, je vsem dobro znano. Tu je bazen za zbiranje vode, dobro podložen z glino, ki ne prepušča vode. Ob nalivih se voda zbere v kotlu in na drevju, ki vodo počasi oddaja. Kako deluje gozd kot vodni rezervoar, lahko vsakdo vidi, če doživi neurje s ploho. Lahko se prepriča, o resničnosti ljudskega pregovora, da v gozdu dvakrat dežuje. Spočetka moči dež vrhove dreves, medtem ko je pod njimi suho. Ko pa zunaj zopet posije sonce, začne rositi voda z dreves v debelih kapljah. Na tleh zadeva deževnica spet na druge ovire, ki zavirajo njeno odtekanje. Gozdna tla so pokrita z listjem, igličevjem, s trohnelimi ostanki lesa, z blazinami mahovja in lišajev. Ta plast pomeni naravno oviro, skozi katero voda le počasi ponika do prsti, skozi plast prsti pa še bolj počasi do rudninske podlage. Vendar se niti tu ne konča počasno odtekanje vode v globino. Skozi mrežo poklin, špranj in luknjic si voda počasi utira pot do spodnjih neprepustnih plasti in podzemeljskih zalog podtalne vode. Traja nekaj časa, da se po nevihti vrača padavinska voda zopet na zemeljsko površje v obliki izvirka. Na ta način dobiva vodo tudi Jelenov studenec.

Zunanja podoba dreves vpliva na človekov čut za lepoto. Posebno lep vtis naredo skupine mlajšega drevja, ki se s kontrastom v barvah in višinah prav dobro odražajo med starim drevjem. Sredino obvlada stara jelka, visoka 35 m, ki je kot razgledni stolp. V gozdu okoli kočje je tudi nekaj starih votlih bukev, kjer gnezdijo koristne ptice. Stare bukve bo treba pustiti. Ne vse, sem in tja po nekaj dreves. Tudi kot spominska drevesa zanamcem.

Všeč nam je oblika krošnje in debla kot nosilca, razvrstitev vej, barva, sijaj, množina in gibkost. Oblike krošenj pridejo do izraza zlasti zvečer, v luninem siju. Takrat se obrisi temnih krošenj rišejo na svetla obzorja v obliki venca okoli kočje. Drevesa, rastoča okoli kočje, so kakor živa bitja, polna velikega, močnega življenja.

Lepota krošenj je različna, že zaradi barve listja pri posameznih vrstah drevja, pa tudi razporeda listja po vejah, sijaja in obnašanja v vetru. Osnovna barva listja je zelena, toda zelene barve so v mnogih inačicah. Posebno mesto zavzema bukev, ki s svojo gosto krošnjo, krepkim deblom, svetlo in gladko skorjo, z lastnostjo, da ne prenese mnogo svetlobe, živo spominja na skrbno mater, ki živi odmaknjena od dnevnih dogajanj v svojem domu, ščiti svoja tla in zarodek. Pa bukovo listje! Od svetlega spomladanskega zelenila do krvavordečih jesenskih barv.

Družbo jelkam, smrekam in bukvam delajo gorski javorji, ki po obsežnosti spominjajo na hrast. Živijo med sosedi vsak zase. Niso družabni. Od drugih dreves se razlikujejo tudi po tem, da imajo svetlorumeno luskavo skorjo. Jesensko listje ima nenavadno zale barvne odtenke. Na gosto prekrije tla kot lepa preproga, ki je v temni soseščini še bolj očitna.

Jelke in smreke so pa drugačne podobe. Njihova arhitektura je pravilnejša. Temna barva daje okolici resen, pa tudi enoličen in posebno zvečer mračen videz. V vence nanizane veje, stožčaste krošnje in ravna debla imajo nekaj monumentalnega. Brez teh dreves, brez gozda bi bilo okoli kočje pusto.

Živali živijo v gozdu na drevju in na tleh

V gozdu se skriva pisan živalski svet. Prvi sloj drevja je najvišji in najširši. To je vladajoči sloj krošenj. V tem sloju žive ptice roparice, številne vrste manjših ptic, netopirji in razne žuželke.

V drugem sloju rastejo manjša drevesa in večje grmovje. V drevesnih duplinah stanujejo netopirji, kuni, polhi in ptice. Pod skorjo živijo razni lubadarji in ličinke. V tretjem sloju raste nizko drevje, grmovje, mlado gozdno drevje in grmovje, rastlinje in trava. V tem sloju živijo divje svinje, srne, jeleni, lisice, jazbeci, veliki petelin itd. V četrtem sloju, na zemlji in pod njeno vrhno plastjo so razmeščene klice semenjakov, gobe, mahovi in lišaji. V tem sloju žive gozdni lazar in mravlje, v listju jež, ličinke in gliste. V petem sloju, tj. v gozdnih tleh in listju živijo številne glive in alge, insekti, ličinke, gosenice in gliste. Ta sloj je po zastopanih vrstah najštevilnejši in najbolj pester. Vsaka žival ima določeno vlogo. Kako vpliva življenje živali na človeka v takem okolju? Jastreb, ki živi v vladajočem sloju krošenj, je veličastna prikazen. Poglavlje zase je spet netopir, ki neslišno prifrfoča v večernem mraku in preletava gozdno drevje. Brenčanje hroščev dopolnjujejo tisočglasno melodijo gozda. Kdor razume jezik dreves, bo dojel tudi govoricu živali. Petje ptičev, žvrgolenje in žvižganje se s šumom krošenj zliva v harmonijo lepote, ki nas osrečuje. Kaj naj govorim še o medvedih, o divjih svinjah, srnjadi, jelenih, lisicah, jazbecih, jerebih, velikem petelinu? O teh in še o drugih prebivalcih gozda in svetu okoli naše kočje? Ali niso vsi pomembni za življenje gozda in njegovo mikavnost?

Ko se zjutraj zbudiš, zora neopazno briše temo, zvezde izginjajo neznano kam. Vsak hip ujame oko v temni praznini nekaj novih oblik, ki jih prej ni bilo.

Zbudiš se, da ne bi prespal čas, ko se poraja nov dan. Ni oblačka na modrem nebu. Kakor srebrn zvonček gostoli taščica visoko v vitki jelki in pozdravlja mlado jutro. Sonce, čarodej življenja, se vse više vozi nad smrekami in jelkami, vse močnejše ogreva. Zbude se še druge živali. Vse barve se svetijo v jutranji rosi, ki jo počasi liže jutranje sonce.

V vetriču se pozibava pisan metuljček. Po poti brzi bakreni krešič. Srebrni in kovinsko modri plašč se mu sveti v soncu. Nad potjo med leske je pajek razpel mreže in, glej, tisoč rosnih kapljic, tisoč rubinov se sveti iz nje. Čebelice brenčijo po zraku, obletavajo cvetice in prenašajo nektar. Nešteto muh in mušic s svojimi tankimi mojstrskimi krili iz tančice in žametna ustvarja prijeten šum. V soncu se vidijo kot redke, drobne snežinke, ki jih nosi veter. Mravlje čistijo gozd in zidajo svoje gradove, vrve, nosijo, hite brez prometnih prekrškov, brez cestnega prahu. Vse je urejeno.

Od nekje pribrenči čmrlj kot tovorni avion. Šoje se preletavajo s hoje na hojo in se derejo. Lisjak pozorno obrača ušesa. Srnjak je začel bokati, njegov glas odmeva po gozdu. Jerebi so začeli zletavati, repi se jim svetijo v soncu mavričnih barv, siničke vseh vrst, kalini, taščice, pogorelčki, ščinkavci in srakoperji razgrajajo kot šolarčki na počitnicah.

Plahutanje s perutmi, šepetanje listja, skrivnostni skoki, pokanje vej, globoki vzdihni in gibanje mladega brstja, en sam utrip življenja. Zrak je poln tihega šumenja. Kačji pastirji, kot lovci dvokrilci, preletavajo ozračje Jelenovega studenca. Krovna krila se jim presenetljivo lepo svetijo v soncu.

Vse je oživelo, vse se sveti v soncu kakor umito. V zraku plava migetajoči, brenčeči svet svetlobe, hroščev in metuljev, čebel in svetlikajočih se živalic, ki jim ne vem imena. Razkošen koncert v sijajni dvorani pod milim nebom zveni zdaj mogočno, zdaj tiho. Večer se bliža z naglimi koraki. Krvavordeče sonce za obrisi drevja pošilja žarke skozi hladnejši zrak. Srnjad stopa iz gozda. Netopirji se lovijo med drevjem. Jazbec prižiga večerno luč. Polhi se spravljajo na pašo. Na modrem nebu zamežika zvezda večernica, za njo se prižigajo še druge. Luna se redi, vsa okrogla, velika in svetla visi nad drevjem. Drevje s svojimi sencami dobiva drug obraz. Sova si mane oči, čisti in ureja si perje, se preteguje in se popelje v noč. Na drugem kraju se oglašča samec. Dvospev med drevjem nosi veter.

Čudne sence v meščevem siju

Jelke, smreke in bukve temné. Kot da skrivajo nekaj neznanega. V travi okoli koč se začinja nočno življenje. Grgranje in šumenje, pokanje, šuštenje, trepet listja, kakršnega podnevi ni slušati. Tiho pokanje, piskanje, tankočutno požvižgavanje, en sam nepretrgan šum. Uho prestriže nemirni krik čuječega ptiča. Sova se hahlja in duši v histeričnem joku. V njenem viku je žalost in tožba.

Teško spoznavam obrise in barve predmetov. Ugledam obličje rokomavha. Ne premika se. Skrit za smreko čaka. Videti je, kot da nekaj drži v roki. Približuje se, raste in se zravnava ob poti. Ne, ni res, to ni človek, je le osamljen panj čudnih oblik.

Zrak je prečiščen, svež in topel. Skoraj da razločim stebelca trav. Razločim stare panje, posamezna drevesa in grmovje, skale. Na svetlem ozadju noči so videti te podobe črne. Sredi nočnega življenja se vse pogosteje sliši jek, ki vznemirja, nekakšno vzdihovanje. Slišim krik čuječega ali na pol spečega ptiča. Brez glasu se spreletava med drevjem netopir, ki ga je v proti svetlobi lepo videti. Resničnost se spreminja v domišljijo, domišljija v resničnost.

Skorajšnje prebujenje

Ob uri, ko je začela temina noči bledeti, je zasijala izza smrek zgodnja danica. Skozi goste veje smrek se je prikradla jutranja zarja, nato sončna svetloba skozi mrežo iz vej, skozi sonce jelk, posijala je v še tako senčne kotičke. Rosne zelene smreke se svetijo, vrhovi blešče. Omamna luč dere iz višin in ustvarja sanjske silhuete. Zlat sončni prah je zalil drevesa. Veje se iskre od kapljic, kot da bi curljali sami

Postojanka PD Kočevje pri Jelenovem studencu

Foto Peter Vovk

bleščeči dragulji. Zlata luč sonca plava na vodi Jelenovega studenca, ki se peni na gozdni jasi.

Slišal sem jutranjo tišino v šumenju, ki se je spremenilo v šepet prebujajočega se gozda. Nekakšen svet molk se je spuščal z bradatih bukev in jelk. Obstal sem v sanjskem molku. Tišina in samota sta odkrili svojo slast. Zazvene so srebrne strune taščice nad mojo glavo. Mehki prozorni glas se je razlil med smrekami. Čudežni so ti tenki glasovi. Veter mi veje nasproti, lahen in tih. Smreke pri studencu se zibljejo v tihem jutru.

V čudih se razgrne vse svetišče. Po drevju se vžgo luči. Čudapolne so jutranje urice, ko zlate sončne niti božajo zelene trave in rože pokrite s srebrno roso, stare panje, trdo hrapavost drevesne skorje, lišaje po drevju, mrke drevesne gobe, skale obdane z žametnim mahom, bradate bukve in jelke, storže smrek, suho listje, iglice, vse, vse. Iz bilke, iz rože, iz vej je kipel za vzdihom vzdih. Rosa je srebrila tla, ptice so pele na drevju, frfotale s perutmi, se kopale v rosi in soncu. Trave in rože so se ovenčale z rubini. Kakor v sanjah slepec hodim med drevjem, med petjem ptic. Zgodnje jutro se spreminja v luč, toplo, polno junijskih vonjav. Svetlo trepetajoče rosne kapljice se tope na lapuhovem listu, na robu se ustavljajo in se blešče. Obrisi drevja niso več sivi in nejasni, vse je že zbujeno. Jelenov studenec se lahko giblje.

Ptiči vnamajo drug drugega in si prižigajo pevski ogenj. Marjetice odpirajo cvetove. Slišim stopinje, ki šume v listju. Napenjam ušesa, da bi slišal sleherni, tudi najmanjši šepet. Slišim veverico, samčka in samico. Drevesa se mi zde dobra bitja, polna moči in sreče v negibnosti. Mlade jelke so prepojene z vonjem po kadilu in smoli. Po gozdu se razliva praznična milina. Širni svodi poslušajo moje korake, ki jih duši mehki mah. Drevje se pogovarja o meni. Zdi se mi, da se dolinica Jelenovega studenca ob pogledu name dobrodušno smeji. »Pst!« slovesno šušti od veje do veje. Siničke, dolgorepke, me spremljajo. Ustavljajo se in pazijo, da ne bi zašel. Objema me dehteča tišina v slovesnem pričakovanju.

Šel sem k izviru Jelenovega studenca. Pod stopinjami so pokale suhe smrekove vejice. Čista voda me je potešila. Jelenov studenec se ne skriva pod zelenjem kot ravninski izviri, na dan prihaja v soncu, iz tal vre.

Zagledal sem se v star, razpadajoč panj. Stara bukev se je s svojimi dolgimi koreninami kot s kremplji zagrizla v veliko skalo. Ponosni gorski javor je kakor star berač, zakrpan do tal. Skale, obrasle z žametnim mahom, so kot dragocene perzijske preproge. Stara jelka je kot drzen potepuh, ki meni, da se mu nihče ne more približati. Le pridi, če se upaš! Vedno imam občutek, da sedi za staro bukvijo, ki je ni več pri vhodu v dolinico, škrat in uživa razgled. Vedno sem poln spoštljivega pričakovanja. Tako mi je pri srcu, kot da nepovabljen hodim po pragozdu in ves čas čakam, da bom srečal velikega rjavega medveda, gospodarja tega sveta.

Večeri ob ognju v mlaju

Bolj in bolj se je mračilo. Vse niže se je spuščala tema. Polovica doline je že utonila v sivini. Dolge sence črnih jezikov so tipale proti koči in prek nje. Na večerni paši so nas še enkrat obiskali cicibani, obirali drevesno skorjo in tiho čebljali. Čez čas se je slika spremenila. Sonce se je poslovilo od nas in se skrilo za konture gozdnega drevja. Mrak se je spustil med drevje do zadnje veje. Bil je mlaj. Tema nas je zagrnila z obema rokama.

Drva za ogenj sem začel pripravljati že pozno popoldne. Zložil sem jih na ognjišče v obliki drvarske kope. Ko se je stemnilo, sem kopico zažgal. Švignil je plah plamenček in se počasi vil navzgor. Dim se je začel sukljati med smrekami. Sedel sem ob ognju na hlotu in strmel vanj.

Nenehno je spreminjal svoj obraz. Grel sem se ob njem, razsvetljeval je okolico, pekel krompir, prasketal in še kaj. Temno je bilo kakor v rogu. Navdajala me je starodavna domačnost. Tu mi je stari čarodej-ogonj, tisočletni spremljevalec človeka,

govoril posebno toplo in mikavno povest. Zamislil sem se vanj, ker se mi je v temni noči razodel tako neprikrito in toplo.

Bil mi je brat. Grel me je in dajal luč. Osvetljeval je okoli sebe drevje različnih debelin, oblik in višin, polno čudno divje, fantastične vsebine. Začel je čudno stokati in cviliti. Če sem ga grebel, je vzplamtel in metal sršeče iskre, ki so za trenutek razsvetlile okolico in zopet izginile v temi. Če sem mu dal jesti smrekove veje, je prasketal, pokal, tulil in pošiljal iskre visoko v zrak. Če sem ga hranil z bukovino, se je oglašal drugače. Tako muziko sem poslušal na dopustu vsak večer ob mlaju.

Razkrij skrivnostna razmišljanja

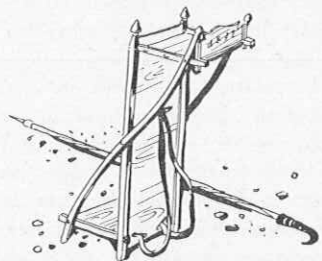
Ob polnoči sem se spravljal spat. Ko sem ležal na pogradu v mračnem prostoru, me je prevzela ganljiva želja, da bi si zadržal v spominu vse podrobnosti tega prostora, saj hodim v to kočico pri Jelenovem studencu že 17 let. Rad bi si za vse svoje življenje ohranil prvotno podobo kočice, kuhinje in kmečke sobe, stropa in sten iz lesenih brun, z rdečimi nageljni popleskanih oken, majhnih, kmečkih, z železnimi mrežami. Pločevinasta peč je zardevala od sramu, ko je ogenj zagorel.

Rad bi si zadržal v spominu ljudi-planince in ljubitelje narave, ki so hodili tod, njihovo obnašanje, obleko in obraze, razpoloženje v somraku, zehanje, pogrkavanje, smrčanje, pritajeno govorjenje in zadržani smeh. Rad bi si zadržal ganljivi čar in silhete ljudi ob ognju, obrise njihovih obrazov, duh po žerjavici in po pečenem krompirju. Rad bi si zapomnil pogled skozi okno, v pojemajoči ogenj, v čudno svetlobo po kuhinji, ko sem se spravljal spat. Ta hlod bi si rad zapomnil, ki iz njega vise petrolejke in rahla pajčevina, ki je zadrhtela nad menoj.

Polh Polde z mladiči in stara polhovka, ki si je napravila gnezdo v kmečki sobi pod plohi, ne smejo v pozabo. Ničesar ne bi rad pozabil, nobenega giba in nobenih sanj, nobene negibnosti in nobenega nemira, nobenih majhnih stvari, ki se mi izmikajo. V dogajanju v koči odkrivam vedno bolj človeški značaj.

Z bolešijo opazujem svet okoli sebe

Kako mnogo se je tod spremenilo. Ne mahajo mi v pozdrav stare bukve polhovke in bradate jelke. Ne siplje sonce več velikih senc skozi njihove veje. Dolina je svetla in prazna. Motorka je bukvam in jelkam zmlela kosti. Edino prastara jelka še stoji. Prizanesla ji je žaga. Milost božjo še deli z mladjem, ki bujno sili v višino. Nikogar ni, noben znan obraz se ne prikaže. Zdaj so tista plodna leta prešla. Drugačen sem postal. Gledam Jelenov studenec, zlato dolino, Mestni vrh, vesele obraze prijateljev, ogenj, dim... Nisem več tisti kot nekdanje dni. Krvniški pajek zapreda spomine v svoje mreže.

SPOMINI NA DOLOMITE

TINE MIHELIC

1. Uvod

Bilo je v času pozne smuke v višjih gorah in zgodnjega plezanja v Koglu. Oboje sem bil to leto že opravil in takoj me je pričela vabiti moja stara ljubezen – Dolomiti. Kam za uvod? Po letošnji dolgi zimi kar kočljivo vprašanje. Pa ima tudi Cortina svoj Kogel in to je Punta Fiammes s svojo južno steno. Tako sva z Gretico nekega majskega jutra gazila prek neskončnih plantaž vresja izza zadnjih hiš Cortine, ki je bila še vsa mirna in samotna v pričakovanju sezone. Tritisočaki onstran doline, pa tudi nižji hribi so bili še vsi pod debelim snegom, v steni nad nama pa ni več nobena bela lisa prekinjala rumene dolomitske kamenine. Želel sem si te dobre skale, saj sva že dobra znanca, nestrpno sem hitel proti steni. Gretica je bila, kar se Dolomitov tiče, debutant in le stežka je verjela, da bova prek stene s tolikšno strmino našla prehod v mejah zmerne težavnosti. Toda pogled navzgor je to dokazoval. Drobnorazčlenjenost kamenine je stena izdajala že na daleč in obetalo se nama je pravo užitekarsko plezanje.

Nisva se varala. Že uvod je bil prijeten sprehod prek nazobčanega skalovja, kratek kamin s previsnim zaključkom pa prvi dokaz, da je v Dolomitih marsikaj prav lahko, kar je videti nemogoče. Na koncu ozke poličke, ki naju je privedla v sistem počí, katerih sva se potlej držala vse do vrha stene, se je pričelo tisto užitka polno vzpenjanje po strmi steni, polni trdnih rogljev in ostrorobih lukenj, da varno plezaš cele raztežaje brez vmesnega klina in si vedno bolj prepričan, da je plezanje pač nekaj imenitnega. Doslej sem imel v Dolomitih opravka le s peto in šesto stopnjo, sedaj pa sem odkril drugačne Dolomite, Dolomite užitekarskega, varnega plezanja, ko lahko stremena, kline in ostalo žvenketajočo ropotijo lepo pustiš doma in plezaš s pripomočki, ki ti jih je darovala mati narava.

Nič, prav nič nama ni bilo težko. Povsod sva našla oprimke, tako dobre in velike, kot bi bili izvrtani v steno. In navpična izstopna stena, ki sva jo bila od spodaj gledala s tolikšnim spoštovanjem, ni bila drugega kot navpik postavljeno stopnišče s tisoč stopi in oprimki. Lepšega uvoda v dolomitsko sezono 1970 si pač nisva mogla želeti!

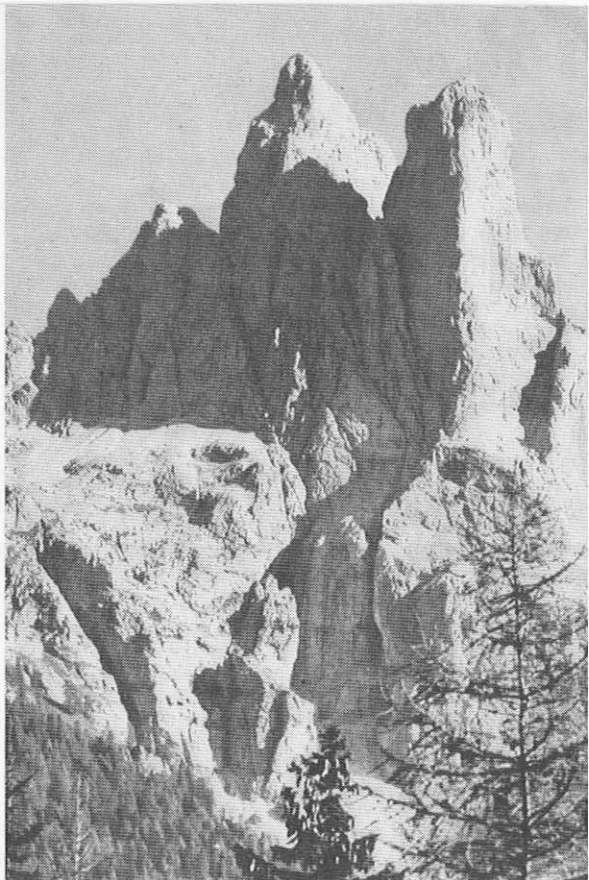
2. Rdeča stena nad Cortino

Poletje je tu, dopust, in z Gretico sva seveda spet v Dolomitih. Že tretji dan oblegava Tofanino južno steno, ki se naju otepa z vsem svojim mokrim orožjem. Čas pa nama kar dobro mineva, v okolici je na pretek kratkih plezalnih smeri, takih za urico ali dve. Splezava na Torre Grande v skupini Cinque Torri, na Sasso di Stria tik nad prelazom Falzarego, slednjič pa se naju usmili tudi velika Tofana. Danes je jutro brezhibno, do vstopa v klasično Dimaijevo smer le pol ure in že sva v skalah.

Vstopava v eno velikih dolomitskih sten. Skala je, kot se tod pač spodobi, trdna in polna oprimkov vseh velikosti. Počasi se ogrevava in plezanje se spreminja v lahkotno telovadbo. Stena pa je kmalu spet v meglah, da le stežka najdeva pravo pot. Polička sem, polička tja, kamin, naposled pa lahek greben in že sva vrh stožčastega stebra, ki zaključuje vznožje stene. Zdaj vstopava v velikansko kotanjo sredi stene. Polna je snega, potočkov, meli in sence ogromnih vršnih sten, ki se, rdeče in gladke, izgublajo nekam v meglo. Pravi amfiteater za velikane! No, midva sva mala človeka, le hitro skozi to ogromno skledo, da nama ne pade na glavo kateri od žvižgajočih izstrelkov, ki merijo višino vršne stene nad nama! Leva stena je zavita v temne megle. Imava srečo, prva polica, ki jo najdeva, je tudi prava in povede naju mimo velikega stolpa ob kotanji. Vzpenjava se skozi blodnjak stolpičev in polic, ves čas

Sass Maor (levo) in Cima della Madonna.
Meja med soncem in senco razločno kaže, kje
poteka smer po razu tančič (Schleierkante)

Foto T. Mihelčič

v dvomih, ali sva v pravi smeri. Megla se je obesila na vsako skalo, prav grozljivo vzdruše je, pesem slapov in kamenja za hrbtom naju podi vedno dalje v levo. Rumeni previsi se razbohotijo nad nama, ne uspe nama najti najlažjega prehoda. S klini se prebija raztežaj visoko, tu pa naletiva na sledi plezalcev; spet sva v smeri. Težavna poč in kamin, ki sledita, vse je mokro, spolzko, pa vendar se še dosti urno potegneva na krasno polico. Zdajci se megle razkadijo in tik nad seboj zagledava ključno mesto smeri: ozko poličko sredi navpične stene, ki tod prepada prav do dna. Spet imava srečo: najlepše mesto preplezava ob sončnem smehlaju velike gore. Nad silnimi prepadi naju vodi ozka polička v levo, dva raztežaja plezava kot po zraku. V lopici naju pozdravi vpisna knjiga, na koncu poličke pa strma zajeda, nad njo še zadnji težavni kamin, ki naju postavi v vršno pečevlje. To nama izsesa še na videz zadnje moči.

Vrh je danes mavrica večernih barv, brezmejnih razgledov prek kulisastih grebenov, na severnem nebu pa grožnja nevihte. Hitro navzdol! Noč se bliža, temna gmota oblakov tudi, za las uideva obema. Pošastno neurje se razbesni prek gorovja, ko se voziva v dolino.

3. Cimone della Pala

Pravijo, da so v Dolomitih Cine eldorado ljubiteljev previsov in klinov, Civetta kraljestvo težkega prostega plezanja, Pala pa Meka plezalskih uživačev. Ker se midva z Gretico letos prištevava med slednje, naju kar samo potegne v San Martino, to živahno gnezdece pod vznožjem Pale, pravicato Cortino v malem. San Martino ima nemara najlepšo panoramo od vseh dolomitskih mestec. Ostrice Pale stoje tik nad dolino, gledalcu pa kažejo svoje paradno pročelje. Nebroj vrhov od Cimone della

Pala na levi pa do nadzemske prikazni Cime della Madonna na skrajni desni se zabada v modro nebo.

Vso to bogatijo zagledava s prelaza Rolle. Z modrim nebom zaenkrat ni nič, vse je sivo, lije kot iz škafo in slepeči bliski parajo nebo. Zjutraj pa je nebo spet kot umito in severozapadni raz Cimone della Pala naju sprejme ves prijazen in gostoljuben. Spodnji del stene je zmešnjava stolpičev in žlebov, pa je skala vsposod tako trdna, da kar ne moreva verjeti. Izza velikega stolpa se raz kar spoštljivo strmo vzpne proti vrhu. Tu vodi smer natanko po rezi in plezanje je zares en sam neprekinjen užitek. Ponekod je treba raz kar zajahati, drugje je spet tako oster, da ga uporablaš kot odličen prijem v nekakšni oporni drži. Končno pa se spet razširi in privede pod ogromen previsen trebuh. Seveda je mati narava tudi tod poskrbela za poličke, da se lepo, brez težav sprehodiva proti levi v severno steno. Plezanje poteka ob brezmejnih razgledih, silna prostranost navidez zmanjšuje razdalje. Kar onstran onega travnika je videti Marmolato in na drugi strani špice Rosengartna. Toda travnik pod nama je brezmejno zeleno morje, polno drobnih, rjavih pik, ki pozvanjajoč stopicajo naokoli. Rad bi videl ta prostranstva v snegu!

Strm kamin naju privede v škrbino vršnega grebena. Stolp nad njo je pikantna poslatica in obenem najtežje mesto v smeri. Kot da bi znani raz naše Kapelice s Turnca prestavili semkaj nad globino zapadne stene Cimone, med kosme meglic, ki se vzdigujejo iznad doline. Eden naslednjih stolpov je pa že vrh. Žal so se megle strnile in toliko pričakovani počitek na vrhu mine brez razgledov. Zato kmalu sestopiva, dolga pot je še do San Martina.

4. Stena samotē

Dolomitska kamenina je hrapava in ponekod ostra kot ob morju. Gretičine roke so že močno prizadete, potrebno bo dan, dva zdravljenja. Mojim šapam skala še ni toliko škodovala. Vreme je čudovito, špiki nad dolino nepremagljivo vabljlivi, pa je moja zakonska lojalnost kmalu omajana. Rezultat: v jutranjem mraku naslednjega dne zapustim spečo dolino in se sam podam skozi gozdove ter prek rosnih travnikov proti steni, ki me bode v oči, odkar sem prvič zagledal čudovite vrhove Pale. Cima di Val di Roda predstavlja najvišjo točko izredno zobatega grebena, ki v Dolomitih nima primere, obenem pa vrh sedemstomerske severozapadne stene, katere težavnost in značaj sta kar primerna za samohodca.

Nedelja je, pa je še vse tiho. Le gamsi tekajo sem in tja, vesel sem njihove družbe. Pod steno me pozdravi potoček izpod snega. In stena? Mogočna, enakomerno nagnjena plošča se vzpenja v nebo, nobena večja razčlemba je ne prekinja, same strme plati do vrha. Vendar dobro poznam tisto barvo, ki izdaja drobno razčlenjenost kamnine, da igraje preplezaš še tako strma mesta. Vsa stena je obarvana z njo, pomirjen se pripravim za plezanje. Odganjam potuhnjeno misel, da steni nemara vendarle ne bom kos. Saj imam vse potrebno s seboj, vsak trenutek se lahko vrnem. Vstopim, ne brez nemira.

Juhej, lažje je, kot sem mislil! Kakšna pečina! Uživaj, fant, počasi plezaj, saj je še dolg dan, sonce še daleč za goro! Vendar me neznan sila žene navzgor, da plezam brez prediha. Gladke plošče preprezajo počī, polne so čudovitih oprimkov. Naletim na rumen previs z dvema klinoma. Le kaj bi z njima! Saj gre tudi prosto, le kdo je izvrtal te globoke luknje v rumeno skalo? Sredi stene odkrijem tolmunček kristalno čiste vode, odžejam se. Za kratek čas se zlekнем na polico, pa me že spet žene dalje. Zgornja polovica stene je nekako izbočena. Tik nad menoj se pričinja najstrmejši del. Nič več nemira ni v meni. Že sem navezal prijateljske stike z goro, zaupam ji, nobene pasti mi ne bo nastavila. Plezam proti desni, praznina pod nogami je popolna, visim na trdnih oprimkih. Srhljiv občutek, da nisem nikjer zavarovan, se počasi spreminja v srečno zavest, da se merim s steno na najčistejši način. Srečujem kline, pa jih ne pogledam. Danes sem gori bližnji kot navadno, najin odnos je čist, dotikava se naravnost, ne prek železnih posrednikov.

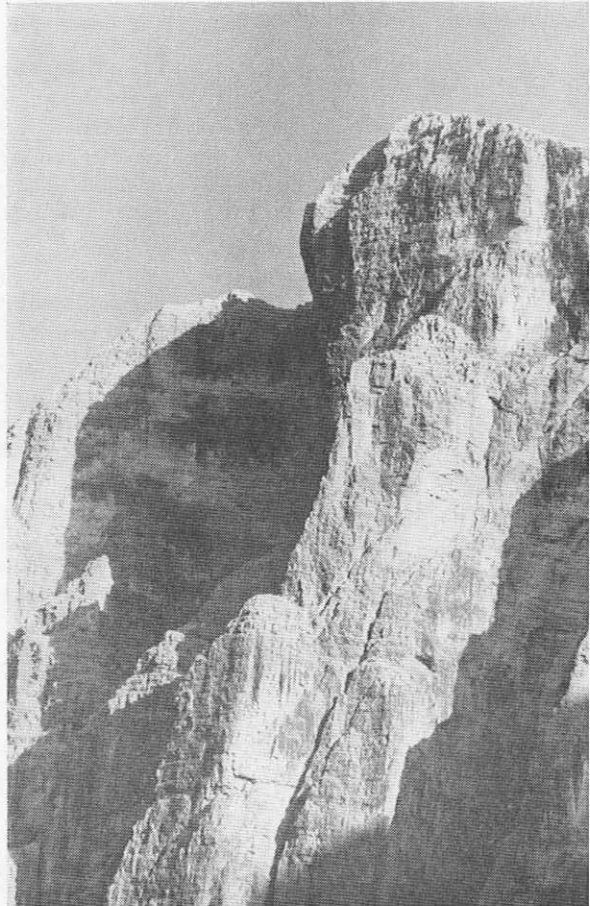
Strmina ne popusti do vrha. Zdajci se zasveti okrog mene, sonce me zaslepi, da zagledam prostrano planoto vrha kot v meglici. Sedem na vrh gore in sem srečen kot malokdaj.

5. Marmolata

Kateri od plezalcev, ki so mu pri srcu Dolomiti, ne želi od blizu spoznati njihove kraljice? Midva si jo prihraniva prav za konec dolomitske rajže, kar dostojno slovo bo od prelepe dežele.

Malga Ciapela je polna smučarjev. Na Marmolati je snega na pretek čez vse leto, velika gondolka je nenehno v pogonu. Naju pa vleče v skale, zato odideva proti sedlu Ombretta pod južno steno Marmolate. Planina Ombretta je začuda podobna našemu Velemu polju, kar domače se počutiva. Le stena nad nama je tako velikanska, da sva kar pohlevno tiho. Tako mogočna je v Dolomitih le še Civetta! Hodiva mimo vstopov številnih slavni šestic, naju pa seveda zanima klasična smer Angležinje Beatrice Tomasson, ki je v začetku stoletja zmagala to steno v družbi vodnikov iz Pale.

Spet stojiva pod eno velikih klasičnih smeri. Čudovite poti prek dolomitskih sten so to! Čisto nove dimenzije alpinizma so se mi odprle, ko sem pričel spoznavati ta, naravnim prehodom sledeča pota. Večina teh smeri je bila preplezana že pred sedemdeset in več leti, ko se pri nas še nihče ni drznil v Triglavsko steno. Tu, v zibelki plezalstva, pa so že ob prelomu stoletja dosegli peto stopnjo!

Južna stena Tofane di Rozes

Foto T. Mihelčič

Polna spoštovanja do starih mojstrov skale vstopiva v steno. Ta je jasno razdeljena na tri precej različne dele, ki jih ločita dve veliki terasi. Najtežje je do prve terase. Plezava po strmih, mestoma previsnih kaminih, varujeva v globokih votlinah, nenavadne oblike skalovja naju navdušujejo. Skala je tod gladka in ne nudi opor v tolikšnem izobilju kot drugod v Dolomitih, pa je plezanje kljub temu idealno, kamini ravno prav široki za udobno gvozdenje. Prva terasa naju preseneti s svojo prostornostjo. Stena do druge terase je lažja, skala pa vsa zbita od kamenja, ki pada iz globoke grape pod vrhom. Opoldanske ure so že, in ko doseževa drugo teraso, sva spet zavita v meglo, kot je tu v Marmolati pač običaj. Prek vršne stene derejo številni slapovi in nadaljevanje poteka pod geslom: slapič po levem kaminu, midva po desnem. Težave pojenjujejo, megla pa pritiska vse gosteje. Le poredko se nama prikaže škrbina med obema vrhovoma Marmolate, kamor naju vodi pot. Še malo in pokukava prek grebena na severno stran gore, kjer na ledeniku kar mrgoli planincev in smučarjev.

Do vrha je še sto metrov lahkega grebena, že od daleč nama maha mlad, prikupen fantič, za katerega se izkaže, da je oskrbnik koč na vrhu Marmolate. Ne spominjam se, da bi že kdaj po plezalnem vzponu sedel na vrhu gore v planinski koči in se nalival s čajem. Tu pa si lahko privoščiva to razkošje. Razveževa se kar pred durmi, žal nama je, da morava še nočoj v dolino.

Dve uri kasneje sva spet na sedlu Ombretta. Stena se otresa megle in žari v večernem soncu. Pogledi nama ves čas visijo na rdečih plateh in stebrih, da se spotikava po stezi v nastopajočem mraku. Lepo je bilo!

6. V plezalskih nebesih

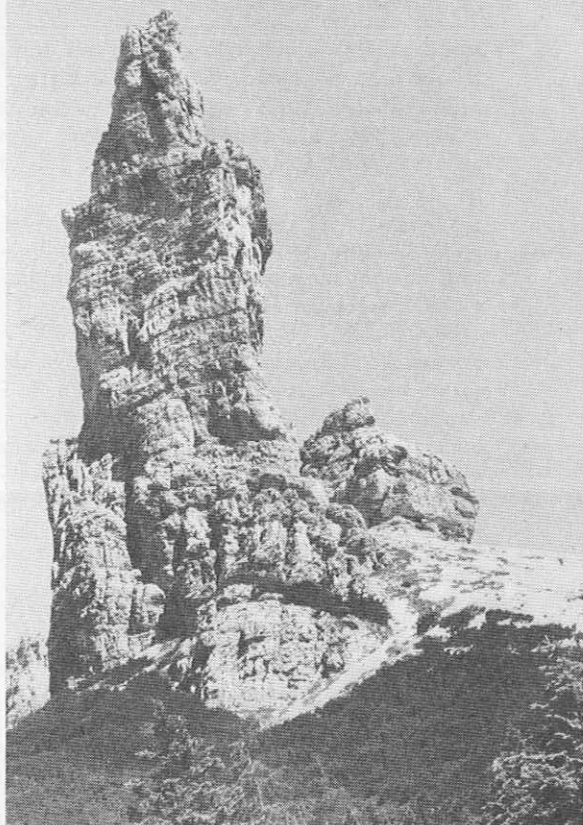
Zdaj je pa dovolj okolišenja! Cima della Madonna in njen slavni Raz tančic, najlepša smer v suhi skali, pač ne more več čakati name. Tako se kmalu spet znajdem v San Martinu, tokrat v Alijevi družbi. Sezona v Dolomitih gre h kraju, taborni prostor je skoraj prazen. Prispeva sredi noči, a sva zarana na nogah. Ostrice Pale se pravkar luščijo iz jutranjih meglic, tudi najina Cima se otresa tančic, ki pa vendarle ves dan obletavajo vitki raz, kot se glede na njegovo ime pač spodobi.

Ne spominjam se, da bi mi kdaj minila pot do stene v tako radostnem pričakovanju nečesa velikega kot tokrat. Že leta me je vleklo v to čudovito steno in moja nestrpnost danes nima meja. Tudi mojega mladega prijatelja, ki je v alpinizmu zgodaj pričel razlikovati zrno od plev, kar samo nese navzgor, da sva v kratkem pod steno.

Zgoraj pa je kaj videti. Obel steber bele skale kipi iznad zelenih livad. Njegova jasna linija se brez prekinitve vzpenja v modro nebo, le nekaj tančic megle se spreletava v mirnem ozračju. Sonce se še skriva za goro in vrh je ožarjen z gloriolo. Počutiva se kot v svetišču. Nad nama je Cima della Madonna in vse kaže, da vstopava v pravcata plezalska nebesa.

Za uvod se sicer zaplezava, toda vznožno pečevje je le formalnost, ki je hitro pod nama. Že tu je plezanje navdušujoče. Naveževa se vrh prislonjenega stolpiča in takoj odžvenkečeva navzgor. Stena se vzpenja vedno bolj navpik. Skala je polna odličnih oprimkov, masivni rogliji srše iz stene vsenaokoli, da se brezskrbno in z užitkom izvešava nad naraščajočo globino. V vrtoglavi višini nad nama, na najbolj navpičnem delu raza, visita dva netopirja, ne, dva drobna človeka, ali je tam sploh mogoče plezati? Dve rdeči vrvi padeta čez steno, italijanska naveza se spušča, kdo ve zakaj. Smilita se mi, saj sta lepoto doživela le na pol. Globoka previsna poč je prvo težko mesto. Jutranji mraz reže v prste, težko je, a že stojiva v ozki škrbinici sredi raza, odkoder se svetli steber docela navpik požene v nebo. Pričenja se najlepše!

Štirje raztežaji raza! Le zakaj jih ni deset, sto... Steber je kot vlit iz ene skale. Vanj so vrezane poč, luknje; kjer potrebuješ oporo, jo tudi zlahka najdeš. Prava nebeška lestev! Plezava v absolutni izpostavljenosti, kot prilepljena na steno.

Odkar sem se zapisal goram, sanjam o svoji idealni steni. Natanko jo vidim pred seboj že leta, navpična je, gladka plošča nad zelenimi livadami, plezanje po njej pa je ples, nobene teže nima telo, vsak gib je ena sama logika, lahkotnost in užitek. Pričenjam se zavedati, da sem jo našel, to svojo steno vseh sten, plezam kot v sanjah. Le ne prehitro, da ne mine ta krasota, še preden se je do kraja naužijem. Prijatelj Ali, nesrečnež, že na pričetku svoje plezalske poti si spoznal najlepše, si boš znal poiskati nove Raze tančič? Gotovo, tudi Herzog je vedel na vrhu svoje gore življenja, da obstajajo še druge Anapurne.

Že sva vrh drugega stolpa. Razvpiti razkorak, prav nič težaven, nad njim za raztežaj navpične stene, nato še plitev kamin in končano je. Kaj že? Redke so stene, ko si na vrhu zaželiš še plezanja, danes sva spoznala eno takih. Sicer pa zagotovo še prideva.

Ne moreva se posloviti od vrha. Doživela sva ure največje plezalske radosti; kako lep bo spomin nanje, na goro in njem vitki raz, na praznik v življenju planinca, na plezalska nebesa!

7. Montanajski zvonik

Prav na vzhodnem obrobju Dolomitov, že tostran reke Piave, leži gorska skupina Monfalconi. Ta samotni in neznani kotiček je narava obdarila s posebno razkošno lepoto. Tu se stikajo Dolomiti in vzhodnejša gorovja, sinteza pa je po srečnem naključju povzročila, da so te gore ohranile drznost in bizarnost dolomitskih vrhov, vznožja, ki so sicer v Dolomitih pusta, pa so tod taka kot v naših Julijcih, torej polna lepih gozdov in planinskega cvetja. V osrčju teh gora se zajeda prelepa Montanajska dolina, v njenem zgornjem delu pa raste iznad zelenih livad fantastični obelisk Campanile di Val Montanaia. Ta 200 metrov visoki stolp iz rumene dolomitske kamenine

je dokaz, da narava zmore oblikovati docela nelogične, vsem zakonom statike kljubujoče prikazni. Nenavadnost in lepota sta tod idealno združeni.

Semkaj me je vodila moja zadnja letošnja pot v Dolomite. Bila je prelepa jesenska nedelja, gorovje si je že nadelo pisane barve, nebo pa je bilo modro, kot je lahko le jeseni. Vanj so se vsenaokoli zabadali drzni dolomitski špiki, sredi njih pa Campanile.

Z Jožom sva kot začarana od tolike lepote stopala vzdolž poskočnega potočka po dolini navzgor. Obetal se nama je planinski dan, kot jih doživiš le malo. Pod steno sva naletela na krpe ranega snega, hladno oktobrsko jutro je vklenilo v led nekaj malih izvirkov, v južni steni Campanile, po kateri poteka pristop, pa je bilo prav prijetno.

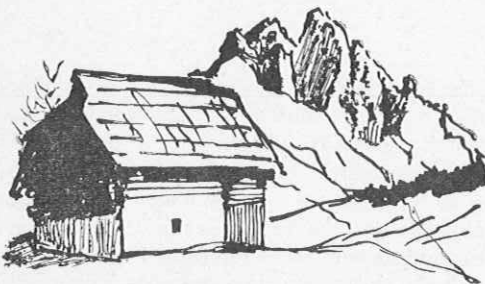
Pa tudi živo! Ta sicer samotni zvonik je doživel tokrat prav rekordni obisk in sprjazniti sva se morala s plezanjem v vrsti. To je bila edina senčna stran tega prelepega dne, toda plezalski užitek je ostal neokrnjen. Idealna kamenina je tudi tod omogočila lahkotno vzpenjanje po steni velike naklonine. Smer poteka v cik-caku po južni steni, plezanje je odprto in celo za dolomitske razmere izredno izpostavljeno. Ko smer nad Cozzijevo prižnico zavije v zapadno steno, je na vrsti eden najlepših plezalskih prehodov kar jih poznam: ozka, kot izklesana polička, po kateri se prestopaš nad brezdnom izjemne popolnosti. Natanko tako plezanje imam najraje: varno vzpenjanje brez klinov prek strme, odprte in izpostavljene stene. Užitek take vrste sem letos v Dolomitih doživel na pretek, vzpon na Campanile pa je bil še posebno razkošno darilo za konec sezone.

Vrh je prostornejši kot obeta pogled od spodaj. Strmeč sva ugotovila, da najin zvonik ne pripada nobenemu grebenu, temveč docela samotno raste v nebo sredi doline. Narava se je tu pač malce poigrala.

Vsak zvonik ima svoj zvon, tudi najin Campanile ni izjema. Pa še posebno imeniten je, saj na njem piše, da tod zvonijo le pogumni. Te nedelje je zvonilo nad Montanajsko dolino skoraj brez prestanka. Vsakdo pač hoče veljati za pogumnega, pa četudi se mu rahlo tresejo kolena. Več poguma kot za vzpon pa je treba za sestop. Tu gre le malo po skali, a več po zraku.

V popoldanskem soncu sva nato sedela v mehki travi, nad nama je bodel v nebo Campanile. Bila sva si edina, da sva doslej le malokdaj užila planinski dan tako popolne lepote. Okrog naju pa so se vsepovsod košatili dolomitski grebeni. Vrstili so se kot kulise in se naposled izgubljali v dalji. V njih so še stoteri campanili, razni tančiči... To mi je bilo v tolažbo, ko sem se s težkim srcem za letos poslavljaj od prelepih dolomitskih gor.

Opisi se nanašajo na naslednje plezalne smeri: južna stena Punte Fiames (smer Dimai-Verzi-Heath, IV, 300 m), južna stena Tofane di Rozes (smer Dimai-Verzi-Siorpes-Eötvös, V, 800 m), severozapadni raz Cimone della Pala (smer Melzi-Zecchini, III, 600 m), severozapadna stena Cime di Val di Roda (smer Langes-Reinstaller-Lorenz, III, 700 m), južna stena Marmolate di Penia (smer Bettega-Zagonel-Tomasson, IV, 650 m), severozapadni raz Cime della Madonna (»Raz tančič«, smer Langes-Merlet, IV +, 450 m) in južna stena Campanile di Val Montanaia (smer Saar-Glanvelli, IV, 200 m).

STARI PLESNIK

JOZE VRŠNIK

Pred kakimi petdesetimi leti je pripovedoval stari Robanov pastir Tomaž Prelesnik: V svojih mladih letih sem služil v Plesti za hlapca. Sedanji Plesnik Janez je bil takrat mali Janezek. Bil je silno živahen in njegovih otroških norčij je bilo včasih že kar preveč. Na tobak je bil strašno vržen. Hlapci smo tobak skrivali, a tako skrila ga ni nobeden, da bi ga Janez ne našel. Furman Uštin je rekel: »Poba bo treba nekako v strah vzeti.« Drugi smo mu kar pritrdili. Prišel je Miklavžev večer. Sedeli smo v hiši ob svitu ognja. Dekle so predle, hlapci smo se pogovarjali, Janezek je pa uganjal svoje norčije. Zunaj na lopi so zarožljale verige. Janezek je prebledel in skočil na peč k svoji par let starejši sestri. Vrata v hišo so se počasi odprla in v hišo je na konju z odejami pokritem prihajal Miklavž. Za njim sta vstopila še angel in špicparkelj (peklenšček). Peklenšček je po hiši uganjal svoje vrgolije in nič ni pomagalo, če sta ga Miklavž in angel krotila. Miklavž je Janezka začel nekaj spraševati, a Janezku so tako šklepetali zobje, da ni mogel spraviti besedice iz ust. Mene je posilil smeh, takrat pa je peklenšček skočil k meni, me zgrabil in odnesel skozi vrata. »Ježeš in Marija!« je kriklil Janezek »Tomaža že nese.« In je začel moliti: Oče naš, kir si v nebesih. Miklavž mu je dal še nekaj dobrih naukov, angel ga je obdaril z nekaj domačimi dobrotami in Miklavž je odjahal iz sobe. Janezek je bil nekaj dni bolj miren, smeha pa je bilo za par tednov dovolj. Poredni Janezek je postal velik in močan Janez. Postal je dober mož, dober oče številne družine in dober gospodar Plesnikovega posestva, pa četudi s polnim kozarcem ni bil sprt.

Plesnikovo posestvo je bilo do konca druge vojne zelo veliko in Plesnikovi so imeli svoje lovišče. Zato ni čudno, če se je Janez že v čisto mladih letih začel baviti z lovom. Postal je za tedanje čase velik lovec. S sedanjimi utesnitvami lovskega delo-

DIETER HASSE, ki je l. 1958 začel z modernimi direttissimami, je v »Alpinismu« 1970/6 napisal članek o današnji alpinistični situaciji in sicer zaradi vedno večje uporabe tehničnih sredstev pri plezanju. Sodi, da sta potrebna predvsem smisel za vrednost in tovariški duh, s katerim je treba razčleniti moderne pojave, ne pa samovšečno diskreditirati tiste, ki drugače mislijo. V članku polemizira z nazori Reinholda Messnerja, ki je l. 1969 predaval in pisal o razvrstitvi VI. stopnje. Messnerja srečujemo zadnji dve leti povsod. V stenah je fenomen št. 1, kot pisec pa ima zaradi svojih izrednih uspehov pozornost publiko, priznati pa mu je treba, da pero suče prav tako dobro kot plezalsko kladivo (čeprav je proti pretirani uporabi tehnike). Objavlja v »Bergsteigerju«, »Riv. Mensile«, v »Alpinismusu« in drugod, povsod je zaželen. V 3. številki Hiebelerjevega magazina je objavil članek »Boj proti svedranju« (v nemščini z duhovito besedno igro »Kampf dem Bohrer-Krampf«), isto tematiko obravnava v članku »Direttissima – oder Mord am Unmöglichen«, Umor nemogočega, in »Anatomija ene od prvenstvenih«. Messnerjevi nazori so pomembni že zato, ker je že danes avtoriteta, kakršne med mlado generacijo ni enake. Hasseju, ki je pred 12 leti zajahal »val« tehničnega plezanja in še zdaj precej pomeni v alpinističnih vrstah, uveljavil pa se je tudi kot pedagog, geograf in sociolog, se zdi potrebno, da po svojih merilih kritično razsodi, koliko so Messnerjeve ideje lahko splošno veljavne. Ker so tudi naši alpinisti danes na tirih svetovnega alpinizma, kakor doslej morebiti še nikoli niso bili, je prav, če s to polemiko v povzetku seznamimo našo planinsko in deloma tudi alpinistično javnost.

Hasseju se zdi, da je anatomia, prekletstvo, ki ga je Messner izrekel nad svedranjem sten, konservativno, nesmiselno, preveč čustveno obremenjeno, premalo premišljeno. Messner pravi: Svedrovec je umor nemogočega. Hasse trdi: V steno vstopam zaradi nemogočega. Le ekstremni alpinist išče doživetja svojih skrajnih meja, a vendarle še možnih dejanj. Velikanska večina ponavlja smeri, le redki odpirajo nove. Norma je ponavljanje, prvenstvenost je izjema, razmerje je 1000 proti 1. 1000 doživetij gre torej mimo tega »umora nemogočega«. Znanе smeri so »objektivno« možne, omejuje jih le »subjektivna« možnost. Najvažnejše doživetje, po Messnerju, zavisi pri ponovitvi od alpinističnih zmožnosti vsakega posameznika, in je zato vseeno,

vanja bi se pa on težko sprijaznil. Strelec je bil pa za čuda. Nekoč sta s pokojnim Šikovcem streljala v tarčo. Oba sta dobro zadevala in nista mogla ugotoviti, kateri je boljši. Zato sta se postavila vsak na drugo stran Plesnikove hiše. Šikovec je prvi vrgel v zrak čedro. Ko se je ta za trenutek pojavila nad hišno streho, je zdajci počila Plesnikova puška in Šikovčeva pipa se je sesula v drobce. Nato je vrgel pipo Plesnik, to pa je zdrobil strel iz Šikovčeve puške.

Nekega dne je prišel v družbo turistov gorogranski nadučitelj Kocbek v Barako, kakor so takrat imenovali Piskernikovo zavetišče. Kocbek je pripovedoval turistom o čudovitem strelcu Plesniku: Če mu kdo vrže v zrak petkronski tolar, ga Plesnik v zraku zadene. Niso mu verjeli, zato je poslal Piskernikovo deklo k Plesniku z vabilom, da pride s puško v Barako. Plesnik se ni obotavljal. Kocbek ga je turistom predstavil in vprašal, če je kdo izmed njih pripravljen vreči tolar v zrak. Nekdo se je oglasil in poiskali so prostor, kjer bi lahko našli tolar, ko bo padel nazaj na tla. Ko je tolar sfrčal v zrak, ga je strel iz Plesnikove puške odnesel v neznano. »To je po naključju zadel,« je bila soglasna sodba vseh. Pa mu vrzite še en tolar, je predlagal Kocbek. Ko ga je nekdo vrgel, po strelu tudi tega ni bilo več nazaj. V tretje gre rado, pravijo. A tu ni šlo, ker nihče izmed njih ni tvegala tolarja.

S petkronskim tolarjem v žepu se je takrat lepo potovalo in daleč prišlo.

Pokojni Goler je pripovedoval:

»Na vasi sem pristopil k družbi nekoliko preveč skrbnih možakov. Ko smo se pozdravili, sem takoj opazil, da so imeli Plesnika v zobeh. ‚Preveč pije, vse bo zapil, spufal se bo, škoda Plesnikovega grunta, ki bo prišel v tuje roke itd.‘ To so govorili kar drug čez drugega. Jaz sem jim pa rekel: ‚Pobi, tako hudo pa s Plesnikom še ni. Če si ga kdaj privoščiš kak kozarec ali pa tudi cel liter, to še ni taka reč, da bi si morali biti v skrbeh za Plesnika in njegov grunt. Čeprav ga včasih srkne, je vseeno dober človek in dober gospodar. Do začetka vojske (1914) so na letni sejmi v Železni Kapli prignali do tisoč govedi, pa vsako leto so bili Plesnikovi volji izmed vseh največji. Dokler bo take vole prodajal, se ne bo spufal. Še taki se ne, ki več pijejo, grunta pa nimajo takega, kakor je Plesnikov.‘«

ali bo prišel čez steno s takimi ali drugačnimi pripomočki. V praksi bo stena kot doživetje za vsakega po svoje lepa, lepo doživetje, »nova situacija« zaradi svedrov je ne bo prizadela vsaj v 999 primerih.

Po Messnerju naj bi bilo idealno stanje ob koncu 19. stoletja, ko so vstopali plezalci v stene brez tehnike. Odločilo pa se je drugače zato, da bi nemogoče postalo mogoče. Plezalci so drug za drugim začeli uvajati normalne kline, ki so omogočili vrsto novih vzponov. Sledilo je vrvno prečenje, nihalno prečenje, metanje vrvi (Winkler je že prej posegel po sidru!), cepin, dereze, ledni klini, ledni vijak, lesene zagozde, zanke itd. Veljalo je seveda načelo: Samo najpotrebnejše uporabiti, čim manj.

Vsaka doba ima svoje naloge, svoje probleme in zato tudi svoje norme. Postavlja pa jih tisti, ki se upa, ki veruje v svoje poslanstvo, ki zdrži tudi normalno zahtevnost, ki jo ima v sebi vsak za čas značilen problem. Vsi nekdanji alpinistični pionirji so opravičevali uporabo novih pripomočkov s svojimi alpinističnimi cilji. Te cilje so nato dosegli vsi ponavljalci in potrdili pravilnost nazorov, ki so jih izpovedovali pionirji – klasiki.

Dokler je človek mislil, da je ta ali ona stena zaradi tega ali onega odloma, napušča, previsnosti nemogoča, tudi ni bila »problem«. Vse kar je bilo »bistvenega«, je bilo možno preplezati z doslej uvedenimi tehničnimi pripomočki. Če bi Messnerjev nazor, da »svedrovec uničuje najvažnejšo sestavino alpinističnega doživetja«, obveljal, potem postane tudi njegovo početje vprašljivo, saj je bilo tudi prej v praksi »vse mogoče«. Če ne bi bilo, bi najbrž svedrovec že prej uvedli. Že Dülfer je l. 1913 v Totenkirchlu imel svedrovec. Ni ga uporabil, ker je steno zmozel brez tega »posega«.

V vseh časih velja za prvoprstopnika vprašanje sposobnosti in discipline, kdaj sme poseči po tehničnih pripomočkih. Saj ni s svedrovcem vse omogočeno. Še vedno bodo plezalci »obračali«, čeprav imajo svedrovce. Saj bo vedno kaj nepričakovanega, kar utegne poseči vmes in ukazati umik.

Vsak prvenstveni vzpon in vsaka resna ponovitev terja pogum, vedno je pri vstopu navzoč občutek negotovosti in strah pred neznanim, to je, ali boš čez steno prišel cel ali ne. Da bi ta občutek svedrovec pregnal? To je prečenjanje. Biti dobro

Spominjam se še, da se mi je zdelo lepo od Golerja, ki se je zavzel za Plesnika. Takole enkrat na leto si je Plesnik vzel en dan ali dva plačanega dopusta. Plačal ga je seveda sam. Zbral si je tri ali štiri prijatelje in so šli v »parlament«. Vsaj eden od njih je moral biti lovec, da jim govora ni zmanjkalo. Spravili so se nekam v zavetje. Tu so si mazali jezike toliko, da so jim gladko tekli. Premlevali so razne zamisli, zgodbi in doživetja in doživljaje svoje in drugih. Čim bolj otročje so se mogli zabavati, lepše je bilo. Če niso prvi dan mogli vseh zadev rešiti, so nadaljevali še drugi dan. Ko so tako vse pretresli, marsikaj še po večkrat, so se razšli v najboljšem razpoloženju, da so se potem še posamezno nasmejali tistemu, ki je bil izmed njih vseh najbolj posrečen.

Ob nekem takem dopustu se mu je primerila zgodbica, ki jo je pripovedovala pokojna Mašetova Malka: »Plesnik je želel v parlament. Ker pa družbe ni bilo pri náredi, se je zatekel k Tajčmanu, ki je bil znan šaljivec in domislic mu ni zmanjkalo nikoli. Prvi dan sta se složno zabavala. Drugi dan pa je Tajčman imel neke druge dolžnosti, tako je rekel Plesniku: Čuj, Janez, doma je žena v skrbeh in dela imaš veliko. Najbolje bo, če odideš lepo domov, danes se prespiš in odpočiješ, jutri boš pa lahko prijel za delo. Tedaj se je pa Plesnik našopiril (kakor se marsikdo v enakem položaju): Domov bom pa šel, kadar bom sam hotel! Zdaj pa ravno za to ne, ker me ti odpravljáš. Janez, le ubogaj me, mu je prigovarjal Tajčman, jaz ti dobro hočem, boš videl, da bo najbolj prav tako.

Plesnik pa je vztrajal pri svojem.

Če ne boš ubogal, bom s Kolomonovimi bukvicami poklical tistega, saj veš, je rekel Tajčman in s prsti napravil rožičke nad glavo.

Plesnik se je široko nasmejal: Ti, kar pokličí ga, tisti ima pa denar. Še ga bomo pili. Tajčman je odšel iz sobe na stopnice. Prav takrat je prišla po vasi moja mama, je pripovedovala Malka. Tajčman ji je pomigal s prstom. Ko se mu je približala, ji je rekel: Čuj, Jera! Pol litra vina dobiš, če mi pomagaš pri potegavščini. Če le ni kaj narobečnega, se je prestrašila mama. Nič se ne boj, je rekel Tajčman. Povedal ji je, zakaj gre in kaj in kako naj napravi. Mama je neopazno smuknila v Tajčmanovo klet. Ta klet pa ni imela zidanega oboka. Zato je bil strop kleti obenem

opremljen za vzpon, ki je pred teboj, to je zahteva dobrega alpinista. Če gre v skrajno težko smer brez »tehnike«, brez možnosti, da zavaruje prijatelja v težkih okoliščinah itd., potem to ni pogum, pač pa neumnost in pomanjkanje odgovornosti. Svedrovci so omogočili nekaj markantnih tur. Tu in tam je šlo samo za nekaj metrov gladkega previsa. Uporabo je potrdila in uveljavila občna raba. Marsikdo ga uporabi po nepotrebnem. Ali ne velja to tudi za normalne kline? (Pomislimo samo na ponavljalce – samorastnike, kaj počno). S svedranjem so plezalci začeli že v zapadni steni Mauka l. 1943 (pri nas Herle v Ojstrici v istem času op. ur.), v Fleischbanku 1944, v Cinah 1948, po l. 1952 pa se je svedrovec uporabljati bolj in bolj. So gore s tem kaj izgubile? Ne, pridobile so nove velike smeri, omogočile nova »velika doživetja«. Če po pameti premislimo, ne ostane od antisvedrovske ideologije ničesar. Celó Preuss s svojim protestom pred prvo svetovno vojno ni mogel uspeti. Pred nemogočim obnemim kakor pred smrtjo. »Nemogoče« nikoli ni bilo in ne bo vrednost v dejanskem alpinizmu, v praksi. Nemogoče je nekaj mrtvega, nepomembnega. Čemu govoriti o umoru tega, kar je že mrtvo? Če pa kdo ne mara plezati s svedrovci, je to njegova stvar, stvar okusa, naporov itd. Ne more pa tega osebnega »konjička« vsiljevati vsem alpinistom.

Tu Hasse postane malce oseben. Messnerju očita lahkomišljenost, demagogijo in dogmatičnost, poigra pa se tudi z Messnerjevim imenom (predmes(ner)ijanski časi). Prizna pa mu vse njegove kvalitete in vidi v njegovih nazorih samo prenapeto obrambo športne fairnesa pri plezanju. Dotakne pa se tudi njegovih besed o njegovih vzponih, s katerimi je utemeljeval svoje nazore: V Philipp-Flammovi smeri v Punta Tissi ga je samega zajelo neurje. Lahko bi se bil umaknil, pa se ni. Zavesno je tvegati in uspeh mu je dal prav. V Les Droites je bil spet sam, ves razum mu »je šel v prste«, ni smel niti pomisliti na nevarnost, na padec. Na vrhu si ni mogel kaj, in se je zjokal. Hasse pravi k temu: Bolje tako, naj se zjoka sam, dokler ne prisili še druge jokati: – mater, prijatelja... Naj ga še tako občudujemo, za zgled ga ne moremo postaviti! Ni Messner prvi te vrste, nobeden tak pa ni nabrušen tako, da bi ne mogel pasti. Če je kaj nemoralnega, potem je to igra z življenjem. Alpinizem pa to ni, kvečjemu njegov izrastek.

pod gostilniške sobe. Tajčman je šel nazaj v sobo, kjer se je dolgočasil Plesnik. Iz omarice je vzel naočnike in staro oguljeno mašno knjigo. Sedel je k oknu, kjer je bilo bolj svetlo, odprl knjižico, napravil latinski križ in začel polglasno mrmrati. Plesnik pa v smeh. Norčeval in zabaval se je na Tajčmanov račun, ker »tistega« predolgo ni bilo. V pravem trenutku, da Plesnik tega ni opazil, je Tajčman s peto rahlo udaril na pod. Prav pod Tajčmanovimi nogami je »tisti« zapraskal pod podom. Plesnik je osupnil, Tajčman pa spet napravil križ in nadaljeval z mrmanjem. Plesnik se je norčeval. Na dano znamenje je zapraskalo že bliže njega, da je kar umolknil. V tretje se je tik pod Plesnikom oglasil krepak rsk, rsk, rsk. Kakor bi ga s šivanko dregnil, je Plesnik odskočil, ob vratih pa se je še ozrl in zaklical: Nič več ne kliči! Zaloputnil je vrata in komaj je Tajčman vzdignil oči od knjige, je Plesnik že zginil okrog Vitezovega vogla.

Mama se je prismejala domov, potegnila izpod predpasnika liter vina in pripovedovala o potegavščini.

Plesnik od takrat k Tajčmanu ni šel več, doma pa je od takrat imel sodček vina, ki ga je lahko srknil brez strahu pred »tistim«.

Čas je pokazal, da je pokojni Goler dobro poznal Plesnika. Stari Plesnik je odšel k svojim pradedom. Plesnikovo posestvo pa je ostalo. Tudi njegov naslednik Franc je odšel. Zdaj gospodari Plesnikovo posestvo Janezov vnuk Franc. Ta je iz vojnih požganišč dvignil poslopje in je dosti lepše in boljše od prejšnjih. Nabavlja stroje, modernizira gospodarstvo, za spolnitev napovedi tistih, ki so se tresli za Plesnikov dom pred 50 leti, pa nima razumevanja.

Plesnikov rod je eden že redkih v Solčavi, ki živi na svojem prvotnem posestvu že nad petsto let, ga ohranja in oddaja svojim potomcem naprej. V urbarju iz leta 1426 je zapisan Jakob v Plesti. Takrat ljudje še niso imeli priimkov kakor zdaj, zato so jih vpisovali v knjige po hišnih imenih. V omenjenem urbarju so imele kmetije v Logarski dolini (pa tudi v Robanovem in Matkovem kotu) že predpisane davke in druge dajatve. Od naselitve do tega, da so bila posestva v takem stanju, da so jim lahko predpisali dajatve, je poteklo gotovo sto let in več. Sled prvih naseljencev drži v dobo pred letom 1100.

TEMNA STENA

BINE MLAČ

Sonce je zahajalo, ko sem še zadnjič s Schwarzseeja pogledal proti severni steni Matterhorna. Človek ima občutek, da je v tej steni z vseh strani obdan s praznino, ne s tisto neposredno praznino dolomitskih sten, ki omamlja in ti jemlje vsak občutek razdalj, ampak z ubito praznino granitnih severnih sten, z zlomljenimi črtami ledenih ozebnikov, visečih opasti, previsov, velikih nagnjenih plati, ki se končujejo v snežiščih tako strmo, da se sprašuješ: »Le kako se more sneg še obdržati?«

Ob tej uri najde gorska dolina zopet svoj prvobitni mir in svojo vedrino. Tišino le kdaj pa kdaj pretrga kak posamezen šum, grmenje serakov pod Dent Blanche, potem pa se spet vse zgubi nekje daleč in visoko nad spečo globeljo.

Počasi stopava po ozki stazi nad prepadi in sopihava pod težkimi nahrbtniki. Loviva uhajajoče misli in tu in tam s težko muko kaj zineva. Kot vedno si napeto rišem pripodobo stene, sprašujem samega sebe: »Hm, bo – ne bo? Ah, saj bo šlo. Saj veš, še zmeraj je kako šlo!« Za nama zginevajo skale in še zadnji štrleči skalni žandarji nama povedo, da sva prišla v kraljestvo večnega snega in ledu. Mrak počasi izgublja svojo romantično moč in človeku se zazdi, da je okoli njega zaživel drug svet, ves grozeč in preteč. Čim bliže si neizmerni steni, tembolj se ti zdi, da se veča, da zagrinja nebo in da bo s svojo gmoto potlačila vso pokrajino.

Smeri v Matterhornu: 1 greben Furgen, 2 vzhodna direttissima, 3 greben Hörnli, 4 smer bratov Schmidov, 5 smer W. Bonattija, 6 nos v Zmuttu, 7 greben Zmutt

»Za danes je dovolj!« reče prijatelj in bolj vrže s sebe kot pa sname nahrbtnik. Uredila sva si »ležišča«. To so tokrat raztrgane kartonaste škatle, ki sva jih mimogrede nabrala pri hoči Hörnli. Hitro zlezava v puhaste slonove noge, daljša pa je procedura okoli viharne vreče, ki je prekratka. Noč je zelo topla in zato neprestano večava očesne reže svojih volnenih, rabeljskih kap, dokler jih dokončno ne snameva. Gledava zvezde in mesec, ki se ves bled prikaže iz meglic Monte Rose. Poslušava kamnite plazove v vzhodni steni in poskušava celo zaspati; to zadnje je iluzija. Ves čas se premetavava in ko le kaže, da bova končno zaspala, naju zbude glasovi prve naveze, ki se odpravlja v severno steno. »Brr, sta zgodnja,« zamomlja Janez in se še bolj zavleče v puhasto vrečo. Kmalu začno hoditi mimo naju tudi vodniške naveze s klienti. Angleži, Holandci in drugi, ki imajo bolj globoke žepe, se vrstijo mimo. Po vsej verjetnosti zgubijo vsako veselje nad Matterhornom, saj morajo dobesedno preteči 2000 metrov dolg greben Hörnli. Na 4474 m visokem vrhu ne morejo vdahniti niti požirka že tako razredčenega zraka, a kaj šele da bi lahko fotografirali, ko že morajo zdrveti navzdol. V Švici kraljuje denar in ti švicarski vodniki mislijo biti danes še dvakrat na vrhu.

Midva, Janez Kunstelj in jaz se tudi počasi dvigneva, silačiva spalno opremo v nahrbtnik in se odpraviva malo naprej po gazi, ki pelje k steni naših velikih želja, k severni steni Matterhorna. Začneva se pripravljati; vrvice, klini, vponke, čelade, dereze, kladiva in čelne svetilke se preselijo iz nahrbtnikov na naju. Počasi navezujeva še dvojno štiridesetmetrsko vrv in ves čas gledava eno od štirih svetilk, ki se gibljejo pod obrobno počjo pod prvim lediščem. Ura je pol treh zjutraj, ko se tudi midva odpraviva. Četvorna naveza se vrača! Zakaj? Vreme kaže, da bo, saj je poprej deset dni trajal festival slabega vremena. Naveza sestopi mimo naju. Molče greva naprej, bova že videla...

Ozrem se nazaj in vidim, da se je eden od angleško govorečih fantov zaustavil in da naju opazuje. Toliko sva napeta, da sva kaj kmalu pri vstopu. Preden se Janez

dobro »utabori« na stojišču, sem že čez poledenel skalnat skok. Naletim na vrh ter se kar na njej zavarujem. Niti oddahnem si ne, ko se že Janez zagriže v svoj raztežaj. Silno strm črn led ga čaka. Ali je to zaustavilo Angleže? Po štirih raztežajih dospeva na drugi plato. Prečiva desno do velikega ledenega praga. Sonce se izcimi daleč proč, ko mi uspe »pregoljufati« prvo zapreko in kmalu stopim na petsto metrov dolgo ledišče.

Ugotoviva, da je nad nama na delu trojna naveza. »Bravo, fantje! Bravo!« V črnem ledu naletiva še na nekaj dolgih snežnih jezikov, tu se še kažejo sledovi najinih predhodnikov, naredili so prekrasne stopinje. »Nebeška ,lojtrca'! Za bogove!« poje Janez v svojem aranžmaju. »Nabita sva s kondicijo in ni vrag, da jih ne bi po njihovih lastnih stopinjah ujela!« govorim hlatajoč za zrakom s polnimi usti snega in C-vitamina. Na žalost so razdalje v ledu in snegu silno varljive. Oni zgoraj nama vsake toliko časa pomahajo, žal ujeti jih ne moreva.

Strmina se veča tako kot črnina ledu. »Pazi!« toda do konca ne povem, ko tišino pretrga grozljivo brenčanje. Jutranji pozdrav – padajoče kamenje. »Duf, duf...« udarja okoli naju. Malce poblediva, na to spremljajočo »glasbo« se bo potrebno še navaditi v tej 1200 metrov dolgi steni. Od sedaj naprej je veljalo le: »Hitreje! Še hitreje! Daj no, pohiti!«

Visoko sva že, začela sva prečiti proti desni, proti skalam. Varujeva na pet centimetrov globoko zavrtanem klinu v led. Janez čudovito pleza. »Bravo! Bravo!« zapijem, ko prijatelj zabije prvi klin v skalnat pomol. Zopet smo v domačem elementu. Zdrsnem v prečnici in Janez me ujame. Nič hudega ni in zato nadaljujem s plezanjem. »Kmalu bova pod zajedo,« pravim. Žal naštejeva še pet raztežajev. Končno zajeda! Pogledam navzgor ter opazim, da so Nemci šestdeset metrov nad nama. Pijejo in jedo. Želodci so nas začeli opozarjati, da se zanje res nismo zmenili že dvanajst ur, čas pač neusmiljeno teče. Tudi midva streseva vase lakomalt, rozine, sladkor, C-vitamin in sneg. »Ubogi naši želodci, ko se bodo postarali!« »Daj, gremo!« nestrpno priganja prijatelj in že se odpravi naprej. Skale, čudovite granitne plošče. Prečnica, poč, prečnica. Kot da bi mignil in Janez je že pod malim previskom. Grem naprej in že visim zunaj vertikale, vendar na moje veselje je stvar čisto lahka. Tako kmalu stojim na lepi polički. Vse kaže, da je to edina poštena policica v tem velikem prepadu. Zopet poledenele plošče, poč in majhna snežišča. Dereze gor, dereze dol, komaj še krotiva živce – kar je preveč, je pa le preveč.

Pogledam navzgor, nič kaj vzpodbudno ni, vreme se hitro kuja. Midva veva, kaj je to in si ne delava skrbi. Zdaj nas bodo ovili oblaki, zvečer jih bo raztrgal veter in vse bo zopet v najlepšem redu. Račun brez krčmarja! Končno sva pri prvem Nemcu. Okoli nas se stemni. Siva, temna megla zlovešče in moreče liže plošče in raze, grme nje v daljavi naznanja nevihto. »Lokalna nevihta,« glasno povem. Kmalu zagrmí na drugi strani, tam nad Dent d'Hérensom. »Hura! Je že mimo!« do konca ne povem, ko se zaslepljujoče zasvetli in isti hip strahotno počí nad nami. V zraku zasmrdi po žveplu in nekaj ogromnih blokov kamenja prileti mimo nas. Zapiha veter in okoli nas zašumi. Začelo je snežiti. Še vedno se tolažimo, da je to le lokalna nevihta. Strela nas noče in noče zapustiti celi dve uri. Včasih nas dobro strese, da smo čisto omotični.

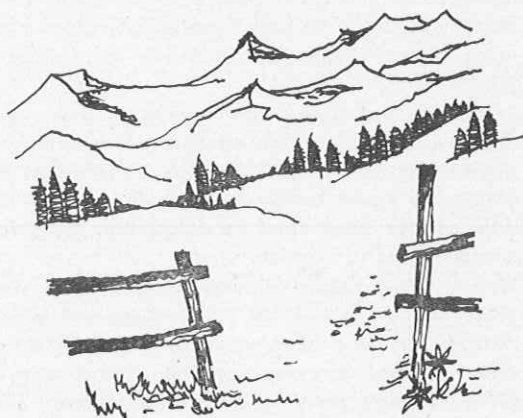
Med besnenjem elementov se spomnimo, da bi se predstavili – »Mein Kamerad Bine, ich bin Janez.« »Charli, Kurt und oben Peter.« Vsi smo ovešeni z železjem kot novoletne jelke. Nekajkrat me je dodobra streslo, tako da sem zdrsnil s stopov. Plaziči snega in sodre se spremene v plazove, katerih debelina raste z minutami. Okoli nas bobni in čez nas se začenjajo prelivati ogromne bele zavese. Mala trikotna skalnata strehica nad mojo glavo reže sneg in to mi pomaga, da mi samemu ni treba zdržati vsega plazuz, ki gre čez mene. Nahrbtnik mi hoče odtrgati, zato ga še s pomožnimi vrvicami pritrdim med noge. Ko se zopet ozrem navzgor, ugotovim z grozo, da so med snegom pomešane tudi skale. »Tok!« zaslišim, Janeza je zadelo. Kljub temu, da sem pod njegovimi nogami in se otepam snega, se z vso silo zaderem: »Janez! Janez! Je vse v redu?« »Je!...«

Zdi se mi, da bo nevihte kmalu konec, toda veter nosi nove in nove oblake. Počasi nam postane jasno, da je nastopil vremenski preobrat in da je tudi vsa zadeva postala silno resna. »Eine Seilschaft,« predlagajo Nemci, s čimer se tudi midva strinjava. Tako se je pet ljudi združilo v eno navezo. Višinomer kaže 4090 metrov, torej imamo še slabih 400 metrov do vrha. Preveč smo prečili v desno, tako da ne moremo uporabiti zasilnega izhoda na Rami (4200 m). Torej moramo za vsako ceno na vrh, kajti premočeni smo in precej izčrpani. Okoli nas je vse zasneženo in poledenelo, trda zima v silni strmini. Vihar še vedno divja z nezmanjšano silo. Ura je že pet popoldne, temno je kot v rogu. Na čelu povečane naveze je Peter Vogler, simpatični fant iz Kemptena. Za slabih 35 metrov je porabil tri ure, zato nam ne preostane drugega, kot da bivakiramo. Če bi silili naprej, bi bil to samomor. Prijatelji si uredijo stojišče nad nama, trdno privežejo vse, da jim plaziči ne bi kaj odnesli. Končno tudi nama uspe, da začneva urejati bivak in oblečeva se v puhovke. Slabih 20 centimetrov široka in meter dolga polica ni primerna za stanje, za sedenje pa še manj. Janez zabija kline, jaz jih povezujem z vrvicami. Iz vrvi si narediva ograjo in potem skušava zlesti pod bivak vrečo. Ura je komaj dve zjutraj, ko veter raztrga oblake in nastopi mrzla, zimska noč, -18°C je. Iz vrečke za prvo pomoč izvlečeva astronautske odeje. Oba upava, da naju bo ta nekaj gramov težka odeja zaščitila pred ohladitvijo ali pljučnico, saj sva premočena do kože. Skrbno se povijeva in poveževa ter se zopet pokrijeva z viharno vrečo. Prižgem svečo, postrgam sneg zraven sebe in ga v pašetni škatli počasi začnem topiti. Vsake toliko časa »zbudim« Janeza in ga počastim z žličko mlačne vode. Zlata je vredna, saj so najina usta precej suha. Tako sva na koščku zadnje plati prebredla to dolgo noč.

Za temno nočjo nastopi sončno in vetrovno jutro, toliko da lahko odtajamo premrzle ude in se pripravimo za odhod. Za vsak raztežaj se posvetujemo. Prvi raztežaj pleza Janez. Vsak stop in oprimek si mora očistiti, ker je vse poledenelo in zasneženo. Počasi napreduje. Vreme se je zopet poslabšalo. Srce in živci so na skrajni preizkušnji. Plezanje z derezami je strašno opravilo za prvega in nič kaj vzpodbudno za drugega. Zopet sneži. »Kdo bo koga?« se nemo sprašujemo. Veseli smo, da nas je pet, kurtuazije ne manjka, Nemci preklinjajo tudi že po naše. To ni več plezanje, to je borba z občutkom, da boš vsak trenutek zdrsnil. Obrisi grebena Zmutt se že vidijo, na naših licih ni nikakršnega veselja, samo silna utrujenost. Vse je naloženo kot strešne opeke, zasneženo je in krušljivo. »Le kdaj bo konec vsega? Ali se bo vse srečno končalo?« Ob petih popoldne smo na vrhu gore vseh gora. Zdi se nam, da imamo pomrzle nožne prste, to je le majhen davek gori. Nevihta vse močneje razsaja in greben je nevaren za strele.

»Fantje, pohitimo in nikakršne neumnosti do kočice Solvay!« si dopovedujem.

Velika pustolovščina je končana, postala je del nas samih. Zopet si želimo tistih drobnih vsakdanjih stvari, tistega toplega šotorčka, zelene trave, sonca, čaše piva...

OLIMP, GORA NAŠIH ŽELJA

BRANKO VREČAR

Pregovor pravi, da pomeni, poslavljati se, po malem umirati, da pa ljudje odhajamo, da se lahko vračamo, saj je najbrž ni večje sreče, kot vračati se domov na rodno grudo, k svojim dragim...

Vse, ki smo se v nedeljo 23. avgusta 1970 zbrali na peronu ljubljanske železniške postaje, je na dolgo pot v Grčijo vabila ista želja, povzpeti se na Olimp, v nekaj dneh pa dobiti splošen vtis o naši južni sosedji, ki je za turiste zadnja leta, zaradi vojaškega režima, kislo jabolko. Sprijaznjeni s polurno zamudo Simplon-ekspresa, smo se zbrani spominjali naših srečanj v gorah, saj nas je bilo mladih ljubiteljev planin iz vse Slovenije kar štirideset, ravno za en avtobus, ki nas je naslednji dan že čakal v Bitoli, blizu jugoslovansko-grške meje.

Zaradi nasvetov izkušenih, ki so že bili na tako dolgi poti, smo se pravočasno vsi odločili za spalnike. Prav mičen je občutek, ko se prebudiš na pol poti, recimo pri Nišu, si s poštenim zajtrkom privežeš dušo, potem pa spet zadremaš, saj gledati skozi okno nimaš kaj, ko pa je pokrajina tam tako enolična.

Mnogi smo prvič tako daleč na jug domovine potovali in radovedni smo čakali, kakšno je Skopje. Veliko je, več pa se z vlaka že videti ne da. Stara postajna ura še vedno kaže usodno minuto, ko se je zemlja tako neusmiljeno poigrala z usodami tamkajšnjih ljudi.

Pokrajina v Makedoniji je nekoliko bolj zanimiva. Po dolinah, koder vozi vlak, vidimo prijazne vasi, pritisnjene ob vznožjih hribov, in potem se pred nami odpre velika Pelagonija, posejana s tobačnimi in sončničnimi polji. Tu pa tam je tudi nekaj riža in še manj bombaža.

Nestrpni se v Bitoli zbašemo v avtobus in že hitimo proti meji. Formalnosti so na obeh straneh hitro opravljene in že zadihamo grški zrak, še prej pa prestavimo ure naprej, saj vstajajo v Grčiji eno uro prej kot pri nas. Oboroženi še z najpotrebnejšimi grškimi besedami, da ne bi bili žejni in lačni, se počutimo že na pol Grki. V avtobusu zavlada pričakujoče vzdušje.

Zapoje Gorenjec, pritegne mu Dolenjka, pomagamo še Štajerci in Primorci. Slovenske pesmi zazvenijo tako lepo, da še šofer, makedonska dobričina, veselo prisluhne.

Sicer pa ni nobene opazne reliefne meje. Grki ob meji so takorekoč Makedonci in jih še dosti govori tudi makedonsko. Prvi postanek napravimo v Edessi. Mesto leži na robu ravnini, ki se stopničasto spusti v ravnino, segajočo vse do Egejskega morja. Ogledali smo si slapove in brzice, ki jih tvori reka pri teku v dolino.

Po lepi cesti se spusti v dolino tudi avtobus in do večera prispemo v Solun. Utrip mesta je že bolj orientalski, sicer pa bi ga v marsičem lahko primerjali s Trstom, le barski uslužbenci še bolj neposredno vabijo v svoje rdeče zatemnjene prostore seksa in perversnosti. Zelo lepo mesto je to, v pravi podobi pa smo ga videli šele drugo jutro v soncu.

Lepa cesta nas potem vodi na jug, in kmalu se na obzorju prikažejo obrisi Olimpa. Spoštovanje vzbuja tako od daleč. Nihče ne bi rekel, da bomo še tisti dan prenočili pod vrhom, na višini 2100 m. Nekaj kilometrov od morske obale na položnem vznožju Olimpa je mesto Litoehoron. Kaj dalje tudi z avtobusom ne gre in peš jo mahujemo dalje, saj je pred nami še dolga pot. Pri prvi planinski koči natočimo vode in se razdelimo v štiri skupine.

Noč nas je zalotila pri večerji ob drugem studencu na poti. Naprej smo hodili z baterijami in naleteli na presenečene Angleže, ki so bivakirali ob poti. V čudoviti zvezdni noči smo ob enajstih prispeli v odlično urejeno planinsko kočjo. No, bogovi nam naslednji dan niso nagažali. Zjutraj so se najbrž poskrili v skalne stene in niti pri krstu štirih petih srečnežev na Mitikasju (2917 m) niso hoteli biti zraven. Potem smo obiskali še Skolio (2911 m) in Skalo (2866). Ker je bila pred nami še dolga pot

Stolpi pod Mytikasom

Foto Stane Kvaternik

v dolino do avtobusa, smo se morali kar prehitro posloviti od veličastne gore. Na večer smo prispeli do obale, prenočili pa smo v šotorih ob morju, na kraju, ki nam ga je brezplačno odstopilo PD Solun.

Vsi smo bili prepotrebni osvežitve v morju, pa čeprav smo s seboj na vseh poteh imeli robčke AERO. Prava blaženost je bilo zaplavati po toplem, a precej manj slanjem morju, kot je naše. Nad teboj so zvezde, okrog pa svetlikajoči se plankton. Po tej kopeli smo vsi trdno zaspali, zjutraj pa nas je sonce zbudilo, ko je posijalo v šotore. Marsikdo bi še podremuckal, pa kaj, ko je bila pred nami še dolga pot do Larisse, Volosa, mimo pesniškega Parnasa do Delphie in Itee. Prijazna so ta mesta, čez vse pa je Delphi. To je pravi park antične Grčije, od ogromnega stadiona, preko ohranjenega gledališča, stopnišč, svetišč in zakladnice do čudovitega muzeja.

Pred večerom smo se pripeljali do Itee ob Korintskem zalivu. Ker je bil to takorekoč zadnji večer v Grčiji, so nekateri ostali v kampu, drugi pa smo se šli zabavat v mesto. Lepo je bilo vsem, saj smo bili zadovoljni s tem, kar smo videli do sedaj.

Zjutraj nas je avtobus spet odpeljal, sedaj na dolgo pot proti severu. Pred nami je bila še Meteore, znamenita po številnih samostanih na skalnih previsih. To je treba videti, kako so meniške roke pred stoletji gradile med nebom in zemljo, kar pove že ime, Meteore. Tu smo nakupili še zadnje spominke iz Grčije. Ustavimo se še v Florini, kjer zapravimo drahme, kolikor smo jih še imeli.

Na meji smo opravili še prej kot pred dnevi in kar najhitreje smo v Bitoli poiskali kamp. Naslednji dan smo obiskali še lepo Ohridsko jezero, si ogledali Sveti Naum, čudoviti spomenik, in se okopali v jezeru.

Ne vem, če je kdo še kaj več pričakoval, kot smo videli. Kar lepa je Grčija, pokrajina v osrčju se sicer ne razlikuje od makedonske, toda človek ima povsod občutek, da so se tam dogajali pred mnogimi stoletji važni dogodki. Današnja Grčija še danes živi od stare slave.

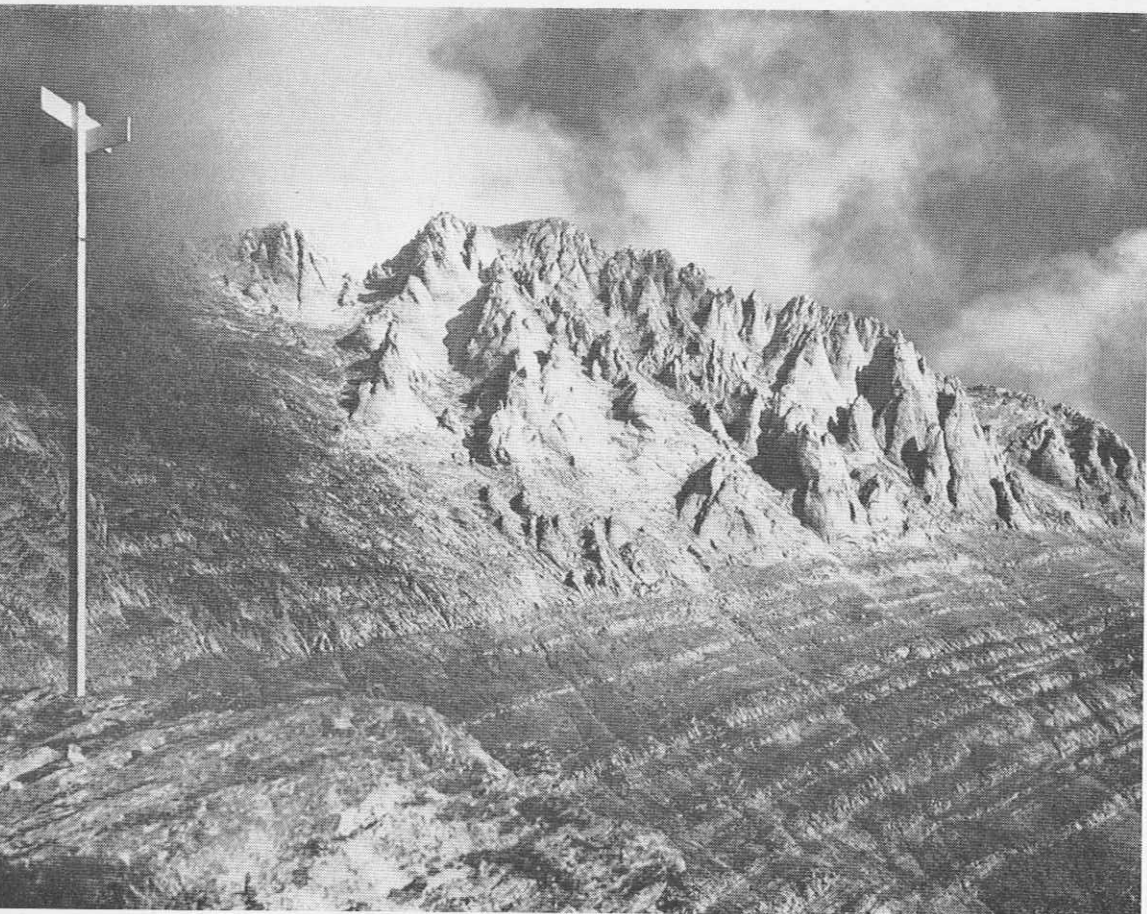
Verjetno so govorice o režimu preusmerile tok turistov drugam. Res je, da nimajo novih in velikih hotelov, imajo pa lepe ceste, a tako prazne, da je kar čudno. Kdaj pa kdaj srečaš tovarnjak, avtobus ali pa taksi, še bolj redki pa so avtomobili s tujo registracijo. O dolgih kolonah, kot so pri nas, ni govora, le v Solunu je bilo drugače. Bolj ko smo se bližali slovenskim krajem, bolj dobre volje smo bili. Lepo pokošeni travniki, skrbno obdelana polja, prijazne domačije na obeh straneh železniške proge... domovina. Vsi smo iz srca zapeli:

...zdaj v rodne kraje potujem
rad bi spet videl svoj dom.

Slišal šumenje Savice
Triglav bom videl in Bled,
šel bom na vinske gorice
šel bom na Pohorje spet...

Vrhovi Olimpa (Skala 2866 m, Mytikas 2917 m, Stefani 2909 m)

Foto Stane Kvaternik

SVINJAK NAD BOVCEM

ING. STANKO DIMNIK

ani (1969), na kresni dan, sem šel po opravkih v mesto po Vrtači. Tisto noč sta jo dež in nevihta poplaknila in ohladila. Zjutraj pa se je prismejalo sonce in tedaj se je vsa zalesketala v lužah in lužicah po asfaltu, v kapljicah po listju drevja in tudi v obrazih ljudi, ki sem jih srečaval. Nemara sta ta hlad po vročih tednih in bliščavost tistega jutra izvabila kosu svatbeno pesem, da jo je žvižgal s strehe Gričarjevih, čeprav je bil čas za takšno kosovo razpoloženje že nekam kasen.

Na pločniku z druge strani ljubljanske Vrtače je prisluhnil kosovi melodiji in ga iskal z očmi dr. Joža Pretnar, zadnji predsednik SPD. Odkar ga je bolezen prisilila, da je tudi dejansko postal upokojenec, je tod dostikrat stopal v ranih dopoldnevih v Tivoli ali celo še naprej na Rožnik. Tako sva se, bližnja soseda, tedaj večkrat srečavala v tej ulici. Že nekaj tednov sem takrat pogrešal to najino srečavanje. Zato sem stopil čez ulico, da bi prijatelju stisnil roko. »Kajpak, kajpak, dva meseca sem se zdravil v Radencih,« je odzdravil, »zdaj je z menoj zopet vse v redu! Dobro so me popravili!« In res, z njegovih lic je sijalo zdravje in živahnost. K sebi pa je stiskal z zgornjim laktom palico. Na njej mi je obstal pogled. Atlet, orjak, ki mu некоč ni bilo prestmo nobeno skalovje in nobena pot predolga – kot vihar se je zagnal navkreber, da mu nisem mogel biti kos v hribih in prav zaradi tega sem se umikal njegovi hribovski družbi, čeprav sva si sicer bila prijatelja še iz deških let – danes pa palica! »No, kar tako jo imam, bolj miren sem, če jo imam s seboj!« je dejal in se zresnil, ko je začutil moj osupli pogled.

Pri tem je opazil, da sem v obraz zagorel: »Hribi?« »Ne, ne, bolj vrt. Sicer pa tudi hribi, pred tremi dnevi sem bil na Sovinjaku.«

Nalašč sem izgovoril ime tega edinstvenega vrha tako, kot zanj pravi Tuma,¹ da naj ga pišemo. Prav v tistem trenutku sem se bil spomnil, da je Pretnar pravi mojster v poznavanju gorskih imen in radoveden sem bil, kaj neki bo dejal na moje izzivanje. Čez trenutek mu je šinil pogled nazaj h kosu na Gričarjevi strehi. Veke so se mu počasi zaprle, lica in usta se nekam razlezla – čutil sem, da mu gre na smeh, preden se je oglasil. »Pred leti so me Bovčani vprašali, kako naj bi krstili hotel, ki so ga takrat zidali?«

»Kaj še vprašujete? Najbolj prav bi bilo: hotel Svinjak! Najlepša vaša gora, naš mali Matterhorn po obliki in še razgledni Rigi!«

»Svinjak, Svinjak, to pa ne! Kaj pa mislite, kdo pa bi prišel v svinjak jest in spat? Še služiti ne bi hotel nihčel!« so v en glas odbili predlog in mu raje dali tuje ime: Alp. Pri tem pa niso pomislili, da pomeni ta nemška beseda po naše »môra«! Če boš pisal o Svinjaku, kar povej tudi to zgodbo!« Še sva se zasmejala in se poslovila. Po nekaj korakih pa se je obrnil in mi zaklical: »Kaj pa je s Kelti? Si nekam pozabil nanje, na tiste članke kar čakam, kot prve jih preberem!«

O dobričina! Saj, nemara, v resnici niti ni bilo vse prav tako, kakor je nazadnje pristavil. Bil pa je po svojem značaju in srcu tak, da je bil tudi sam vsakokrat najbolj srečen tedaj, ko je mogel storiti sočloveku kaj prijetnega ali mu vsaj reči kaj takega! Po tistem dnevu sva se srečala na Vrtači še nekajkrat, toda mudilo se mi je in v pozdrav sva si samo pokimala čez ulico in nadaljevala vsak svojo pot. Pet tednov od tedaj, ko je prisluhnil žvižganju kosa na Vrtači, mi je bilo težko v prsih: poslavljali smo se od prijatelja na Žalah.

* * *

Pretnar je hoté preslišal mojo izgovorjavo: Sovinjak, razumel je, kaj hočem in zato hoté govoril samo o: Svinjaku, da je poudaril pravilnost prav te oblike imena. Vedel

¹ Dr. Henrik Tuma, Imenoslovje Julijskih Alp (1929). Na str. 35 piše: »Sövinjak (izg. Svinjak). S-o-vinjak so Nemci prevedli v ‚Saurüssel‘, ime pa je kakor vas Svina pri Kobaridu in drugod od zviti zaviti. Ime velja za podnožje, zavito med strugo Koritnice in Soče.«

je, da bovški domačini in daleč naokrog izgovarjajo zmeraj Svinak, čeprav pišejo: Svinjak.

Rekel bi, da zemljepisno ime Svinjak, najbrže, nima ničesar skupnega s svinjami, kot so to izrazili Nemci s ponemčenjem tega slovenskega imena. Še bolj dvomim, da bi moglo imeti to gorsko ime kaj skupnega z glagolom: zvititi, zaviti, kakor je trdil Tuma, ta znameniti raziskovalec gorskih imen.

Zemljepisna imena iz osnove »Svin-« kakor tudi iz osnove »Sov-« najdemo po Slovenskem in enako po vsej naši državi in tudi po pretežnem delu Evrope² – značilno – redno po tistih njenih predelih, za katere vemo, da so tam nekoč gospodarili Kelti. Kaže, da sta Svinjak in Sovinjak dve, po svoji osnovi, nastanku in pomenu, različni imeni, pri katerih lahko trdimo, da spadata med tista zemljepisna imena, ki so jih posredovali Kelti našim davnim slovanskim pradedom, ko so se le-ti naseljevali na današnjem življenjskem prostoru.

Keltski gorjani so takrat, in še nekaj stoletij za tem, še živeli tu. Saj pričajo o tem že naša pogostna krajevna imena: Turje, Turiška vas, Turnovo (nemara tudi Tirnovno, Trnovno), Lašče, Lahovo, Lahovče, Laško, Laška Planja itd. (Lah = Vlah, v Valvasorju piše: die Walchen.) A tudi nasploh je bila keltščina po razpadu rimskega imperija prevladujoči jezik v Evropi in v ozemljih ob Sredozemskem morju do devetega stoletja n. št., ko jo je jela izpodrivati pod vplivom Rima, to je Cerkve, zopet latinščina.³ To so bila tista stoletja, ko so se v naši današnji domovini krvno zlivali slovanski priseljenci s keltskimi staroselci in pri tem od njih prevzemali poleg nekaterih šeg, navad in proizvodnih dejavnosti tudi precej zemljepisnih imen, priimkov in besed pogovornega jezika – to je doba, ko so se oblikovali Slovenci.

Napačno bi bilo, če bi trdili, da so bila vsa tista, od keltskih staroselcev prevzeta zemljepisna imena, priimki in besede pogovornega jezika tudi keltska po njihovi osnovi in nastanku. Saj so gotovo tudi že Kelti prevzemali nekatera taka imena in besede od svojih prednikov iz halštatske dobe in nemara so jih tudi že Halštatici prevzemali od ljudstev iz dobe brona in tako naprej. Zato so nekatera naša nenavadno zveneča zemljepisna in hišna imena, priimki in govorne besede, ki nam po naše največkrat ne pomenijo ničesar, ali pa je nekaterim sicer čas prikrojil navidezno slovanski pomen, tritisočletni ali celo še več tisočletni spomeniki. To so naša tisoč in tisočletna folklorna starina, ki jo premalo cenimo, poudarjamo in spoštujemo! Na primer so to gorska imena: Grintavec, Skuta, Brana, Kanin, Kuntar, Klek, Komna, Mangart,⁴ Migovec, Montura (= Mons Tura), Studor, Pokljuka, Prisank, Razor, Špik, Tamar, Travnik, Vogel, Vogar itd.

Med tako našo starino, bi dejal, sodi tudi gorsko ime Svinjak in sploh imena iz osnov svin- in sov-. No, in če je tako, sem mnenja, da bi morali imena iz teh prastarih osnov pisati brez mehčanja z »j«, torej: Svinak in Sovinak.

* * *

Prav zato, ker segajo korenine takih naših zlahtnih imen, besed in priimkov globoko v čas, v prazgodovino tisočletij – in zato verjetno izvirajo iz različnih prastarih jezikov – bo njihovo etimološko razčiščevanje težko. Nikakor ne bo mogel biti kos takemu delu jezikoslovec, ki se bo opiral samo na znanje grščine, latinščine, staronemških in staroslovanskih jezikov itd.

² V Jugoslaviji nahajamo npr.: Svinno, Svinja, Svinjara, Svinna, Svinjevo, Svinčak, Svinica itd. – in tudi: Sovinja peč (pri Kamniku), Sovinjak (pri Buzetu), Sovjak (v Slov. Goricah), Sovjakov breg, Sovljak, Sovič, Sovatna itd.

Po Evropi so: Swine, Swinedon, Swineton, Swiney, Swineford, (Swineheard?), Schwein, Schwina, Schweinsberg, Schweinitz itd. in poleg teh tudi Sowenitz, Soweja, Sowy in nemara spadajo sem tudi oblike: Souillac, Souigny itd.

³ Filip Lukas (1871–1958, geograf in zgodovinar), *Zapadna Evropa (Britanski otoci)*, Zagreb 1935, (Redovno izdanje Matice Hrvatske, 1935). Na str. 60 piše: »Svakako je Irsko do 9. veka bila duhovno vodeča nacija Zapadne Evrope, i kroz dugo se vreme činilo, da bi se tok svjetske povijesti imao izmijeniti, te da bi starija keltska rasa, koja je od Rimljana i Germana bila potisnuta, mogla duhovno osvojiti svoje osvajače, te da bi keltsko, a ne rimsko kršćanstvo imalo preuzeti vodstvo u udesu Zapadne Evrope.«

⁴ Julius Pokorny (prof. univerze v Zürichu), *Keltologie*, Bern, 1953. Na str. 97 piše: »Bekannt ist ja das Zeugnis des hl. Hieronymus über die Sprache der kleinasiatischen Galater, die sich nicht wesentlich von der Sprache der Einwohner von Trier unterscheiden haben soll. (Zivel v 4. stol. n. št.)

⁵ SP piše »Mangart« in ne »Mangrt«, kot ga imenujejo naši novejši zemljevidi. Ker je pomen imenu na drugem zlogu »gart = gard«, kar utegne pomeniti »stražni, razgledni-«, je navedba SP pravilna, bi dejal.

Bovec s Svinjakom

Naš veliki jezikoslovec Miklošič je to vedel in je bil presenetljivo previden – in daljnoviden – ko je pred nekako 100 leti zapisal ob razmišljanju o gorskem in krajevnem imenu Studôr: »To je eno številnih imen, pri katerem kaže preudarnemu raziskovalcu raje priznati nevednost, kakor pa se zateči k nedokazanim trditvam ali fantastičnim razlagam.«⁵

Po mnenju strokovnjaka,⁶ veččega ne samo precejšnjega števila živih jezikov, temveč takega, ki govori in piše tudi nekaj starih jezikov, bo mogla uspešno etimološko razčiščevati tako našo jezikovno starino samo skupina jezikoslovcev. Kajti potrebno bo znanje kakih 40 živih in starih jezikov v govoru in pisavi, pa tudi poznanje zgodovine tistih ljudstev. To je preobsežna snov, da bi si jo mogel zbrati in obdržati v glavi en sam človek.

Kajpak bodo morali pri tem sodelovati tudi drugi strokovnjaki, predvsem zgodovinarji in poznavalci starih imen, besed in priimkov tistih dejavnosti našega gospodarstva, ki imajo nad tisočletno tradicijo za seboj, kot je to npr. naše železarstvo, živinorejstvo, planšarstvo, usnjarstvo itd.

Koristi takega razčiščevanja naše imenske in besedne starine ne bodo samo jezikovnega pomena. Verjetno bodo dognanja o pomenu, izviru in nastanku naših starih zemljepisnih imen, hišnih imen, priimkov in starih govornih besed učinkovita pomoč zgodovinarju, da mu bo moč, opiraje se na arheološka izkopavanja in ta jezikovna dognanja, pogledati globlje v temačnost tisočletij, predvsem v dogajanje v stoletjih naše naselitve na današnjem ozemlju, pa tudi nasploh v zgodovino praveka.

⁵ Miklošič, Die slawischen Ortsnamen in Apellativen. Denkschrift der kais. Akademie der Wissenschaften, Bd. XXI.

⁶ To je ing. dr. Janko Grampovčan, človek z izredno močnim imenskim spominom, ki živi na Vrhniki in je študiral jezike nad 20 let v Zagrebu, Italiji, Egiptu, Libanonu in Ameriki. V rokopisu ima zbrano: Sanskrt, 3000 besed v slovenščini, Slovenščina in semitski jeziki, Naša beseda pred 5000 leti, Amharijski jezik (jezik kraljice Sabe) in slovenščina, itd.

Že nekaj let je prizadet od kapi, težko govori in še težje piše; njegov nenavadni besedni spomin pa mu je ohranjen.

SAMOTNA POTA

HELENA GIACOMELLI

Roraki planincev so zamrli, ostala sem sama na vrhu gore. Z menoj je le svetlo nebo in tihi, beli oblaki nekje v daljavi. Krog mene sive skale, razmetane po vrhah in globelih. Mrzel veter se plazi okrog kamnitega stebra vrh Grintovca, za njim iz doline tanka megla. Zdi se mi, da oba dopolnjujeta ubranost gorskega sveta. Zato ju puščam vnmear. Naprej gre pot, vedno znova naprej. Za trenutek se ustavim vrh gore, da zajamem v pogled znano, vendar vselej drugačno panoramo gorskih vrhov, se potopim v ubranost njih tišine in spet uberem korak proti novemu cilju. Kje je to? Ne vem, ne razmišljam o tem. Tako drugačna je gora, ko stopa človek sam po njenih poteh. Kot da si je za samotni obisk nadela praznično obleko.

* * *

Samevam po Bašelskem sedlu, posedam po skalah, sama v tišini prihajajočega večera. Vrhovi gora se potapljajo vanj, čez gozd so se razlile večerne sence. Ves svet se je umiril. Tako samotne so gore v večeru in tako lepe. Brez misli se predajam njih samoti in pozabljam na čas in svet tam spodaj, siv in hladen.

Koča še spi, ko stopim s pograda. Skozi okno prodira jutranja svetloba. Odrešena brezdelja zastavim z merico dobre volje korak proti Storžiču. Sveže jutro se pregrize s svojo rezkostjo do kosti. Lahkih nog in odprtih oči se z Bašelskega sedla zaženem v strmino, ko se za menoj oglasijo koraki. Čeprav mi ni ravno po volji, da se je nekdo vrinil v moj svet – uravnam svoj korak z njegovim. Mladost in starost gresta družno po isti poti k istemu cilju. Malo je bilo besed med nama, kot da bi slutila, da želiva doživljati vsak svojo pot. Uživala sva lepoto in spokojnost jutra na gori, ki se je razlezlo čez vso pokrajino. Pred nama so ležale gore in doline čiste, kot da so se umile v jutranji rosi. Grintovci se kopljejo v soncu, Triglav se je že skoraj izmotal iz meglíc, Košuta se obrača k meni s svojim dolgim hrbtom, v dolini se še drži rahla, prosojna megla. Od zadovoljstva mežikam v sonce.

* * *

»Ne bom šla visoko,« sem si rekla tisto februarsko nedeljo. Vreme ni obetalo nič dobrega; goste megle in težki oblaki so se kopičili na vrhovih Karavank. Mrak je legel nad gozd.

Na Prevali je samevala koča. V njej sta se naselila veter in mraz, iz vseh kotov je gledala sivina. Nisem se dolgo zadrževala v njej, potegnilo me je ven, na sneg.

Zagrizla sem se v breg, da mi je postalo pošteno vroče. Vedno močnejši so bili sunki vetra in vedno bolj sem se stapljala z meglami. Potem nisem videla nič več: bila sem na grebenu Begunjščice. Kam naj se obrnem? Skozi oblake gre pot, pa ne vem, kaj je oblak in kaj snežna odeja.

Kakšna je ta nevidna pot?

»Še vedno se lahko vrneš.«

Pa se nisem. Vztrajala sem do konca. Sama sem bila tam gori in bila sem srečna. Odkrilo se mi je nekaj novega, česar z razumom nisem mogla dojeti. Tako čudovito je biti sam, odvisen le od sebe in okušati silo vetra, se dotikati oblakov in gledati v snežne strmine, ki izginjajo v megli neznano kam.

Po spominu si utiram pot do Roblekovke kočice. V njenem zavetju se osvežim s čajem in že je treba naprej. Dereze v nahrbtnik in začne se dolga pot po gnilem snegu. Pogrešam škripanje srena, ki so ga bile vajene noge na grebenu. Do kolen se ugrezam. Lofeva se me utrujenost. Ne gledam več za markacijami po drevesih. Noge so težke, vleče me v sneg. Tako prijetno je sedeti: telo se sprostí, noge so čisto lahke. »Naprej moraš,« si prigovarjam. Komaj še premikam noge, plazim se po

puhastem snegu, da bi se ne ugrezala. Zašla sem. Poloti se me malodušje. Vsak korak mi je odveč. Osem let je že tega, kar nas je šolarje peljal profesor po tej poti. Vem, samo naprej moram iti, naprej do grape z velikimi skalami. Hodim brez misli. Pred menoj sine svetloba znanih skal, prešine me val veselja. Zaupanje se je vrnilo. Končno stopim na trdno stezo, ki se razširi v udobno cesto. Oziram se nazaj, gora je še vedno potopljena v oblakih. In v njih je ostala moja pot, samotna, lepa, enkratna, nepozabna.

* * *

Navsezgodaj odcapljam po cesti skozi Sočo. Vse še spi, nekaj sto metrov, v Lemovju pa že pridno kosijo.

»Ne boš prišla do vrha,« zmaje z glavo domačinka, ko ji povem, kam sem namenjena. Trdno zastavim korak na gozdno stezo in preiščlujem, kako dolga je neki pot do vrha Bavškega Grintavca in kakšna neki je, da mi jo je domačinka odsvetovala.

Skozi gozd, čez travnik in spet v senco dreves do planšarske bajte. Bila je zaklenjena, vode nikjer, moja usta pa suha. Kako daleč še? Zagazila sem v visoko, ostro travo, čez katero se je više razlezel sneg. Pod njim so ostale markacije. Snežišče se je raztegnilo do sten, da nisem vedela, kam naj se obrnem. Na treh straneh skalni pragovi, na eni dolg snežni jezik. Nenadoma se je odprlo pred menoj v snegu široko okno. Zlezla sem pod obok, da mi je kapljalo za vrat. Sneg, povsod beli sneg. Vsa razgreta od sonca in hoje sem stopila na vrh okrog desetih dopoldne. Zaželela sem si čisto majhen košček sence, tako majhen, da bi mi ohladila vroče čelo. Zlezla sem pod previs. Od tu se mi je odpiral lep pogled v dolino Bavšičice, na Jalovec in Mangart in še kup drugih vrhov, ki jim nisem vedela imena. Nič zato, saj je sreča popolna. Na vrhu gore sem, za menoj je več kot pet ur hoje, pred menoj pa žarijo v soncu gore s snežnimi kapami na glavah. Vse je tako mirno in tiho.

Vrnitev v dolino ni slovo od gore. Vem, da se bom vsakokrat, ko bom z drugih vrhov iskala njeno podobo, vračala k njej.

27 dni v steni El Capitana

Warren Harding in Dean Caldwell sta lansko jesen opravila 27-dnevni prvi vzpon čez jugo-vzhodno steno skalnatega vršaca, katerega vrh kipi 3400 čevljev nad Yosemite Valley. Stena je visoka čez 1000 m, ves čas navpična in previsna. Ko se položi, je do vrha še dobrih 100 m po lažjem svetu.

Ko je Dean Caldwell, 27, doma iz Portlanda v Oregonu, stopil na vrh, je vzkliznil: »O Bog, saj ne morem verjeti.« Na vrhu je bradata plezalca čakalo 80 prijateljev in novinarjev. Warren Harding, 46, doma iz West Sacramenta v Kaliforniji, je prišel na vrh 19 minut za Caldwellom. Moža sta objela in poljubila vsak svojo zaročenko, potem pa pričela zvečiti pečeno piško in se nalivati s slavnostnim šampanjcem, ki so ga prinesli s seboj čistilci. Povedala sta, da sta imela resno nezgodo, rešila ju je vrh in reševalni manever, ki je sledil. Caldwell pri tem ni bil ranjen, Harding pa je izgubil nekaj kože, ko je zdrsnil navzdol. Izkušena plezalca sta računala na 12-dnevni vzpon, toda slabo vreme ju je prisililo na počasnejše napredovanje. Več dni sta bila brez prave hrane, z najpicchejšimi obroki. »To ni bila prava lakota,« je izjavil Caldwell. »Le ves čas sva premišljevala o vsem mogočem, kar se da pojesti. Pravo lakoto pa sva uspešno ugnala.« Vlačila sta navzgor svoj ogromni plezalni pribor, vendar je bil najhujši del poti tedaj, ko sta bila na polovici stene primorana štiri dneve čakati na boljše vreme. Lahko si mislimo, kaj pomeni prebiti 27 dni v takih razmerah! Kaj je, na priliko, s higieno! Ni čudno, če je Harding dejal o Caldwellu, da smrdi kot trohneč nosorog, sam pa kot nasledli kit. Kljub temu sta ju mladi zaročenki (25, 22) brez pomisleka poljubili.

Kalifornijski reševalci so med nevihto že začeli z reševalno akcijo. Ko pa se je nevihta polegla, sta plezalca sporočila, da bosta plezala naprej — in reševalci so odstopili.

Oba plezalca sta precej shujšala, vendar sta bila videti trdna kljub naprom in stradanju.

Pete Thompson, plezalski čuvaj v Park Servicu, je izjavil, da je to, kar sta naredila Caldwell in Harding, resnično izjemno junaško dejanje, ki nima primera s katerikoli drugim vzponom v zgodovini ameriškega alpinizma. Izvrtala sta nad 300 lukenj v granitu za zagozde in razne aluminijaste zakovice in kline raznih profilov. V steni sta dvakrat spala na ozkih poličkah stojé, vse druge noči pa sta preživila v »netopirjih« obešenih v steno. Oba plezalca sta izjavila, da nista nikoli imela otrplih nog zaradi stalnega visenja v stremenih in zankah iz debelih najlon-skih specialnih vrvi.

Množica ljudi, ki jima je hotela čestitat, je bila tako velika, da so morale oblasti park Yosemite zapreti, ker se so bale, da bi utegnili ovirati plezalcema normalen izstop iz stene.

(Po »DURHAM MORNING HERALDU« 19. 11. 1970)

DRUŠTVENE NOVICE

60-LETNICA SLOVENSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA, V GORICI IN 25-LETNICA NJEGOVE OBNOVITVE

V prostorih kluba »Simon Gregorčič« na Verdijevem korzu v Gorici je SPD Gorica 16. dec. 1970 zvečer slovesno proslavilo dve znameniti obletnici. Dvorana je bila nabito polna, slovesnosti pa so se udeležila skoraj vsa primorska planinska društva, SPD Trst, razni predstavniki zamejskih Slovencev, zastopniki PZS in drugi gostje. O slovesnosti bomo poročali v eni od naslednjih števil. Goriškemu planinskemu društvu prisrčne čestitke v imenu vseh naših PD in v imenu redakcije PV!

STANE KOSELJ – ŠESTDESETLETNIK

Stane je zagledal luč sveta pred šestdesetimi leti v Križah na Gorenjskem. Že kot deček se je začel ozirati po tistem značilnem grebenu Kriške gore, ki se tam na obzorju konča s šiljastim Storžičem. Kaj kmalu se mu je porodila želja, da bi se povzpel v te sinje višave. Gore so ga že v rani mladosti osvojile in ostal jim je zvest do danes. Težko bi našli v naših gorah še količkaj pomembno postojanko ali vrh, na katerem še ne bi bil. Kot študent ni zamudil nobene priložnosti, da se ne bi povzpел sam ali v družbi v naše prelepe gore. Pot pod noge, to je bilo njegovo geslo.

Leta 1948 je naš jubilarnt prišel v Radeče kot direktor tovarne papirja. Samo dobri dve leti kasneje je bilo tu ustanovljeno PD, največ na njegovo iniciativo. Takrat je bil izvoljen za predsednika in je ostal vse do danes. Radeški planinci so med tem časom prevzeli v oskrbo visokogorsko postojanko Prehodavci, ki jo vzdržujejo sami že od leta 1955. Prav letos dokončujejo vse priprave, da bodo to planinsko kočo povečali in preuredili, saj jo obiskuje vsako leto več domačih in tujih gostov. Vzdrževanje tako oddaljene gorske postojanke za PD Radeče ni lahko. Prav predsedniku Stanetu Koselju se imamo zahvaliti, da društvo vztraja. Prehodavci so gorski dom radeških planincev in njihov ponos. Tudi ostali dve planinski postojanki, Gašperjeva koč pod Vel. Kozjem in zavetišče na Lovrencu, ki nas vsako pomlad vabita s svojo prelepo floro, sta v glavnem sad njegove iniciativnosti in poživitvalnosti.

Ob njegovem jubileju mu želimo še mnogo plodnih let vsepovsod. Naj še veliko let uživa lepote naših gora!

P. V.

PRED DESETO OBLETNICO MLADINSKEGA PLANINSKEGA ODSEKA V POLJČANAH

Pred kratkim so se v prijetnem kraju pod Bočem v Poljčanah sestali na rednem letnem občnem zboru mladi in najmlajši ljubitelji planin. Svojo dejavnost so mladi poljčanski planinci usmerili po vsej Sloveniji in so v devetih preteklih letih od ustanovitve mladinskega odseka planinskega društva Poljčane, ki danes šteje že 196 pionirjev in 20 mladincev, sodelovali vsako leto na številnih medobčinskih in republiških tekmovanjih. V svojih vitrinah hranijo številne pokale in priznanja.

Ker se v Poljčanah vneto pripravljajo na 10. obletnico ustanovitve svojega odseka se je občnega zbora udeležilo okoli 160 mladih planincev iz Poljčan in Loč. Tu je po zaslugi Franca Malija, enega najprizadevnejših članov tega odseka, pričela delovati skupina mladih planincev, ki šteje trenutno okoli 55 članov. Zbora sta se udeležila tudi predsednik PD Poljčane Jože Težak in predstavnik občinske konference ZMS Slov. Bistrica.

Načelnica planinskega odseka Dragica Onič je o delu natančno poročala.

Trenutno šteje mladinski odsek planinskega društva Poljčane 169 pionirjev in okoli 20 mladincev, s skupino na osnovni šoli v Ločah pa se je število povečalo za 55.

V obdobju med obema občnima zboroma so izvedli 22 enodnevnih, 14 trodnevnih in en šest dnevni izlet, ki se jih je udeležilo 782 mladih planincev. Izleti so bili usmerjeni v razne kraje predvsem zaradi tekmovanja »pionir-planinec« za osvojitve bronaste, srebrne in zlate značke. Za vsako od njih je treba opraviti več daljših ali krajših izletov. Letos je v Poljčanah tekmovalo za to odličje 44 pionirjev, od katerih je 28 osvojilo bronasto, 5 pa že srebrno značko.

Mladi planinci iz Poljčan, ki že dalj časa veljajo tako po številu vključenih članov kakor izvedenih akcijah med najuspešnejše v republiki, so s tem tekmovanjem ponovno potrdili pridobljena priznanja. V tem obdobju so izvedli na Boču tudi dve delavni akciji, udeleževali pa so se tudi vseh sej in sestankov planincev v republiki.

Tekmovalna vrst v planinstvu je tista, ki priteguje vedno nove in nove privržence. V Poljčanah so jo pričeli uvajati pred leti, danes pa so po doseženih uspehih v samem vrhu mladih slovenskih planincev.

V Poljčanah deluje planinska šola, ki jo vsako leto prirejajo v Poljčanah, predavajo pa domači strokovnjaki in gostje iz Ljubljane. Posebno pozornost so v zad-

njem obdobju posvetili orientaciji in pohodom. Uspešno so skozi vse leto vodili tudi svojo propagandno omarico v centru in oglasno desko v osnovni šoli Poljčane, kjer imajo v njenem vodstvu, še posebno pa v ravnateljstvu Alojzu Mesariču, vso podporo in razumevanje.

Razen ob praznovanju 40-letnice PD Poljčane (letos) so mladi planinci organizirali republiško tekmovanje v orientaciji za pionirje. Imeli so tudi dva tečaja RK, na katerem je opravilo preizkušnjo 72 planincev. Vso dejavnost odseka uspešno vodi 11 članski odbor.

Vsi ti uspehi pa ne bi bili tako veliki, če ne bi bilo velike podpore v osnovni šoli v Poljčanah, pri občinski konferenci ZM in občinski skupščini Slov. Bistrica.

Viktor Horvat

TEKMOVANJE NA NANOSU

Prelepo jesensko nedeljo 27. 9. 1970 so izkoristili mladinci in izvedli po stezah Nanosa že tradicionalni orientacijski pohod planincev mladincev za prehodni Vojkov pokal. Progo je trasiral in tekmovalje je uspešno vodil Jože Simčič iz Kranja. Tekmovalci so bili razdeljeni v dve skupini. V prvi so tekmovali mlajši do 18 let na manj zahtevni progi in v drugi skupini nad 18 let na redni progi.

Ekipa so se zvrstile:

1. skupina mladinci do 18 let: 1. PD Sežana II, 309 točk, 2. PD Bovec, 295 točk, 3. PD Sežana I, 290 točk, 4. OKV Postojna, 205 točk, 5. PD Postojna, 186 točk, 6. PD Ilirska Bistrica, 178 točk.

Ekipa PD Sežana II je zmagala v sestavi: Jelušič, Maverl, Zadnik.

II. skupina mladincev nad 18 let: 1. PD Ilirska Bistrica I, 421 točk, 2. PD Sežana I, 382 točk, 3. PD Sežana II, 341 točk, 4. PD Ilirska Bistrica II, 332 točk, 5. do 6. OKV Postojna in PD Postojna 290 točk. Zmagovalci obeh ekip so prejeli prvič letos dva prehodna pokala in diplome. Mladim planincem iz Sežane in Ilirske Bistrice je čestital predsednik PD Postojna Ivan Rozman-očka in jim izročil prehodna pokala.

Tekmovalje je privabilo ta dan na Nanos številne mlade prijatelje planin. Najštevilnejši so bili iz Ilirske Bistrice. Kar 130 jih je bilo pod vodstvom mladega planinca Vojka Čeligoja. Večja skupina je bila ta dan tudi iz Sežane, bili so tu tudi tekmovalci iz Bovca.

Sijalo je prijetno jesensko sonce. Lep razgled se je razkril proti Pivški dolini in na Vipavsko stran. Sveža burja nas je z jase na Pleši očaka Nanosa zdramila iz zamaknenosti in pridružili smo se mladim v koči.

Nepozabna bodo ostala doživetja zvečer pred tekmovaljem ob veličastnem kresu na robu Nanosa, pa tudi na tekmovalju po stezah od koč do Suhega vrha in

Podraških bajt. Kres so pripravili mladinci-planinci primorskih planinskih društev. Pestrost lepega večera je poživel gospodar planinske postojanke na Nanosu Emil Kragelj s številnimi raketami. Oskar Ščuka-Okli tekmovalca za PD Postojna je po tekmovalju izjavil: »Praga ni bila ravno pretežka, vendar so bili tekmovalni pogoji dosti zahtevni, ker je bila prve ure zelo gosta megla in naša ekipa nikakor ni mogla najti kt 2. Sedaj se čudimo sami sebi, kako je bilo to mogoče, saj poznamo na Nanosu vsako stezico vrhove in skale.«

Miran

PISMO IZ ILIRSKÉ BISTRICE

V mesecu juliju sem vas obvestil o prvem uspelem letošnjem društvenem izletu na Mangart, ki smo ga izvedli 12. julija. Z veseljem vas obveščamo, da smo naš letošnji načrt skoraj v celoti izvršili. Na Dan vstaje slov. naroda 22. julija smo s člani društva krenili na naš Veliki Snežnik (1796 m). Ogledali smo si nekdanjo prvo planinsko postojanko na snežniškem področju, zgrajeno leta 1914 v Črnem dolu. Izleta se je udeležilo 40 članov.

14., 15. in 16. avgusta se je skupina 33 planincev podala na Triglav. Bila je to doslej največja skupina bistriških planincev na Triglavu. Skupino je vse tri dni spremljal na poti tajnik PD Gorje pri Bledu tov. Alojz Jan. Njegova prešernost in bogate planinske izkušnje so obilo pripomogle, da je trodnevni izlet tako uspel. Izlet na Ojstrico in Logarsko dolino, ki smo ga predvideli za te dni, nam je žal odpadel, ker nam je prevozno podjetje odpovedalo avtobus.

Delu z mladino smo zadnje dve leti posvetili precej skrbi. Nad sto pionirjev bistriške osnovne šole sodeluje v tekmovalju Pionir-planinec. Prvih 21 pionirjev je na letošnjem Zboru pionirjev-planincev Jugoslavije na Rudnem polju konec avgusta prejela bronasto značko Pionirja-planinca. Domače PD pa jih je nagradilo še z ličnimi planinskimi klobučki in brezplačnim prevozom na podelitev. V vrste mladih planincev smo povabili tudi pionirje iz vseh osnovnih šol v občini.

Na tečaj za mladinske vodnike, ki je bil letos v Vratih, smo poslali kar 5 mladincev in mladink, ki so poletni del tečaja uspešno opravili.

Ob vsem tem delu s članstvom in mladino pa društvo, kar najbolj more, skrbi za obe planinski postojanki. V planinskem domu na Sviščakih smo dobili novega oskrbnika tovarišico Meri Štembergar. Dom je stalno odprt. Zavetišče na Snežniku že drugo leto oskrbuje ob sobotah in nedeljah ter praznikih požrtvovalni tov. Jože Mateta s sinom Marjanom.

Vojko Čeligoj

ALPINISTIČNE NOVICE

S TRIGLAVA SMO PRINESLI POZDRAVE ZBORU PLANINCEV

»Mladi ptt planinci prihajamo s Triglava, našega simbola. Obiskali smo ga zato, da vam ob proslavi 25-letnice osvoboditve prinesemo pozdrave in želje, da bi se naši vzponi na najvišji vrh končali vedno srečno! Ob proslavljanju 25-letnice osvoboditve želimo, da bi bilo tudi prihodnje obdobje tako uspešno, bogato in srečno, kot je bilo prvih 25 svobodnih let.«

S temi besedami smo mladi planinci pozdravili udeležence zbora ptt planincev Slovenije v nedeljo 14. 6. 1970 v Vratih pod Triglavom. Pet nas je bilo: Jana Sadek, Metka Samec, Miran Kokalj, Jože Drogenik in podpisani.

Za nasvete smo naprosili tov. ing. Šegulo, ki nam je rad pomagal in tudi posodil nekaj alpinistične opreme. Najbolj smo se razveselili, ko nam je obljubil svojo udeležbo pri štafeti. Tako se je naša skupinica povečala še za enega člana. Bolj smo se bližali Mojstrani, bolj smo postajali molčeci in nestrpni. Zavzeto smo opazovali lepo dolino Krme. Z zanimanjem smo poslušali ing. Šegulo, ki nam je pripovedoval o svojih vtisih s planinskih poti po Kavkazu, Pik Leninu in drugod. Pogovor je stekel tudi o nevarnostih, ki prežijo na gornika. Pot se je pričnela vzpenjati, stopili smo na sneg. Za nameček smo se morali spoprijeti tudi s temo. Z Velega polja je začel pihati hladen veter. Po treh urah hoje sva z ing. Šegulo začela zaskrbnjeno opazovati Metko, ki je začela zaostajati. Na najina vprašanja je odgovarjala, da je vse v redu. Kljub temu sem ostal zadaj, da ji pomagam, če bo treba.

Metka ne bo mogla priti do Kredarice, ima za seboj nekaj neprepanih noči, pred vrati je bil konec šolskega leta. In zavili smo proti Vodnikovim kočam, kamor smo prispeli okoli pol ene ponoči. Zjutraj smo spočiti in sveži zavzeto opazovali s snegom pokrite in s soncem obsijane vrhove.

Pot nam je bila kljub trem uram hoje kar kratka. Malo sem pohitel, da sem lahko ujel radijsko zvezo z našimi v Vratih. Sporočil sem jim, da smo srečno prispeli na Kredarico in da nas čaka samo še vzpon na Triglav. Srečali smo himalajca dr. Robiča in Staneta Kersnika.

Sneg je visel v velikih krpah po grapah in kontah. Preden smo prišli na greben, je moral Stane, ki je bil prvi, večkrat zamahniti s cepinom. Po grebenu je šlo lažje, čeprav je bilo snega do kolen. Sam vrh je bil ena sama gmota snega, iz katerega je štrlela streha Aljaževega stolpa s peterokrako zvezdo na vrhu. Z Jano sva zlezla do stolpa, ki so ga že naskočili

Stane, dr. Robič in ing. Šegula, ter zavzeto opazovala vrhove okoli Triglava. Nekaj posnetkov in že smo se obrnili nazaj proti grebenu. Zjutraj smo vstali zelo zgodaj, kajti ob pol enajstih bi morali biti že na zboru v Vratih. Po treh urah smo pristali v Kovinarski koči. Tam smo se poslovili od ing. Šegule, ki se iz opravičenih razlogov ni mogel udeležiti zbora. Kombi nas je pripeljal v Vrata, ko je šla slovesnost že h koncu.

Marjan Jeršek

MOJSTRANŠKI ALPINISTI IN REŠEVALCI V ZAPADNIH JULIČIH

Od 30. 8. do 5. 9. 1970. leta je priredila Planinska zveza Slovenije alpinistični tabor v Zapadnih Juličih, v skupini Viša. Taborili smo v žabniški Krnici v šotorih na višini 1500 m.

Že takoj prvi dan nam je vreme zagodlo po svoje. Lilo je kakor iz škafa v nedeljo popoldne in vso noč.

V ponedeljek dopoldne se je zvedrilo. Okrog šotorov je postalo vse živo. Vsak je hitel, da bi čimprej posušil vse mokre stvari. Dan je postal zelo lep. Za plezanje je bilo premokro, saj je voda še vedno curljala prek skal in sten. Ves dan sedeti ali postopati okrog šotorov pa bi bilo kar greh, saj časa ni bilo na pretek, napraviti pa bi bilo treba čim več. Z Gustlom se domeniva, da greva na Vel. Nabojs 2313 m. Ob enih sva odšla na pot, z nama je šla tudi Marjeta. Šli smo po južnem pobočju na vrh in se vračali po vzhodnem grebenu.

Zvečer je prišel še Stane za nami, tako nas je bilo devet iz našega odseka, vse skupaj pa prek 30 alpinistov, reševalcev ter pripravnikov.

Torek se je zbudil z zlato sončno zarjo, napovedovalko lepega vremena in dneva. Naši fantje: Zvone, Janko, Miha in Janez so se zagrizli v gladko in prevesno steno Gamsove matere, ki je edina v tej skupini VI. stopnje. Plezali so štiri ure in sestopili po Kugyjevi poti. Odločili so se za najtežjo smer, a so se prvi vrnili. Gustl, Marjeta, Metka Pevec z Jesenic in jaz smo se odločili za daljšo turo. Ob šestih smo šli prek sedla Žabniške škrbine, 1700 m, v dolino Mrzlih voda 1600 m. Zanimiv je pristop na sedlo prek 15 m železne lestve pritrjene ob previsni steni. Iz sedla smo šli po severovzhodnem razu na Divjo kozo, 2507 m. Plezanje je zelo lepo, II. III. Višina raza je kakih 250 m. Sonce je močno pripekalo, da smo postali kar nekoliko leni. Še bi se razgledovali naokrog, a čas nas je priganjal, saj smo imeli še dolgo pot pred seboj. Sesto-

piti smo morali prek južne stene Divje koze do Božjih polc, ki potekajo prek južne in severne Divje koze. Po policah smo šli v levo nazaj na sedlo, kjer smo pustili nahrbtnike. Po strmem žlebu pod nami je šlo kakih deset italijanskih vojakov z njihovim vodnikom. Vsi zasopli so se nekateri na sedlu usedli na zelenico, a že jih je povelje pognalo naprej.

Iz sedla smo se spustili po precej strmem žlebu in peščenini na zelenico nad Corsijevo kočo 1550 m. Nato smo stopili na škrbino Zadnje Špranje, 2071 m, med Mojzesom in Višem, 2666 m.

Iz škrbine pada proti severozapadu v dolino Zajzero zelo strma grapa. V začetku je zelo krušljiva, kakih 40 m pod njo je petmetrski previs (skok), nato pa preide v zelo strm ozebnik. Sneg v njem je zelo zbit in kakih 250 m dolg, le na dveh mestih stisnjen in ozek. Ob obeh straneh so globoke krajne počiče. Pri spuščanju je bilo treba biti skrajno previden, posebno ker sta bili obe dekleti neuki za hojo po snegu in ledu, najmanjša neprevidnost bi bila lahko usodna. Imeli smo eno vrvo in eno kladivo. Gustlno sem dal kladivo, ker je bil prvi v navezi, da je z njim sekal stopinje in oprimke. Spuščanje je bilo zelo zamudno. Minili sta kar dve uri, preden smo sestopili v pesek v dnu grape, 1560 m. Tudi vreme se je pričelo slabšati, bližala se je nevihta. Morali smo prečiti dolgo pot pod vso severozapadno steno Viša, ki je zelo razsežna. Kakih 150 m pod škrbino Vel. Nabojsa, 1962 m, nas je že ujela nevihta. Ob 18. uri smo prispeli na sedlo, tako da smo prišli v tabor vsi premočeni. Za nami je bilo 12 ur hoje. Tu zvmemo, da sta šla dva naša fanta Stane in Kristl plezat severno steno Viša in da ju še ni nazaj. Sta se zaplezala? Jima je prehitro minil čas? Ali pa sta se morda spustila na južno stran do Corsijeve kočice?

Po dveh urah preneha deževati in zopet je nebo posejano z bleščecimi biseri vsemirja.

Ko se stisnemo v šotore, zaslišimo Stanetov in Kristl nov glas. Vrnila sta se v tabor. Spuščala sta se v temi brez luči po Kugyjevem sestopu.

V sredo je bilo jutro lepo in sončno. Dve navezi naših fantov Janez-Zvone, Janez-Miha, sta odšli na turo prek severnega raza Viša. Sledimo jim z očmi in jih komaj dohajamo. V tri četrt ure so že skoraj na polovici raza. Raz je ocenjen s V. Smer so plezali dve uri in to nena vezani. Plezalci prejšnjega dne, bile so štiri naveze, so rabili za isto smer 8 ur. Z Gustlno pa sva se odpravila v severno steno Lastovic 2144 m. (Alpinisti jih nazivajo Devica.) Po sredini velike Device poteka od dna do vrha navpičen kamin. Smer poteka po njem ali ob njem po razu, ki je bolj zračen. Kar prehitro se znajdeš na vrhu. V zadnjih dveh letih sva bila midva tretja tu. Sestop z vrha

gre po isti smeri. Štejejo jo za III. in IV. Višina stene je kakih 300 m. Po treh urah sva bila zopet v taboru. Tudi naši fantje so se med tem že vrnili.

4. 10. 1970 smo spet prišli v te kraje. Bilo nas je devet. Peljali smo se skozi Rabelj prek Nevejskega sedla na planino Pecol pod južno steno Poliškega Špika (Montaža 2754 m). S planine smo rabili poltretjo uro do vrha. Vreme je bilo lepo, razgled odličan, kar vroče je bilo za ta čas. Nič čudnega, da je zvbilo tolikšno množico planincev v gore. Saj nas je bilo na vrhu Montaža okrog 40. Šli smo po žični lestvi, kakih 60 m visoki, pritrjeni na steno. Greoč smo se ustavili še pri novi žičnici, ki je v gradnji in bo vozila na Kanin. Za to turo smo vsi zelo hvaležni Delavcu, saj je kar na hitro organiziral ta izlet in poskrbel tudi za prevoz s kombijem.

Janez Brojan st.

RUSI V DOLOMITIH 1969

Na tisoče km daleč so pripotovali, da bi se lotili velikih tur v Dolomitih, predvsem v Civetti. Mihajlo Anufrikov, 58 let, predsednik alpinistične zveze ZSSR; Oleg Kosmačev 33, inženir fizike, Mihael Khergiani, 34, vodja sovjetskih smučarskih šol, Vladimir Kavanenko, planinski inštruktor, Vjačeslav Oniščenko, 33, zdravnik, in Boris Romanov, zdravnik. Bivali so v koči Vazzoler in odtod naredili lepe vzpone: Zapadno steno Torre-Venezia (IV), južno steno in vzhodno steno Cime del Bancon (VI in VI+, A₂). 4. julija 1969 sta se Kosmačev in Kavanenko ob 5. uri namenila v severozapadno steno Torre di Valgrande (VI+). Khergiani in Oniščenko sta vstopila v severozapadno poč Cima Su Alto. Ob 10 sta v Livanosovi smeri dosegla streho pri začetku zadnje tretjine stene. Tedaj je usekal z višine kamen, zadel in italijanski alpinisti artileri so videli pasti človeka – vse do vznožja stene. Bil je Khergiani. Oniščenko je povedal, da je kamen presekal tudi obe vrvi. Sicer pa, če tudi bi pomoč prišla, bi prišla prepozno.

POROČILO O EIGERJU

Ryt Hanspeter, alpinist, je gorski vodnik v Bernu. 6. avgusta 1969 je prvič preplezal Eiger z dvema tovarišema, ki sta prejšnji teden prišla čez znani Walkerjev steber v Grandes Jorasses. V »Les Alpes« 1970/1 je svojo turo popisal. V popisu ni povedal kaj novega.

Ko so se že bližali grebenu Mittellegi, so mislili na velikansko razežnost te stene. Samo izstopne počiče so terjale 14 raztežajev, nekateri so kar pete stopnje – preden so dosegli vršni led. Plezanje ga je spominjalo na severovzhodno steno Kinga v Engelhörner. Vendar stena Eigerja

ni nikomur podobna po neprestanem padanju kamenja. 200 m pod grebenom Mittelleggi so zavarovani opazovali to Eigerjevo kanonado. Theo Marti, prav tako iz Berna, je v naslednjem raztežaju izjavil: »Tudi za 1000 frankov ne stopim več v to steno!«

Avtor pravi, da je nepozabno, vzvišeno in sproščujoče doživetje, izstopati iz Eigerja Srečni in ponosni so bili, da so prišli celi čez. Drugih čustev ni bilo, preveč so bili izčrpani: »Eiger je posebna vrsta avanture, močno tvegana. O smiselnosti ali nesmiselnosti take ture si mnenja nujno nasprotujejo. Gotovo je mnogo gora manj nevarnih, a prav tako veličastnih. Je pa v resnici vzvišen občutek, stati na vrhu Eigerja in misliti, da si v boju z nevarnostmi in s samim seboj odnesel zdravo kožo.

Zdaj, ko imajo to doživetje za seboj tudi naše naveze – in to možje iz Šoštanja, Maribora in Slovenske Bistrice – so dogodki v Eigerju za nas še bolj mikavni. Vse kaže, da bo Eiger ostal še dolgo to, kar je bil za plezalski svet doslej. Preizkušnje znanja, še bolj pa poguma. Zato gre našim plezalcem iz Eigerja posebno priznanje.

NOVI REKORDI

Poleti 1969 je francoski vodniški aspirant Jean-Claude Mosca v enem dnevu preplezal Walkerjev steber, kot drugi solist za Alessandrom Gogno. Tretji samohodec v Walkerju je nastopil kmalu za Mosco, rabil pa je za vzpon več dni. Južni Tirolec Reinhold Messner je z Avstrijcem Lacknerjem 19. 7. 1969 kot osmi ponovil centralni steber Frênev, prva naveza, ki je tod čez prišla v enem dnevu. Smer bratov Schmidt v severni steni Mattehorna je v poletju 1969 doživela nov

solo vzpon. Tudi tu je uspel Jean Claude Mosca. Ta je bil do 13. 8. 1969 tretji samohodec v tej steni. Prvi je bil Diether Marchart l. 1959, drugi Kurt Hoffman l. 1967.

PODROBNOSTI O SCHLÖMMERJEVEM VZPONU V DACHSTEINU

Vzel je s seboj 10 klinov, 40 m vrvi, tri stremena, 11 razredčenega malinovca, 4 cigarete, dve jabolki in citrono. Ob šestih je šel iz Ramsaua, vstopil v zaledenelo steno in se celo uro ukvarjal s ključnim mestom stene, s 50 m streho. Smer je ponovil v 7 urah.

ALESSANDRO GOGNA

24-letni alpinist iz Genove in eden od najbolj vidnih alpinističnih »zvezd«, je opustil študij gradbeništva in se iz Genove preselil v Milan. Odšel je v »profesionalce«. Poročajo, da ni poceni. Njegova tarifa za predavanje z diapozitivi je 400 DM. Tudi Messner je svoj študij gradbeništva v Padovi prekinil za eno leto.

JEKLENA VRV IN STRELA

Poleti l. 1969 je strela udarila na grebenu v Hochalmspitzu v jekleno vrv, s katero je zavarovana grebenska pot. Nesreča je hotela, da se je za vrv prav tisti čas držalo 5 planincev. Eden od njih je bil takoj mrtev, drugi štirje pa močno opečeni, tako da je GRS vse odpeljala v bolnico. Velja, kar je bilo že večkrat rečeno: kadar treska, stran od jeklenih varovalnih vrvi na stezah!

VARSTVO NARAVE

DIVJA MAČKA

Redka žival: Verjetno spada med najredkejše v Alpah. Dolga je do 80 cm, tehta pa 8–9 kg. Temno siv kožuh ima gosto in dolgo dlako, na licu ima rahel rdečkastorumen nadih. Preko čela med ušesi ji tečejo štiri črne proge, srednji dve se nadaljujeta na hrbtu, se združita in se kot ena sama stečeta na vrhnji strani repa. Od te proge teko na obeh straneh goste prečne proge, temnejše od drugih.

Z mrakom gre divja mačka za plenom. Previdna je, zvita, neslišno se plazi in potrpežljivo opreza z vsemi čuti, nevarna

je za ptičja gnezda, nevarna zajcu v njegovem ležišču in veverici na drevesu. Večjim živalim skoči na pleča in jim pregrizne žilo odvodnico. Če se ji skok ponesreči, ga ne ponovi, rajše zaleze drugo žival. Dovolj je močna, da se spravi in ubija srnjačke in mlado jelenjad. Mačka se pari v februarju, aprila pa že povrže, po 9 tednih. Gnezdo si samica naredi v praznih lisičjih luknjah ali jazbinah pa tudi v votlih drevesih ali v skalnih razpokah. Skoti 5–6 slepih mladičev. Ko nehajo sesati, jih samica hrani z mišmi in ptiči. Po kratkem času spregledajo in takoj začno plezati po drevju.

Pri nas je ni več.

ELEVACIJSKI EFEKT PLANINSKE FLORE

Nekdanji urednik švicarske revije »Les Alpes« dr. Max Oechlin je januarja 1970 informiral švicarsko javnost o članku inozemskega florista W. Bachysa, ki je v časopisu »Blumea«, glasilo Rjsherbariuma v Leidenu (Niderland, XVI., 2, 1968) opozoril na vertikalno razširjenost posameznih alpskih rastlin v Švici. Za primer je vzel 23 rastlinskih vrst v švicarskih Alpah, katerih flora je dobro znana, kartirana in herbarizirana in to na 108 vrhovih. Razponi so zelo različni. Npr. pri alpski marjetici (*Chrysantemum alpinum*) znaša 1550 m, pri pritlikavi kukavici (*Chamorchis alpina*) pa znaša razpon komaj 250 m višinske razlike. Vzroki za ta elevacijski efekt še niso povsem znani, čeprav mislimo, da jih poznamo. Gotovo vode, plazovi, ledeniki in veter prenašajo semena, gotovo sodeluje lokalna klima, nova prst, tkim, biologije razširjenosti (splošni pogoji, ki jih rastlina potrebuje za svoj nadaljnji obstoj) npr. rastlina, ki je vezana na prakamenino, se na apnencu ne bo prijela. Seveda je včasih vmes tudi človeška roka.

VREME NA KREDARICI V JULIJU

Mesečno poročilo meteorološke opazovalnice na Kredarici za julij 1970 je zelo dolgo potovalo do Ljubljane. Zato tolika zamuda.

Mesec julij 1970 je bil v pretežnem delu Slovenije radodaren s padavinami, zato srednje mesečne temperature niso dosegle dolgoletnega poprečka.

Srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici je znašala 5,1^o. Bila je za 0,6^o pod poprečkom obdobja 1955–1967. Maksimalna julijska temperatura je znašala 14,0^o (dne 23. jul. 1970), minimalna pa –5,0^o (dne 17. jul. 1970).

Na Kredarici je bilo v juliju zabeleženih 13 dni s padavinami, od tega šest s snežnimi padavinami. Vsega je padlo na Kredarici v tem mesecu 183 mm padavin, kar je 81 % od normalne vrednosti. Snežna odeja je ležala 6 dni, njena največja debelina je merila 7 cm.

Tamkajšnji heliograf je registriral 188 ur sončnega sija, kar je komaj 39 % od maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v mesecu juliju.

Kakor iz gornjih podatkov povzamemo, vreme v mesecu juliju planincem ni bilo baš najbolj naklonjeno.

OKTOBRU 1970

Minuli oktober je bil po vsej Sloveniji zelo suh in razmeroma hladen. Srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici je znašala 0,1^o C. Bila je za 0,5^o pod

normalno vrednostjo (popreček 1955–67). Maksimalna temperatura zraka je bila izmerjena dne 13. okt., znašala je 11,7^o. Najnižjo mesečno temperaturo pa so zabeležili 24. okt. in sicer –14,1^o.

Maksimalna temperatura je bila samo za 0,1^o pod doslej znano najvišjo oktobrsko temperaturo zraka na Kredarici (po letu 1955), medtem ko je minimalna temperatura doslej znani oktobrski ekstrem (–12,2^o dne 31. okt. 1966) presegla za 1,9^o.

Normalna višina padavin v oktobru znaša na Kredarici 216 mm. V minulem mesecu oktobru pa je padlo samo 74 mm (ali 34 % od normalne vrednosti) v osmih padavinskih dneh. Padavine so padale predvsem kot sneg. Snežna odeja je ležala 17 dni, njena največja debelina je merila 70 cm.

Srednja mesečna oblačnost je bila zelo nizka (3,9). Kljub temu je tamkajšnji heliograf registriral samo 126 ur (ali 37 % od možnega) trajanja sončnega sija.

Iz opisanega povzamemo, da je bilo vreme v oktobru planincem naklonjeno.

V NOVEMBRU 1970

Mesec november 1970 je bil po vsej Sloveniji prekomerno topel in suh, zato bi pričakovali, da so enake temperature in padavinske razmere vladale tudi na Kredarici. Vendar se naša pričakovanja niso popolnoma izpolnila.

Srednja mesečna temperatura zraka za mesec november 1970 je znašala na Kredarici –6,5^o. Bila je za 2,4^o pod poprečkom obdobja 1955–1967. Kljub negativnemu odklonu srednje mesečne temperature pa je maksimalno novembrska temperatura (10,1^o dne 25. nov. 1970) presegla doslej znano najvišjo novembrsko temperaturo (9,3^o dne 14. nov. 1967), medtem ko se minimalna temperatura minulega novembra (–12,7^o dne 17. novembra 1970) še zdaleka ni približala doslej znani najnižji temperaturi tega meseca na Kredarici (–21° dne 30. novembra 1957).

V skupno 11 padavinskih dneh je padlo – izključno kot sneg – 201 mm padavin. Snežna odeja je ležala ves mesec, njena maksimalna debelina je merila »samo« 149 cm, medtem ko je znašala – po l. 1955 – najvišja novembrska snežna odeja 241 cm (30. nov. 1964).

Srednja mesečna oblačnost se je napram prejšnjemu mesecu nekoliko zvišala (5,0). Tamkajšnji heliograf je registriral 111 ur s sončnim sijem, kar je 39 % od maksimalno možnega trajanja sončnega sija.

Iz opisanega povzamemo, da je bilo novembrsko vreme na Kredarici planincem še kar naklonjeno.

F. Bernot

IZ PLANINSKE LITERATURE

LEOPOLD STANEK

Naključje je hotelo, da sem bil prav tisti čas, ko se je Polde Stanek poslavljajal od sveta, v njegovi domačiji. S Kapele nad Radenci sem iskal njegovo rodno Boračevo, na katero je legala večerna meglica, in skušal doumeti in doživeti čim več krajskega čara, ki opaja naše ljudi s tistih krajev. Kaj šele Staneka, pesnika, ki je štirideset let živel zato, da bi sebe

izpovedal med drugim tudi s pesmijo o rodni grudi, da bi ji s pesmijo potrdil njen nepogrešljivi pomen za vse nas. Pesnik Leopold Stanek se je rodil l. 1908 v Boračevi očetu kolarju in želarju, osnovno šolo končal pri Kápeli, klasično gimnazijo l. 1927 v Mariboru, l. 1931 pa diplomiral na germanističnem oddelku filozofske fakultete na univerzi v Ljubljani. Služboval je na bežigranski gimnaziji, na prosvetnem oddelku banske uprave, na ministrstvu za prosveto, spet na bežigranski gimnaziji, na nižji gimnaziji v Sostrem, od l. 1962 pa je bil zunanji sodelavec na Inštitutu za slovenski jezik pri SAZU.

Od l. 1924 pa vse do l. 1970 se je Stanekovo ime pojavljalo v raznih naših listih in revijah. Nastopal je s svojo liriko, s pripovedno in publicistično prozo, napisal knjigo »Iz lepih starih dni« (1941) in bibliografsko zbirko med vojno nastalih pesmi »Šiba bajanica« pod psevdonimom Anton Kes. Pisal je tudi gledališke recenzije, folklorne črtice, manjše etnografske razprave in zapiske ter prevajal iz nemščine St. Zweiga in J. W. Goetheja. Po kratki označbi v SBL je uveljavil svojo pesniško osebnost z razpoložensko, erotično in krajsko tematiko.

Med drugim se je njegova življenjska pot in pesem dotaknila tudi planinstva. Bil je velik prijatelj gora, narave in potovanja. Bil je tudi zvest sotrudnik Planinskega Vestnika vse od l. 1954. V vsakem letniku je delil med ljudi drobne lirične izpovedi, ki so že z naslovom klicale podobe iz gorske narave (Planica, Gora v

snegu, V steni, Pesem o očnici, Odmevi prepadnih sten, Megle, V navezi, Gora in pesem, Pod Lisco, Gorskemu duhu itd.). L. 1966 je izšla na uvodnem mestu zelo značilna njegova meditacija v prozi »Nastala je nova pot«, s katero je hotel na izbran način predočiti pomen poti – »za človeka, za otroke, zaljubljenice in samotne hodce«. Že l. 1957 pa je preprosto in duhovito popisal, kaj ga je gnalo v gore, njega, sinu prleških gor. Gore so mu bile podobe večnega hrepenenja. S to svojo besedo je zapisal splošni stvarni komentar tudi k svojim planinskim pesmim. Zdaj se je umaknil za vselej. Vendar ne ves. V njegovih pesmih se bo vedno znova oživiljal med nami. O lepoti sveta je toliko izpovedanega, pravi, da je o njej težko še kaj lepšega povedati. Nič ni novega pod soncem. Vendar je mogoče vedno znova izvirno in neponovljivo izražati lepoto človeka in sveta, če jih sproščeno in iskreno, dovolj po svoje doživimo, z očmi in z dušo. To je bila njegova pesniška vera: Izraziti veliko podobo tako, da so tudi drobne stvari opazne.

In da bi opazili in razumeli te njegove in naše drobne stvari, sem ga ob vsakem srečanju pobaral, kako je kaj s pesniško bero za naše glasilo. Nekateri so menili, da so tematično predaleč od gora in od take umetnosti, ki je po svoji snovnosti vezana na gorski svet. L. 1955 je Stanek s pesmijo »Gora in pesem«, posvečeno 200-letnici rojstva Valentina Vodnika, odgovoril temu naziranjju z zanosno vero v naše pesniško izročilo:

O veličastje nekrvavih piramid!
Naših sanj začarani grad,
naše prihodnosti svetli vid!
O radost breztelesnih vezi
čisti opoj – vsekdar nam poj!

Svet se spreminja. S tem tudi izraz, okus, simboli. Vodnik je »Vršacu-Parnasu« zaokrožil po svoje. Primerjajmo to Vodnikovo pesem s Stanekovo. »Človek in gora«, v kateri je pesniško podoživel samotno gorniško smrt planinskega misleca dr. I. C. Oblaka. Stoletje je vmes in vendar veže oba pesnika – »radost breztelesnih vezi, čisti opoj«, brez katerega ni pesmi. Taisti je povezal Stanekove pesmi s planinsko motiviko od one, ki jo je zapel »Človeku«, ko je ta l. 1953 stopil na téme najvišje gore sveta, do tiste, ki jo je l. 1966 posvetil prijatelju Janezu Tomincu, lingvistu, planincu in botaniku, z naslovom »Te ni«, pa vse do zadnje, neizpete.

Dikcija njegove pesmi je presenetljivo soglasje in prepričljivo sozvočje oblike in vsebine. Prebrati je treba te pesmi na glas, občutiti zvočni izraz pesnikovega navdiha in se potruditi za skrivnostjo pes-

niške besede in njenih dimenzij. Stanek jih je odkrival, osvajal in s pesniško harmonijo povečal na videz majhne stvari na veliki podobi, ki nam jo je s svojimi pesmimi ustvaril. Po pravici lahko rečemo z antičnim reklom, ki ga je postavil za motto pesmi »Planinska vera«: Non omnis morieris.

Ne boš ves umrl, pesnik Leopold Stanek!

Tine Orel

PLANINSKI DOVTIP IN HUMOR

Pri nas se že dolgo govori o zbirki anekdot in dovtipov, ki so v zvezi s Čopovim Jožem. Žal se doslej tega dela nobeden od planinske družčine ni lotil. V slovenski planinski literaturi imamo po Mlakarju pravi »kompleks«, saj nam je njegov humor nekaj desetletij pomenil lepo vrednoto in nam vedril marsikakšno urico. Še zdaj marsikdo obupuje nad slovensko planinsko pisarijo, ker nikdo ne ubira stopinj za Mlakarjem. Na drugi strani pa vemo, da so dobrodušna šegavost, vedra šaljivost, bistra dovtipnost in sproščen humor za uglašeno planinsko družbo prav tako potrebne stvari kakor varna stopinja in spoštovanje do sveta, ki se človeku v gorah odpira. Žal, teh sopotnic, tega sopotnika ni mogoče dobiti po naročilu, pa če si ga še tako želimo.

Nekatere tuje planinske revije posegajo po karikaturah, da bi z njimi s smešne strani pogledale na pretirane, preambiciozne in nezaželene pojave med planinci, v planinstvu in plezalstvu. Ena od nemških revij je razpisala celo natečaj za najboljši planinski dovtip. Športna hiša Schuster je poskrbela za nagrado. Dve, tri revije prinašajo že nekaj let karikature, ki smešijo in šibajo predvsem super in hiperdirektissime ter njihove mojstre, zlorabo koč, »sedede« planinstvo in gnečo na žičnicah, druge pa čakajo na pisce, ki jim je dano prirodno izvljati bralcem smeh, zdravilni in bodrilni smeh. Če jih ni, morajo pač živeti brez njega. Nebesa ga rosite, bi dejali s Prešernom.

14 000 KM PO HIMALAJI

Toliko in nič manj km je peš prehodil po Nepalju doktor geologije Toni Hagen, o katerem smo v letu 1958 v našem listu večkrat poročali. Gotovo je eden najboljših poznavalcev Himalaje in najbolj razgledani himalajski geolog. V Nepalju je delal od l. 1950 do l. 1958, in deželo geološko smenal. V svojem itinererju je zapisal, da je pri nešteti potovanjih premagal 950 000 m višinske razlike in 14 000 km poti. Pri tem se mu je nabralo 2437 geoloških skic in panoram, 96 detajlnih kart 1 : 100 000, 8000 fotoposnetkov, na stotine kamnov (prob), 300 kompletnih fosilov in pregledna geološka karta 1 : 250 000, pa še 1200 listov, na

katerih je popisal ljudi in njihove značaje.

Hagenovo delo je osnova za nadaljnje geološko proučevanje Himalaje. Lani je izdal delo »Reports on the Geological Survey of Nepal« pri Denkschriften der Schweizerischen Naturforschenden Gesellschaft. Tiskal je knjigo Orell-Fussli AG v Zürichu. Cena 270 šfr. Visoka je, tako da je posamezniku težko dostopna. Oprema dela je seveda enkratna.

DELL ZOTTO, MODERNI ALPINIZEM

Pri založbi Il Castello v Milanu je l. 1970 izšla 365 strani obsegajoča knjiga »Alpinismo moderno«, s 110 fotoposnetki in 60 risbami. Cena 5500 lir. Avtor Gian Carlo del Zotto je ni napisal sam, pač pa je zbral vidne sestavke slavnih alpinistov in z njimi prikazal sodobnega duha v alpinizmu. Ni priročnik, ni učbenik, ampak nekaj več kot prvo in drugo. Uvod je napisal dr. Pierre Mazeaud z naslovom »Zgodovinski in tehnični razvoj alpinizma«, sledi »Psihologija alpinizma«, ki jo je napisal Paolo Calegari v glavnem s psihoanalitičnih vidikov. V knjigi so zbrani še naslednji avtorji in članki: Pietro Enrico di Prampéro, Fiziologija in prehrana; Franco Malneti, Oprema in material; Cirillo Floreamin, Orientacija v gorah; Gianni Mazenga, Uporaba vrvi; Pino Panzeri, Prosto plezanje v apencu in dolomitu; Mario Bisaccia, Plezanje v granitu; Bepi de Francesch, Plezanje z umetnimi pripomočki; Kurt Diemberger, Plezanje v ledu in snegu; Ignazio Piusi, Plezanje v kombiniranem svetu; Toni Hiebeler »Zimski alpinizem«; Cesare Maestri, Samohodstvo; končno Ernst Steinwender, Nesreče in prva pomoč, ter Emilio Frisia, Planinska fotografija.

Knjigi manjka beseda o smučanju, to pa je morda signum temporis, saj smo priča dogajanja, ki ga pred vojno nismo mogli niti slutiti. Smučanje brez gora skoraj ni mogoče – in vendarle se smučanje in planinstvo razhajata bolj, kot si mislimo, saj smučanju manjka bistvena sestavina ture: vzpon.

PONATIS CAPRINOVE KNJIGE »ALPI GIULIE« IZ LETA 1895

Že septembra lansko leto je tržaška knjigarna »Italo Svevo« izdala fotomehanični ponatis knjige Giuseppa Caprina »Alpi Giulie«, ki je izšla v Trstu leta 1895. Ponatis obsega prek 460 strani, uvod v izdajo je prispeval Dario Marini. Knjiga je izšla ob 65-letnici smrti pisatelja, ki je bil eden izmed ustanoviteljev tržaške Società degli Alpinisti Triestini (1883). Caprin je bil eden vidnejših udeležencev italijanskega političnega iredentističnega gibanja, kot novinar in urednik je sodeloval pri nekaterih tržaških liberalnih listih. Zato beremo v uvodu, da je bil Caprin

bolj politik kot planinec, toda vedeti moramo, da je italijansko iredentistično gibanje močno povezano s planinsko organizacijo. Toda pisec uvoda meni, da najdemo v dveh skromnih straneh Caprinovega opisa vzpona na Mangart »edinstvene odlomke morda nedosegljivega učinka, v katerih težki pogoji obstanka padajo kot luč iz svetilk, ki nam razkrivajo surovo našo revno slepoto.« Caprinova knjiga ni le zapis monografičnega značaja o Julijskih Alpah. V bistvu je to iredentistično delo, v katerem najdemo tudi posebno poglavje o Slovencih. Ton pisanja je tipičen za čas, v katerem je delo nastalo. Poleg julijskih gora sega pisateljevo pero tudi v predgorja in do jadranske obale. V tem smislu ni tipično planinsko delo, niti ne zemljepisno ali zgodovinsko. Tipičen za Caprina je na primer popis slovenskega Kanala ob Soči: »Lepa vas s sivimi hišami je vrh tiste zmede in valovanja. Okrogli portoni, leseni mostovži, cerkev postavljena l. 1401, restavrirana leta 1698, ji dajejo pristno furlansko fiziognomijo.«

Izid Caprinove knjige, ki je sicer pravo literarno delo, kaže, da pri sosedih le niso tako majhne možnosti, da se s fotomehničnimi ponatisi rešijo pozabe knjige, ki sicer danes bogatijo knjižne police le še knjižnih sladokuscev.

M. Marušič

KUGY V ITALIJANŠČINI

Pri založbi Tamari, v Bologni je l. 1969 izšla znana Kugyjeva knjiga »La mia vita, nel lavoro, nell musica, sui monti«. Knjiga je prvič v celoti prevedena na italijanski jezik. Čeprav je bil Kugy tako blizu italijanskemu kulturnemu življenju, za njegovo literarno delo ni bilo pravega zanimanja. O vzrokih se danes ne govori, čeprav bi jih lahko našli. Vsekakor je italijanski prevod tega zanimivega dela, v katerem je Kugy na poseben način obujal in opisoval svoje najljubše teme, veliko priznanje Kugyjevi osebnosti in kvaliteti njegovega pisanja, ki je mimo vseh nacionalnih nasprotij osvojilo Evropo s svojo čustvenostjo, s plemenito duhovno kulturo, z navdušenjem za lepoto gorske pokrajine, glasbe in čustveno prežete besede o prvi in drugi.

SANGAKU

Sangaku je glasilo japonskega Alpine Cluba spada med najstarejša planinska glasila. L. 1969 je izšel 63. letnik. Ker so Japonci takoj po zadnji vojni, še posebej pa v zadnjem desetletju med najaktivnejšimi ekspedicionisti, ki nas presenečajo tudi s plezalnimi storitvami, kakršnih se skoraj nihče drug ne loti,

postaja njihov »Sankagu« iz leta v leto pomembnejši kronist ekspedicionizma po vseh kontinentih. Značilna za Japonce je tudi njihova težnja, da bi s publiciteto dvignili veljavo svojih dosežkov. Zato sistematično sodelujejo z redakcijami velikih planinskih glasil. Sangaku prinaša dokumentacijska poročila o japonskih ekspedicijah in jih opremlja z angleškimi povzetki.

TATERNIK

Zadnji dve leti spet redno prihaja v redakcijo PV glasilo poljskih alpinistov »Taternik«. Izhaja v Varšavi, za sedaj na slabšem papirju, zato pa s tehtno, bogato vsebino. Poljaki so, kakor smo že večkrat poročali, po drugi svetovni vojni razmeroma naglo povzeli svoja alpinistična in himalaistična izročila izpred vojne in se v nekaj letih s svojimi plezalskimi uspehi v Alpah in z ekspedicijami po svetu uveljavili med najboljšimi in najuspešnejšimi na svetu. »Taternik« je glasilo ekskluzivnega poljskega »Visokogorskega kluba«. V Krakovu pa izhajajo »Wierchy«, letna publikacija poljske turistične zveze, ki prinaša poročila o poljski ekspedicionistični dejavnosti, speleologiji, folklori in planinski literaturi.

TRAVNIK NA PLATNICAH

Naš Travnik, mogočna gora nad Planico, je bil l. 1969 v novembrski številki 10. letniku Rivista Mensile, častitljivem glasilu CAI, upodobljen na platnicah v celostranskem klišeu. Avtor slike, ki je imenitno zajela najznačilnejše poteze »portreta« te veličastne gore, je znani italijanski alpinist Buscaini, mož slovite tržaške alpinistke Silvie Metzeltin. V isti številki prav ta poroča o mednarodnem alpinističnem srečanju v Jugoslaviji l. 1968 in ne more prehaliti organizatorjev pod vodstvom Barbke Lipovšek-Ščelinin, gostoljubja in prijateljskega vzdušja, ki je ves čas vladalo na srečanju.

MARIO FANTIN, ITALIANI SULLE MONTAGNE DEL MONDO

Mario Fantin je znan ekspedicionist in planinski avtor. Pred leti smo poročali, da ima največ zaslug za ureditev arhiva »Centro Italiano Studio Documentazione Alpinismo Extraneuropeo«. Ta arhiv, ki ga je sam prizadevno zbiral od uspešne ekspedicije na K₂, mu je omogočil, da je napisal obširno in dobro opremljeno knjigo (354 strani, 137 slik, 32 kart), ki pomeni pravo enciklopedijo italijanskega alpinizma. Zaradi ogromnega gradiva so podatki podani v zelo skrnem obsegu. Delo ima trajno vrednost.

Fantin je iz arhiva istega dokumentacijskega centra izdal grönlandsko karto »Carta della Groenlandia« 1:5 milij., na kateri je s črno barvo označil kopne dele obale in topografijo dežele. V posebnem odtisu je izšel njegov članek »A settemilla metri Gli Inca precursori d'alpinismo« (Rivista Mensile 1969/8), v katerem je zbral podatke o sledovih Inkov na naj-

višjih vrhovih And. Ne vemo, kaj je gnalo te davne »alpiniste« v take višine in jih tam zadrževalo. Fantinovo gradivo je obsežno in kronološko urejeno. Izšel je tudi njegov članek »Il settimo Continente«, ki nam predstavlja Maria Fantina kot udeleženca ameriško-novozelandske ekspedicije na Antarktiko.

R A Z G L E D P O S V E T U

BUCEGI je gorovje v Romuniji, središče romunskega alpinizma, ki se je začel razvijati šele po zadnji vojni. Federatia Romana de turisme – alpinism prireja vsako leto alpiniado, ki ima marsikaj zanimivega za zahodnoevropskega alpinista. Na lanski alpiniadi je Avstrijo zastopal Hans Mautner, vodja štajerske alpinistične »gilde« NF (z nami romunska planinska zveza še ni navezala stikov). Avstrijec je o srečanju z Romuni med drugim zapisal: »Dodeljen mi je bil spremljevalec Mattä Schenn, mojster športa, eden od najboljših romunskih plezalcev. Na vprašanje, kaj bi rad plezal, sem se odločil za »trojko«. Mattä je nato pripravil plezalski rekvizit, kakor da bova šla v Grand Capucin – Bucegi so me spominjali na Gesäuse, s to razliko, da stene tu niso višje od 400 m. Takoj pri vstopu v trojko sem spoznal, kaj se zanjo zahteva od romunskega plezalca. Mattä je plezal v čevljih za tenis, jaz v scarponcinih. Za konglomerat moji niso bili dobri, zato sem bil vesel, če je stena zahtevala tehnično plezanje v lestvicah in stremenih. »Tole trojko naj bi plezal Welzenbach,« sem vedno znova godrnjal, ker mi je Mattä ponovno zatrdil, da so Romunci sprejeli Welzenbachove kriterije za težavnostne stopnje. Na vrhu sem mu omenil, da so tu drugačni pojmi kot v Alpah. Kaj neki se v Romuniji zahteva za šesto stopnjo? Mattä je imel odgovor pri roki: »Še bolj je strmo, še bolj krušljivo in skoraj ni mesta, da bi zabil klin. Superekstremisti morajo v Romuniji biti pravi akrobati.« Nato sem ga vprašal: »Zakaj prirejate alpiniado, saj tekmovanje s pravim alpinizmom nima kaj opraviti?«

Odgovor: »Pri nas država šport močno podpira. Alpinizem bi podpore ne dobival, če ne bi sprejel športnih oblik kakor drugi spektakularni športi.« In tako so v alpinizem prišle štoparice, tekmovanja med klubi in pokrajinami, izločilna in državna, mojstri športa raznih stopenj, nagrade, tabori na državne stroške itd.

Alpiniada se vrši v kratki steni. V njej se štopa raztežaj. Z barvo označenih klinov plezalec ne sme ignorirati, marveč uporabiti z vponko in varovati. In tako odpade nervoza in površnost na stojišču. Čas merijo tudi pri premagovanju previsov, kadar se vrši tekmovanje za deželnega mojstra športa.«

Mattä Schenn je bil Mautnerju všec kot človek in kot plezalec. Spoznal ga je v več smereh, občudoval njegovo znanje, njegov odnos do alpinizma in njegovo tovarištvo. Avstrijec je v kratkem času do stereotipnih obsodb in očitkov vzhodnoevropskemu alpinizmu zavzel drugačno stališče, kakor ga po navadi razširja zahodnoevropski planinski in športni tisk.

282 NESREČ, MED TEMI 50 SMRTNIH je lani zadelo DAV. Med ponesrečenci je bilo 86 žensk in 196 moških, mrtvih 4 ženske in 46 moških. DAV ima lastno zavarovanje. Za smrtne primere, invalidnost in pogrebe je lani izplačal 141 999 DM.

DEŽNIK se v gorah spet uveljavlja. Bili so časi, ko so dejali, da ni gršega kot »jager z marelo«, in skoraj prav tako je veljalo za planinca. Lovec in z njim planinec naj bi pokazala, da ju deževnica ne more stopiti, da nista iz sladkorja (zakaj ne iz soli?). Zdaj velike trgovske hiše s planinsko opremo razmišljajo, kakšen planinski dežnik naj spravijo na trg. Lahek mora biti, zločljiv in obenem trden, stabilen, torej kombinacija lastnosti, kakršne v idealni obliki še ni. Firma Knirps prodaja svoj »mini-mini« dežnik. Tehta 380 g, spraviš pa ga lahko v prsni žep na anoraku. V hudem vetru seveda odpove. Za hudo vreme je ista firma izdelala »Avto-Knirps«. Te vrste dežnik tehta 570 g. Prvi stane 40, drugi pa 50 DM. – Razočaranje planincev nad najrazličnejšimi dežnimi plašči je že desetletja veliko in precej splošno. Himalajske ekspedicije so kmalu po vojni začele uporabljati dežnike, seveda na pristopu do baze. Tudi v naših gorah si

lahko srečal civilen dežnik, redke planince pa se je z njim kazal v kočah.

DHAULAGIRI I. je bil 28. aprila 1969 usoden za ameriško ekspedicijo. H. Adams Caster je dogodek popisal v *American Alpine Journal* 1969. Ob avstrijski nesreči na Dhaulagiri IV je stari doktor Paul Kaltenecker, po rodu iz Radovljice, po Carterju še enkrat informiral javnost o tragediji ameriških alpinistov. Everett je svoje ljudi razdelil v dve skupini, da preneseta tovore iz višine 12 400 čevljev na višino 17 000 čevljev. Drugo skupino je vodil Everett. Prišla je do višine 17 000 čevljev, ko je začela polagati most preko široke razpoke v ledeniku. Tu jih je zadel ledeniški plaz in jih vrgel kakih 500 čevljev niže. Reichardt plaz ni vzsel s seboj. Ostal je sam in kako uro stikal po grmadi ledu, vendar ni bilo nobenega sledu. Odšel je v bazo, na kar so še enkrat preiskali plaz. O sedmih pogrešancih ni bilo nobene sledi.

ŠVICA, poleg Avstrije edina alpska dežela brez morja, je s planinskim turizmom dosegla neverjeten razvoj. Lani so v Švici našteali 33 000 000 nočitev, 3% več kot l. 1968. Med temi nočitvami je nemških preko 5 milijonov! Nočitve v campingih, vikendih ipd. niso vsote, cenijo jih pa na 24 milijonov. Turistična velesila, kakršnih je malo, obenem pa dežela, kjer je turizem znanost, oz. kjer ga znanost usmerja in vodi v velikih in na videz majhnih stvarih, od investicij do potrežbe in propagande.

VELIKI SV. BERNARD je eden od alpskih prelazov, ki že tisočletja pomenijo vrata od severa na jug in narobe. Zdaj že nekaj let teče promet pod prelazom. Do božičnih dni 1969 se je skozi novi predor prepeljalo 2 000 000 avtomobilov, skoraj 1000 na dan. Samo nemških avtomobilov je bilo 200 000. Samo l. 1969 je šlo skozi predor 380 000 avtomobilov. Odprli so ga l. 1964 in z njim omogočili celoletni avtomobilski promet med Švico in Italijo.

PRELAZ DUKLA je zgodovinski spomenik tudi zaradi dogodkov v drugi svetovni vojni. Od tu je l. 1944 začela češka in sovjetska armada nastopati zoper nacistične okupatorje. Zdaj so tu postavili vojni muzej, v katerem so razstavili orožje tistih časov.

SMUČANJE SE SPREMINJA V ČAKANJE, pravijo tisti, ki se jim zdi, da tehnika ne dohaja razvoja na smučkem področju, ker brez moči in usmiljenja gleda na dolge kače pri velikih in majhnih vertikalnih prometnih napravah. Danes bi morale že obratovati žičnice z gondolami za 100 do 250 oseb z dvema vhodoma ali celo s tremi in to s širšimi, kot

so sedanji. Sedanje naprave s svojo zastalostjo (»drseči hladilniki«) so že prav »srednjeveški«. V Evropi je 12 velikih firm, ki oskrbujejo gore po svetu s temi napravami, ki jih je samo v Alpah, od Dunaja do Nizze, od Milana do Münchena že 5000. Na milijone potnikov s podaljšanimi stopali prevozijo, zraven pa tehniki in lastniki mirno gledajo na dve, tri ure čakanja, ki je obvezno že skoraj povsod. Seveda imajo svoje ugovore, in to ne samo tehnične in finančne.

MINA PREUSS je bila sestra Paula Preussa. Za gore jo je navdušil – kdo drug če ne brat, ki je v Alt Ausee in na Dunaju zbral okoli sebe celo družino fanatičnih ljubiteljev gora. Med drugimi so bili v Preussovi družbi tudi otroci velikega psihoanalitika Sigmunda Freuda. Mina Preuss je v svojem bratu sledila in plezalne vratce v Peilsteinu, Raxu in Hohewandu, nato v stene Dachsteina, Gesäuse, Toten Gebirge, Kaiserja in Dolomitov. Preuss je imel rad žensko navezo. Iz dnevnika je razvidno 120 mesečnih vzponov, med temi 40 s sestro Mino, ki jo je imel zelo rad, ker je bila močna, drzna in razumna. Bila je nenavadno sposobna ženska bitje, imela je razvit glasbeni in likovni talent, bila sijajna v konverzaciji, elegantna in očarljiva, v vsaki družbi zaželeno. Veliko je smučala, drsala, igrala tenis, jahala. V gore je hodila s Paulom in s svojim kasnejšim možem. V Dolomite in Zahodne Alpe. Severino Casara je stikal za vsemi dunajskimi damami, ki so razen Mine plezale s Preussom. Vse so izjavile, da je bil velik kavalir, nosil je nahrbtnike, hvallil plezalske sposobnosti svojih klientk in jim stregel, kakor je le mogel. Mnogo je plezal z Emmy Hartwich Brioschi, ki je bila v svojem času med najslavnejšimi alpinistkami. L. 1921 se je na neki konferenci ÖAV na Dunaju zavzemala za enakopravnost žensk in pri utemeljevanju poudarila, da imajo ženske za alpinizem vse sposobnosti, s katerimi se ponašajo moški, čeprav imajo morda manj razvit čut za orientacijo, čeprav nerade ravnaajo s težko, večji del umazano vrvo, čeprav jim je nahrbtnik težak... so pa pogumne, večkrat bolj kot moški, odločne, vztrajne, odporne, domiselne, predvsem pa imajo rade gore in tovariša v navezi.

Kaj bi pomenil, je dejala, Guido Mayer brez Anny Matausch, brez ljubljene tovarišice? Pa Dülfer brez Hanne Franz? In Steger brez svoje Paule Wiesinger?

GINETTE PERRIN je francoska alpinistka. Po končanih univerzitetnih študijah si je pridobila še diplomu smučke učiteljice in je l. 1965 postala direktor smučke šole »Centre Montagnard«, ki sprejema do 1000 učencev in ima 40 učiteljev. Plezala je že v Kavkazu, bila na Spitzber-

gih. Kot prva ženska je preplezala južni steber les Ecrins po severni steni, ima zimsko prvenstveno v severni steni Aig. du Midi in prvenstveno v severovzhodni steni iste gore, vrsto ponovitev slavnih smeri v Zahodnih Alpah, med drugimi tudi Gervasuttijev ozebnik in la Poire. La Poire je popisala čustveno, zgovorno, meditativno, z domislicami, ki ne spadajo v »železni repertoar« planinske pisarije. Plezala je z Yannickom Sangnierom, z enim od najbolj iskanih vodnikov v zadnjem času. »Kaj sva sem prišla iskat? Prijateljstvo! Na turi nam dober tovariš postane nekaj najdražjega na svetu. Lepota! Vse okoli naju, neverjetno, je razsuta čarovnija. Morda samo sebe! Kot da sem čakala, kako se bom z napori odkrila... Vrh sam na sebi ni nič, če mu vzameš vse tisto, s čimer ga dosežeš. Priti na vrh je morda rešitev, je pa tudi prevara. Eden najlepših trenutkov je, ko se po turi vrneš pogledat steno, ki si jo zmogel. Tvoja je za vselej!«

PIERO VILLAGGIO, član CAAI iz Vidma, je v Riv. Mensile 1969/10 napisal »Uvod v biomehaniko alpinizma«. Pojem biomehanike, vsaj pod znanstveno lečo, je alpinizmu skoraj nov, praktično pa se seveda biomehanična načela bolj ali manj uporabljajo. Z biomehaniko namreč označujemo vse, kar je v alpinizmu v zvezi z aplikacijo mehanike pri premikanju človeškega telesa, torej vse, kar je zunaj kemičnih, električnih in termodinamičnih problemov in klasičnih disciplin fizilogije in biokemije. Biomehaniki odmerja npr. »Applied Mechanics Review« zelo veliko prostora. Biomehanika alpinizma bo potem, ko bo zbrala svoje gradivo, znanstveno ugotovila najracionalnejši način vzpenjanja in plezanja. Pri tem ima seveda precej drugačno raziskovalno gradivo, kakor je pri drugih športih, in to zaradi tehničnih in psiholoških posebnosti alpinizma, poleg tega pa empirično še ni ugotovljeno, katero mišičevje pri plezanju najbolj in najdalj »trpi« in kako je z njimi glede na individualne značilnosti plezalca in sveta, v katerem se plezalec vzpenja.

Lahko pa postavimo tudi drugačen kriterij, antitetičen v primeri z najmanjšo uporabo energije: najkrajši čas za vzpon. Treba je upoštevati tudi stil plezanja, upoštevanje varnosti, nepričakovan vremenski preobrat, nezgode itd. V glavnem pa gre seveda za stil, pri katerem odpadejo vsi gibi, ki niso bistveno potrebni. Villaggio v poglavju o vzpenjanju s paralelogrami sil ponazarja plezanje v vertikali, v nagnjeni steni, v previsih, v kaminih, v počeh, zajedah, v počeh z Dülferjevo tehniko, v stirehah (napuščih) in v prečenju. V zaključnem poglavju pa po Hutteringerju (Isometrisches Muskeltraining, Stuttgart 1968) ugotavlja, da je z urjenjem možno doseči 100% večjo moč

posamezne mišice in za 50% zmanjšati trajanje giba. Že Nieberl (Das Klettern im Fels, nova izdaja Rother 1966, soavtor Hiebeler), je rekel, da je treba najprej plezati z očmi, nato šele z udi in tehniko, to se pravi, da so gibi sami na sebi zelo neopredeljen element pri biomehničnem pogledu na plezalsko gibanje.

CIMA SCOTONI (2876 m) v skupini Fanis, v Vzhodnih Dolomitih, je l. 1952 privabila tri »veverice« iz Cortine v svojo jugovzhodno steno. Alessandro Gogna je eden od redkih, ki so smer veveric Lacedellija, Ghedine in Lorenzija ponovili. O ponovitvi je na kratko zapisal, da si večkrat zastavlja vprašanje, kateri so najpomembnejši vzponi v zgodovini alpinizma. Vzpon v Cima Scotoni se mu je zdel izjemen podvig, zato je stopil v steno aprila 1969 s prijateljem Cerruttijem. Kmalu je spoznal, da je to zadnji veliki vzpon pred uvedbo svedrovcev, torej zadnji zgled drznosti, ki bi jo svedrovci utegnili v marsikaterem primeru amortizirati. Čeprav je po tej smeri v Dolomitih prišlo še do marsikatero, ki so ji bili plezalci kos s prostim plezanjem, je ta vendarle glavna med njimi. Bibi Ghedina sam pravi tako, še večji dokaz pa je to, da je smer v sedmih letih doživela komaj tri ponovitve. 600 m je visoka, zelo malo klinov je bilo zabitih, in vendarle je smer VI+. Vrsta raztežajev je brez klinov. Je smer res skrajna preizkušnja človeških moči v prostem plezanju? Če je to res, potem je treba pustiti doma svedre in svedrovce. Vzela sta torej s seboj 20 normalnih klinov, pa nobene pijače ne jedi ne opreme, da bi bila čim lažja.

Pod steno sta prišla s smučmi, prespala noč, in takoj v prvem raztežaju zadela na težave, ki jih brez klinov nista mogla zmojstriti. Nad njima je kipel sivkast, enoličen zid, nikjer nobenega klina, nobenega znamenja, kje gre smer. Iskala sta z očmi, zagledala kos pomožne vrvice, poskušala, pa jima ni šlo. Morda je aprila prežgodaj? Nista še bila uhojena, vplezana. Obrnila sta in en cel mesec premišljevala. So zdaj plezalci manj sposobni? Lahkomiselni epigoni? In tako sta 24. maja ob štirih spet stala pri vstopu in plezala zanesljivo, v stilu. Vsa smer je res VI, VI+, vse do izstopa in nima niti ene poč. Skrajno težka ves čas, strašna, celi raztežaji so brez klinov. Dobro jima je šlo in ponosna sta bila nase, zdelo se jima je, da sta taka kot »veverice«, kot Piusi, Messner in še nekateri, pa tisti, ki jih ni več. Dva med njimi, Renato Reali in Ivano Dibona, sta preplezala to steno.

Ob osmih zvečer sta izstopila. Ko sta se spuščala proti koči Scotoni, se jima je zdelo, da jima je stena bila v izredno zadoščenje, v ponos, obenem pa potr-

dilo o dolžnem spoštovanju, ki ga morajo imeti moderni plezalci do nekdanjih. Razumljivo, zakaj se ta stena ne ponavlja. Eine gute Lehre, dobra lekcija, bi dejal Messner. Tako konča svoj spis o Scotoniju Gogna.

ETTORE DE TONI iz Vidma, član CAAI, je v Riv. M. l. 1969/10 napisal strokovno podprt članek o prehrani alpinista in njegovi dietetiki. Avtor je zelo jasno obrazložil ravnovesje v našem telesu, metabolizem, katabolizem in anabolizem, in na tej podlagi znanstveno določil, kako naj se hrani človek v najrazličnejših višinah. Opozoril je tudi na psihični moment pri človeku, zaradi katerega utegne priti do bistvenih razločkov med človekom pri dejanju in med npr. živaljo v laboratoriju, na boljše rezultate v gorah ob dieti z glucidi, vendar z istočasno povečano količino vitamina B₁, medtem ko vitamin C pomeni splošno obrambo organizma. Višina sama na sebi ne terja količinsko dodatne prehrane, pač pa jo terja mrzlo vreme. Vsi poskusi so se izrekli zoper uporabo alkoholnih pijač, vsi pa potrdili, da so glucidi in lipidi najboljše sredstvo za okrepitev delovanja mišic, pri nizkih temperaturah pa predvsem lipidi. Poskusi so prav tako potrdili, da je za ravnotežje potrebno nadomestiti izznajeno sol v kakršnikoli obliki. Sinteza članka pravi glede prehrane v višinah:

– pod 5000 metri: hitro in pospešeno aklimatizacijo spodnesejo prebavne motnje. Prehrana mora biti bogata z glucidi, torej »sladka dieta« z zadostno količino pijače;

– med 5000 in 7000 metri: težave pri prehrani naraščajo, ker popušča apetit, raste pa gnus do jedi, hitrost prebave pa pojema. Prehrana ne sme vsebovati preveč lipidov, mora biti pestra in okusno prirejena, dodana naj bodo zdravila, ki pospešujejo prebavo;

– nad 7000 metri: prebavne motnje so vedno pogostejše in hujše, človek »se suši« (izguba tekočine je nagla), nastopa splošna oslabeledost organizma. Prehrana mora biti vsa oslajena, tekoča ali napol tekoča, po možnosti tudi v tej višini pestra.

V mrazu:

– izgublajo se energije, prebavne motnje so česče, nekatera hranila človek težje absorbira. Prehrano je treba po kvantiteti globalno povečati, predvsem pa dati večjo količino lipidov.

Pri velikih naporih velja isto kot v mrazu, samo namesto lipidov je treba dati več glucidov. Zelo važna pa je v gorah vselej kontrola nad bilanco vode in soli. Znanost s svojimi poskusi, izkušnjami in statistikami potrjuje marsikaj, do česar je človek prišel brez znanstvenih ambicij, odkrila pa je marsikaj, kar bo moralo vplivati na bodočo prakso v prehrani alpinistov in posebej ekspedicionistov.

INKE – OSVAJALCI ANDOV je naslov članka Maria Fantina (Riv. Mens 1969/8) v katerem je zbral podatke o inkovskem andinizmu, kakor so jih odkrivali andinisti od l. 1844, to se pravi dokumente o tem, kako je pleme Inka obvladalo to 9000 km dolgo gorovje Južne Amerike, saj so tam, kjer človek danes hodi z največjim naporom, gradili ciklopske zidove in mesta. Andska ljudstva so bila aklimatizirana kot morda nobeno drugo na svetu. Bivali so v višinah, ki jih dosegajo najvišji alpski vrhovi. Motiv ni mogel biti verski. Sveče gore so povsod na svetu lahko pristopne gore, v Andih pa imamo dokaze, da so davna ljudstva prodrla do višine 6700 m in to ne samo zaradi obredov v čast Sonca.

Prof. Juan Schobinger in Evelio Echevarria sta zbrala o tem gradivo še iz časov španskih zavojevalcev Južne Amerike in nato kronološko uredila poročila o dokumentih, do katerih so prišle ekspedicije v raznih področjih And.

L. 1884 so prvič našli na Cerro Licancabur (5930 m) v Atacami kamenite zgradbe in lesena ogrodja, kipce in ornamente, značilne za kulturo Inka. Wagner je l. 1896 našel prvi grob nad 5000 m. V 19. st. so se do l. 1936 štiri ekspedicije vrnile z najrazličnejšim gradivom, ki je danes razstavljen po različnih muzejih. Obe poljski ekspediciji iz l. 1936 sta po svetu znani tudi zaradi zanimivih najdb v višini nad 6000 m. Do l. 1969 je zabeleženih 42 ekspedicij v Ande, ki so vse obračale oči tudi za temi stvarmi in se niso vrnile praznih rok. Velik delež imajo pri tem tudi domače ekspedicije, posebno argentinske. Doslej so odkrili 30 vrhov, visokih med 5000 in 6000 m, pa celo do 6700 m, na katerih so ljudje delali in živeli vsaj pred 400, 500 leti. Postavljali so velike zgradbe, oltarje, prostore za darovanje bogu Soncu. To se pravi, da so se v teh višinah gibale velike skupine ljudi iz etničnih skupin, ki jih danes označujemo kot kečua, aymara, atacameños, diaghiti. Vse to spada pod pojem imperija Inkov, ki se je širilo od Ekvadorja do 37° na jugu. V te višine niso hodili samo zaradi vere, da bi Soncu darovali živali in ljudi, marveč so tu živeli kot vojaki – stražarji, ki so tu sprejemali in oddajali znamenja z ognji na veliko daljavo. Vrhove so »posvetili« z darovanjem človeške žrtve, o čemer pričajo najdene mumije otrok in dečkov. Keramika in razni drugi predmeti kažejo vsi na kulturo Inkov. Na vrhove so prihajali z današnjo ekspedicijsko tehniko. To dokazujejo ostanki nižjih taborov na Pichu Pichu, Llullaillacu, Cerro del Torro in drugod. Kako utrjeni so bili ti davni alpinisti! Njihova obleka in hrana bi Evropecem komaj zadostovala v normalnih okoliščinah, Indijanci pa so ob njej premagovali najvišje vrhove Atacame, andske skupine, ki je znana po

izredno hudi obliki gorske bolezni, kakršne nikjer doslej niso ugotovili.

Mario Fantin poudarja, da je bil prvi raziskovalec teh spomenikov Furlan Patron, ki je živel v Argentini in je pri tem opravil mnogo pomembnih »prvih« vzponov v Andih. Seveda vzponi »ante litteram«, pred zapisom, ne veljajo. Zato bomo o andinizmu govorili tudi vnaprej kot o brstiču alpinizma iz 19. in 20. stoletja.

Fantin svojemu pregledu dodaja kratek glossarij planinske terminologije, ki poteka od Indijancev. »Inka« pomeni absolutnega vladarja s teokratsko noto, kakršno je ugotovil v Peruju l. 1952 Pizarro. Los Incas, el Inca je španska oblika za ljudstvo iz kraja »Soroche« in pomeni isto kot »puna« ali apunamiento«, to je gorsko, višinsko bolezen (glavobol, bruhanje, pomanjkanje teka, slabost, oslabelost). »Camino de los Inkas« ali tudi Carril de los Incas so inkovske gorske steze, ki so jih cesarske štafete (chasqui) uporabljale za prenašanje ustnih povelj. Pirco je okrogel ali četverokotni 0,60 m visok zid iz kamna za zavetje v gorah. Tamberia, tambo so bile poštno postaje, oskrbljene z živežem, na vsakih 5 km za štafete, ki so tako z neverjetno hitrico prenašale ustna sporočila in povelja. Corral je ograda iz kamnja, zavetje za živino (visoko 1 do 1,20 m), ofrendatorio – žrtvenik za daritev Soncu, cerro, vrh brez snega, navadno pokrit s snegom ali ledom, qanaco, majhno govedo, ki živi v visokih gorah, manjše od lame. Mirador pomeni razgledišče, opazovalno točko, belle-vue, balkon. Kero je stožčasta lesena posoda iz pozne inkovske periode, arroyo je gorski potoček.

Vse to in še marsikaj se je ohranilo in živi še danes v jeziku domačinov in tujcev. Jezik je res spomenik posebne vrste.

DŽINGIS – KHANOVA POT je tekla tudi po gorovju Sajana, tam kjer se skozenj prebija Jenisej in je zdaj velika dolinska zapora in hidrocentrala Sajano – Sušen-skoje. Sovjetski arheologi so raziskali to področje in v Sajanskem pogorju našli 1000 starih risb na stenah. Sodijo, da so risbe stare 2500 do 3000 let.

RUSKO-AVSTRIJSKA IZMENJAVA ALPINISTOV se uspešno razvija iz leta v leto. L. 1969 je bilo 15 Avstrijcev na Kavkazu v taboru Šheldi v dolini Adyl-Su. Glavna cilja sta bila Elbrus in Užba, bili pa so tudi na Džatuganu, 4005 m, Čatin-tauu, Bžeduhu, na Svobodni Španiji, Nakratauu, 4277 m, Dongușorunu, 4453 m. V 6 dneh so prečili zid Šhelde, ki spada med najtežje ture na Kavkazu. Taborsko vodstvo je Avstrijcem poklonilo 400 km vožnje z avtobusom v Dombajski bazen v Zahodnem Kavkazu. Vodja Avstrijcev H. Lotterberger se je o tovarištvu sovjetskih alpinistov izražal z vsemi superlativi. Pose-

bej je poudaril, da je taborni red nujen in varnostni ukrepi zaradi razsežnosti Kavkaza utemeljeni.

Cilje so si Avstrijci sami izbirali in niso imeli glede tega nobenih težav s tabornim vodstvom.

LHOTSE II, 8383 m, je bil l. 1970 cilj alpinistov skupine »Karwendler« iz Innsbrucka. Na Lhotse II so si Tirołci priborili neke pravice že l. 1955, ko je Ernst Senn na Lhotse I prišel do višine 8100 m, ing. Erwin Schneider in ing. Fritz Elster pa sta naredila najboljšo karto Everesta 1 : 25 000. Vodja ekspedicije je bil Siegfried Aeberli, član centralnega odbora OAV, moč velikih izkušenj. Ekspedicija je vzela s seboj 50 aluminijastih klinov-velikanov (1 m dolgih), 100 normalnih lednih klinov raznih vrst, 3000 m vrvi, 40 000 l kisika z 51 steklenicami. Dve tretjini višinskega obroka sta bili »kisli«, 1 tretjina »sladka«. Za dva moža je obrok vseboval $4\frac{1}{2}$ l tekočine za primer, če bi se dalj časa morali zadržati v višinah. S seboj so imeli tudi 1,6 kg težke višinske šotore. Imeli so 100 nosačev in nekaj »šerp«, to je nekaj žena, ki na ekspedicijah s svojim veselim značajem pridejo zelo prav.

V l. 1970 je bilo v Himalaji 13 ekspedicij: iz Japonske, Anglije, Avstrije, Nizozemske in Italije. Japonci so jih poslali kar 8, med njimi dve na Everest, Angleži dve na Annapurno I, Italijani so si izbrali Dhaulagiri V, Holandci Dakura Himal.

GNEČA V CORDILLERAH 1969. Čeprav v Andih zmanjkuje deviških vrhov, je za andiniste dela in raziskovanja še dovolj. V l. 1969 so odprle vrsto novih smeri številne ekspedicije iz vseh krajev sveta. Kanadčani so prvi preplezali zahodni bok Huascarana, Avstranci jugovzhodno stran Čopicalqui, Monakovčani so več smeri utrli v skupini Alpamayo, Francozi so se brezuspešno spoprijeli z južno steno Huandoya, Amerikanci so osvojili pettisočake v vzhodni Cordilleri Blanci. Tirołci so preplezali jugovzhodni steber Yerupaje in vzhodno steno Cordillere Huayhuaš, Italijani zahodno steno Jiri-shance. Berlinska ekspedicija si je zapisala tri vzpone na pettisočake v Huacacuni, bavarska pa kar 25, poleg tega pa še nekaj ponovitev. Res je, začela se je nova doba ekspedicionizma.

2370 PLANINCEV IN SMUČARJEV se je lani udeležilo planinskega marša po Karwendlu, med njimi 160 žensk in 200 vojakov. Udeleženci so se delili na dva razreda. Boljši razred je moral preteči 56 km. Kdor je dosegel čas preko 14 ur, je izpadel iz konkurence. Marš je bil predvsem test sposobnosti, ne tekmovalne. Seveda se je test spremenil v tekmo, kriva je bila tudi žirija, ki je začela be-

ležiti najboljše čase. Večina iz boljšega razreda je pot prehodila v 11 do 12 urah, nek Tirolec pa jo je »pretekel« v 5 urah. Navzoča je bila tudi zdravniška služba, ki je oskrbela 2500 žuljev z obliži. Zelo gosta je bila kontrolna služba s sredstvi za zvezo.

65 EKSPEDICIJ je organizirala Kirgiška sovjetska republika, da bi z njimi raziskovala vpliv visokih gora na zdravje in življenje ljudi. Ekspedicija inštituta za matematiko in fiziko bo oskrbela gorski svet svoje republike z relejnimi oddajniki v sistemu relejnih postaj, sodelavci inštituta za biokemijo in fiziologijo bodo na planinskih pašnikih raziskovali možnost, kako izboljšati hranilno vrednost planin-

ske krme, osem raziskovalnih skupin inštituta za zgodovino pa zbira gradivo o zgodovini in kulturi kirgiškega naroda.

TAJVAN (FORMOSA) ima 30 vrhov visokih nad 3000 metrov. Najvišja sta Hü-san (3997 m) in Hsüeh-San (3884 m) na severu. Kamenina ni trdna, večji del sljudasta. Do višine 3500 m so gore porastle z gozdom. V januarju in februarju pada tudi sneg, vendar izgine v nekaj dneh. Tujcem zaradi vojaških zadev ni dovoljeno hoditi po teh hribih, vendar so izjeme: Ameriški vojaki, ki na Tajvanu preživljajo dopust, in inozemci, ki delajo na Tajvanu več kot 10 mesecev in ki so člani planinskega kluba Tajvan.

NEKAJ STAREGA PLANINSKEGA HUMORJA

POLITIKA V HRIBIH

Planinka je zdrsnila na snežišču in z zadnjo platjo trdo pristala na grušču. Resen štiridesetletnik se je podrsal za njo, da bi ji dal prvo pomoč.
»Res ste mi ustregli. Kdo naj se vam revanžiram,« je vprašalo dekle.
Štiridesetletnik se je predstavil kot poslanec in dejal:
»Pri naslednjih volitvah volite mene!«
Planinka: »Saj vendar nisem na glavo padla.«

SOČUTNI ŠEF

V ponedeljek zjutraj se je raznesla novica, da se je v hribih ponesrečil Miha Viševnik, in prišla na ušesa tudi njegovemu šefu. Šef je nemudoma telefoniral personalnemu:
»Kdaj se je to zgodilo?«
»V sredo.«
In šef: »Kaj se to pravi, ali je imel Miha v sredo dopust?«

OBZIRNO

Planinec si je zlomil nogo. Nič posebno hudega, v bolnico so ga spravili brez GRS. Eden tistih, ki so ga nosili, je v bolnici čakal, da so ponesrečenca dejali v mavec.
Ponesrečenec: »Veste, moja žena je zelo živčna, ne upam ji sporočiti, da sem imel tako smolo. Bi jo vi obzirno pripravili na to?«
Možak prikima, pa naravnost k ženi:
»Vaš mož je mrtev.«

Žena omedli. Ko pride k sebi, možak nadaljuje:
»Saj ni res, samo taco si je zlomil. Zdaj ste veseli, ali ne?«

RANA URA ZLATA URA

Planinski oskrbnik potrka na vrata sobe, v kateri spe trije planinci.
»Kaj pa je?«
Oskrbnik: »Prašal bi, kdaj naj vas pokličem, ob petih ali ob šestih?«
Glas iz sobe: »Naj te vrag, saj smo ti rekli, da ob štirih. Koliko pa je pravzaprav ura?«
Oskrbnik pa: »Ja, osem je proč.«

ZADOSTI JE ENKRAT

Na dobro zavarovani stezi, ki drži nad prepadom, so se planinci srečali z nosačem, oprtanim s krošnjo pa s čedro v ustih.
Eden med njimi je bil preveč radoveden, pa je nosača pobaral:
»A tu čez planinci večkrat padejo?«
»O ne, je enkrat zadosti,« je pojasnil nosač.

POSPEŠEVALNIK SVOJE SORTE

Nedeljski izletnik se dviza, da bi ujel vlak.
»Smem čez vaš travnik,« sili v kmeta, ki mu pride naproti, »rad bi prišel na peti vlak!«
»Kar stopite – če boste na travniku nalleteli na našega bika, boste prišli še na četrtega.«

TOVARNA DUŠIKA RUŠE

proizvaja:

1. **KALCIJEV KARBID:**
Standardne kakovosti
2. **FEROZLITINE:**
Ferokrom suraffiné
Ferokrom carburé
Silikokrom
Ferosilicij
3. **ABRAZIVI:**
Normalni elektrokorund
Plemeniti elektrokorund – beli
Plemeniti elektrokorund – rožnati
Silicijev karbid
4. **VISOKOOGNJEODPORNI MATERIALI:**
Taljeni magnezijev oksid
5. **MEŠANA GNOJILA:**
NPK in PK granulirana gnojila
Mikrofos – fosforno gnojilo
6. **SPECIALNA GNOJILA IN ZAŠČITNA SREDSTVA:**
CVETAL – tekoče gnojilo
SPECIAL – gnojilo za vrtničarje
Zaščitna sredstva za varstvo rastlin
7. **TEHNIČNI PLINI:**
Kisik
Dušik
Acetilen – dissous-plin
Ventili za tehnične pline
8. **STRANSKI PRODUKTI:**
Nizkoprocentni ferosilicij
Grafit
Kromova žlindra
Zgano apno

TOVARNA DUŠIKA RUŠE

TELEPRINTER: 33112 YU DUŠIK – BRZOJAV: AZOT MARIBOR – TELEFON: 76-108

ZDRUŽENE PAPIRNIC LJUBLJANA

Z najboljšimi strokovnjaki v državi, novimi stroji in 130-letno tradicijo izdelovanja papirja nudimo domačemu in inozemskemu tržišču nove papirje za najbolj zahtevno tiskarsko tehnologijo

Papirji z zaščitnimi imeni: Emona, Avala, Slavija, Planica, Istra, Bled in Jadran so primerni za tiskanje reprodukcij umetniških slik starih in novih mojstrov, vseh vrst barvnih fotografij in drugih zahtevnih barvnih tiskanih reprodukcij. V rednem produkcijskem programu imamo še večino klasičnih papirjev s priznano kvaliteto. Zahtevajte vzorce!

Podjetje za mednarodno trgovino – International Trade Corporation

^EINTERTRADE

LJUBLJANA, MOŠA PIJADEJEVA 29

Generalni zastopnik za svetovno znano firmo

CIBA—GEIGY

BASEL SCHWEIZ

nudi iz svojega bogatega asortimana sodobne kemijske industrije

Araldit[®]

umetne smole za:

- izdelavo epoksidnih smuči
- proizvodnjo zaščitnih premazov
- elektro-izolacijske snovi
- modele v strojni in livarski industriji
- lepljenje kovin in ostalih materialov

Podrobne informacije dobite pri
INTERTRADE – LJUBLJANA, MOŠA PIJADEJEVA 29
TELEFON 322-844

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
je izdala knjigo umetniških fotografij

JAKA ČOP:

VIHARNIKI

Avtor se je doslej zapisal v slovensko planinsko literaturo z dvema knjigama umetniških fotografij:

SVET MED VRHOVI in
RAJ POD TRIGLAVOM

VIHARNIKI je Čopova tretja knjiga planinskih motivov.

V njej je zbranih nad 70 umetniških slik, ki so motivno izbrane tako, da predstavljajo zaokroženo in osebno avtorjevo izpoved. Knjiga ima 160 strani velikega formata (30 × 23,5 cm), natisnjena je na umetniškem papirju, vse reprodukcije pa so v bakrotisku. Rečemo lahko, da gre za bibliofilsko opremljeno izdajo, ki ne bo razveselila samo ljubiteljev našega gorskega sveta, temveč bo prav gotovo tudi najprimernejše darilo za vsakovrstne prilike.

To edinstveno publikacijo dobite v vseh knjigarnah in pri zastopnikih založbe za ceno 142 din. Znesek lahko naročniki poravnajo tudi v štirih mesečnih obrokih po 35,50 din.

ZALOŽBA opozarja hkrati na Čopovo knjigo umetniških fotografij RAJ POD TRIGLAVOM, ki jo ima še nekaj na zalogi.

RAJ POD TRIGLAVOM vsebuje okrog 100 umetniških fotografij iz Julijskih Alp. Knjiga je vezana v celo platno, fotografije so grafično dovršene in natisnjene na umetniškem papirju. RAJ POD TRIGLAVOM dobite prav tako v vseh knjigarnah, pri zastopnikih založbe in pri upravi DZS, Ljubljana, Mestni trg 26. Kupci dobe to knjigo za ceno 100 din; znesek lahko poravnajo tudi v 4 mesečnih obrokih po 25 din.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
Ljubljana, Mestni trg 26

ZDRUŽENO
ZELEZNIŠKO TRANSPORTNO PODJETJE
— LJUBLJANA

TURISTIČNO TRANSPORTNI BIRO

LJUBLJANA — TITOVA 32

telefon: 311-852,
telegram: FERTURIST Ljubljana
telex: 31370 YU FERTUR

Maribor,

Partizanska cesta 50
telefon 21-217

Celje,

Titov trg 3
telefon: 34-48

Pula,

Mate Balote 4
telefon: 30-33

Postojna,

Tržaška cesta 4
telefon: 21-244

Nudimo vam:

- vse vrste turističnih informacij, vozne karte za vlake, spalne vozove in ležalnike,
- rezervacijo sedežev in oddelkov v vlakih, ekskurzije po Jugoslaviji in drugih evropskih državah,
- posebna potovanja z avtoblaki,
- preskrbimo potna dovoljenja,
- menjavo tujih valut,
- in druge turistične storitve.

